

2019 JAAR VERSLAG

DIRECTIE ECONOMISCHE ZAKEN, HANDEL EN INDUSTRIE

Inhoudsopgave

Inleiding	6
Visie DEZHI	6
Missie DEZHI	6
Strategische doelen	6
Kerntaken DEZHI	6
Bevoegdheden DEZHI.....	7
Organogram DEZHI	8
1 Economische ontwikkelingen 2019	9
1.1 De toeristische sector	10
1.2 Het consumentenprijs index.....	11
1.3 Commerciële bankleningen	11
2 Human Resources en Interne Zaken	12
2.1 Algemeen	12
2.2 Human Resources	12
2.2.1 Formatierapport.....	12
2.2.2 Personeelsbezetting.....	12
2.2.3 Ziekteverlof	12
2.2.4 Jubilea	12
2.2.5 Bevorderingsverzoeken	12
2.2.6 Opleiding en cursus.....	12
2.2.7 Dienstreizen	13
2.3 Begroting en financiën	13
2.4 ICT	14
2.5 Documentatie en informatie	15
2.6 Facilitaire zaken en klantenservice	15
3 Implementatie Economisch Beleid	16
3.1 Doelstelling	16
3.2 Taken.....	16
3.3 Prijzen en Tarieven	17
3.3.1 Basispakket levensmiddelen	17
3.3.2 Verkooprijzen kippeneieren.....	18

3.3.3 Verkoopprijzen witte broden.....	18
3.3.4 Controle Prijzenverordening.....	19
3.3.5 Verkoopprijzen Aardolieproducten	21
3.3.6 Kookgas (LPG).....	24
3.3.7 Marktbescherming.....	24
3.3.8 Winkelsluiting.....	26
3.3.9 Verzekering	26
3.3.10 Mededingingswetgeving en Consumentenbescherming.....	26
3.3.11 uitvoerverbod op koper en koperhoudende voorwerpen.....	27
3.3.12 App “Control di Prijs”	27
4 Economisch Beleid en Onderzoek	28
4.1. Doelstelling	28
4.2 Taken.....	28
4.3 Economic outlook	28
4.4 MARUBA-project.....	28
4.5 Economische prognoses en ramingen	29
4.6 Onderzoeken en rapporten	29
4.7 Deelname diverse commissies.....	29
4.8 Deelname cursus en dienstreis	29
5 Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development	31
5.1 Doelstelling en taken	31
5.2 Stand van zaken wat betreft het afdelingspersoneel	32
5.3 Sectie Buitenlandse Economische Betrekkingen	32
5.3.1. Associatie met de Europese Unie	32
5.3.2 Het ‘Registered Exporters System’ van de Europese Unie (REX)	33
5.3.3. Deelname aan het ESER-traject.....	34
5.3.4. Werkgroep Economische Samenwerking binnen het Koninkrijk	34
5.3.5. CBTPA	35
5.3.6. International Oil Pollution Compensation Fund	35
5.3.7 Government Procurement Act	36
5.3.8 Investment Strategy	36
5.3.9 Legalisering en export medicinale cannabis	37
5.3.10 Bestrijding witwassen en terrorismefinanciering	37
5.3.11 Diverse werkzaamheden	38
5.4 Sectie Business Development: Iniciativa pa Desaroyo di Empresa Arubano (Idea)	38

5.4.1 Inleiding Idea.....	38
5.4.2 Data Analyse van cliënten van Idea	39
5.4.3 Projecten Idea 2019	43
5.5 Sectie Exprodesk (Export Promotion Desk)	53
5.5.1 Inleiding.....	53
5.5.2 Visie, missie, doelstellingen en waarden	54
5.5.3 Taken.....	54
5.5.4 Data-Analyse van cliënten van Exprodesk	56
5.5.5 Workshops en trainingen van Exprodesk	58
5.5.6 De Business Week 2019: Conquering New Horizons.....	62
5.5.7 Terugkoppeling en evaluatie.....	68
5.5.8 Handelsmissies.....	70
6 Afdeling Vestiging van Bedrijven (VVB)	72
6.1 Inleiding.....	72
6.2 Doelstelling van de afdeling VVB	74
6.3 Taken van de afdeling VVB.....	74
6.4 Aantal ingediende verzoekschriften in 2019	75
6.5 Trends in getekende vestigingsvergunningen en ontvangsten	76
6.6 De in 2019 totale leges inkomsten:.....	78
7 Sustainable Development Planning (SDP).....	80
7.1 Doelstelling	80
7.2 Taken.....	80
7.3 Expert Working Groups (EXWGs) en het Nationaal Strategisch Plan (NSP) 2019-2022	81
7.3.1 De Expert Working Groups (EXWGs)	81
7.3.2 Het Nationaal Strategisch Plan (NSP).....	85
7.4 Het Europese Ontwikkelingsfonds (EOF)	86
7.4.1 Het 11 ^{de} Territoriaal programma: de “SISSTEM” Faculteit	86
7.4.2 Regionale fondsen Europese Unie	86
7.4.3 Horizon 2020.....	87
7.5 Deelname Commissies	89
7.5.1 Sustainable Development Goals Commissie (SDG-Commissie).....	90
7.5.2 SDG-Secretariaat	90
7.5.4 SDG Awareness Working Group (AWG).....	92
7.5.5 Werkgroep Meerjarenplanning en Control Cyclus (MJPCC)	93
7.5.6 Commissie “National Technical Team for Youth Employment”	93

Inleiding

De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI) ressorteert onder de Minister van Financiën, Economische Zaken en Cultuur (MinFEC). DEZHI is belast met het adviseren van de minister betreffende het economische beleid, en het uitvoeren van dit beleid namens de minister. DEZHI bestaat naast de leiding en secretariaat uit vijf andere afdelingen namelijk (1) Human Resources en Interne Zaken, (2) Implementatie Economisch Beleid, (3) Vestiging van Bedrijven, (4) Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development, (5) Economisch Beleid, Planning en Onderzoek. De directie ontwikkelt, monitort en evalueert het sociaaleconomisch beleid t.b.v. een duurzame economische ontwikkeling.

Visie DEZHI

De DEZHI profileert zich als een top overheidsorganisatie die de overheid, de Arubaanse burger, lokale en internationale bedrijven en instanties op een klantgerichte, effectieve en professionele wijze kwalitatief hoogwaardige dienstverlening biedt, door middel van gedegen beleidsontwikkeling, structureel monitoring en beheer op sociaaleconomisch gebied.

Missie DEZHI

De DEZHI draagt bij aan een gezonde en duurzame sociaaleconomische ontwikkeling van Aruba; zij ondersteunt daartoe de overheid bij het realiseren van een gedegen economisch beleid en beheer. DEZHI is onafhankelijk bij het uitbrengen van adviezen¹ voor de overheid, waarmee zij de besluitvorming faciliteert over economische aangelegenheden en de verantwoording van het Land.

Strategische doelen

1. Het stimuleren van een duurzame sociaaleconomische ontwikkeling door middel van de diversificatie van de economie en consolidatie van de toeristische sector.
2. Verhogen van de kwaliteit van het leven van de inwoners van Aruba door het stimuleren van sociaaleconomische activiteiten op het eiland.
3. In stand houden van een gezonde marktwerking ten behoeve van een evenwichtige groei in de economie van het Land Aruba.
4. Het bevorderen van Aruba als handelscentrum voor diensten en goederen in de regio ten behoeve van een duurzame sociaaleconomische ontwikkeling op het eiland.
5. Het coördineren van het nationale strategische planningsproces en het stimuleren van de coördinatie en samenwerking tussen de betrokken instanties.

Kerntaken DEZHI

1. Het analyseren van sociaaleconomische vraagstukken, het monitoren en evalueren van het sociaaleconomisch beleid en het adviseren en ontwikkelen van voornoemd beleid.
2. Het coördineren van het nationaal strategische planningsproces en het stimuleren van de coördinatie tussen de betrokken instanties.
3. Het adviseren betreffende de voorbereiding en uitvoering van het beleid en de projecten die bijdragen tot de ontwikkeling van de economie.
4. Het ontwikkelen en uitvoeren van het beleid ten behoeve van het stimuleren van de internationale handel (bevorderen van export van producten en diensten) en de integratie van de Arubaanse economie in de wereldeconomie.

---

¹ het betreft hierbij gevraagd en ongevraagd advies

5. Het ontwikkelen en uitvoeren van het beleid ten behoeve van een aantrekkelijk investeringsklimaat ter bevordering van investeringen op Aruba ten behoeve van een duurzame economische ontwikkeling (lokale en externe investeerders).
6. Het adviseren en stimuleren van een micro-economisch beleid in het kader van het prijzenbeleid (prijzenverordening), marktbeschermingsbeleid (mededingingswetgeving en Landsverordening in- en uitvoer), consumentenbescherming (consumentenwet), energiebeleid en het winkelsluitingsbeleid.
7. Het reguleren van de lokale handel door middel van het afgeven van vestigingsvergunningen, het monitoren van ontwikkelingen t.a.v. bedrijfsvestiging en het uitvoeren van controle op de naleving van de vestigingsverordening op Aruba.

Bevoegdheden DEZHI

De directie heeft de volgende adviserende bevoegdheden:

- adviseert betreffende de prijzenverordening, verkoopprijzen aardolieproducten, verkoopprijzen overige goederen en diensten, uitvoering art. 4 van de Landsverordening In- en Uitvoer, naleven Landsbesluit invoerverbod kippeneieren en Landsverordening Winkelsluiting;
- adviseert de minister betreffende het vestigingsbeleid en geeft uitvoering hieraan;
- adviseert betreffende de internationale economische ontwikkelingen, in het bijzonder v.w.b. de handel en handelsverdragen in het kader van integratieprocessen en het adviseren betreffende investeringspromotie en bevordering van de export;
- het voorbereiden, formuleren en actualiseren van de sociaaleconomische ontwikkelingsplannen, het adviseren betreffende de financiële samenwerking tussen Nederland en Aruba, het voorbereiden en formuleren van het Meerjaren- en Jaarprogramma in het kader van de samenwerking tussen Nederland en Aruba (MJP's), het coördineren en begeleiden van de voorbereiding van de FDA-projecten in samenwerking met de directies, het adviseren betreffende de kapitaalinvesteringen van de begroting van het land Aruba, het adviseren en coördineren van de samenwerking met het UNDP, het adviseren en coördineren van de financiële samenwerking en de voorbereiding van projecten met de Europese Unie (EOF) en het onderhouden, aanpassen en uitbreiden van het economisch model ten behoeve van het adviseren met betrekking tot het sociaaleconomisch beleid.

De visie op economisch gebied is als volgt:

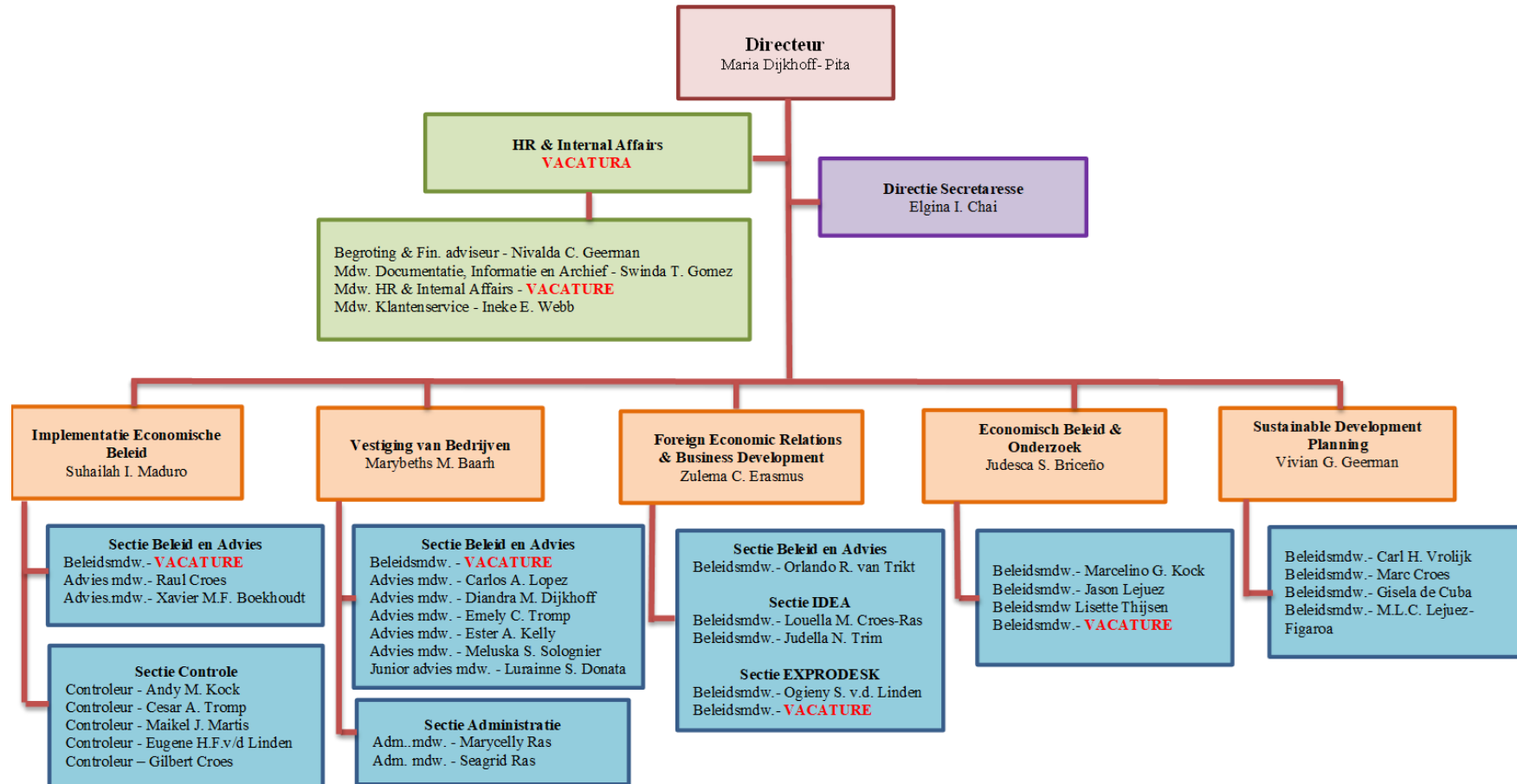
Het verbeteren van het investeringsklimaat op Aruba en het stimuleren van een innovatieve, competitieve en gediversifieerde economie dat wil bijdragen tot een hoger kwaliteit van het leven voor de hele bevolking.

De DEZHI draagt met haar werkzaamheden aan de implementatie van de Sustainable Development Goals, waaronder voornamelijk de volgende SDGs.

Organogram DEZHI

1 Economische ontwikkelingen 2019

De wereldeconomie stond voor veel uitdagingen in 2018. Voor 2019 was deze geen uitzondering. Volgens het IMF reeds gepubliceerde World Economic Outlook update in januari 2020 bleef het tempo van de wereldwijde economische activiteit zwak in de eerste helft van 2019 (WEO update, IMF Januari 2020). Verwacht wordt dat de wereldeconomie naar schatting naar 2,9 procent in 2019 zal stijgen.

Volgens het IMF toenemende handel en geopolitieke spanningen hebben de onzekerheden over de toekomst van het wereldwijde handelssysteem en de internationale samenwerking vergroot. Dit heeft zijn impact op het ondernemersvertrouwen, investeringsbeslissingen en wereldhandel (WEO, IMF Oktober 2019). Ook de onzekerheden in Europa en China over nieuwe tariefverhogingen, de staat van de Chinese economie, de Brexit en de al dan niet tijdelijke terugval van een aantal Europese economieën, deed het vertrouwen van bedrijven stijgen en zijn steeds terughoudender met investeringen geworden (Decemberraming 2019, vooruitzicht 2020, CPB December 2019). Een verschuiving naar meer monetaire beleidsaanpassingen in de Verenigde Staten en vele andere geavanceerde en opkomende markteconomieën hebben hiervoor gecompenseerd, met als resultaat dat de financiële voorwaarden over het algemeen aangepast bleven (WEO, IMF Oktober 2019). Ontwikkelingen in de wereldeconomie hebben gevolgen voor de economie van Aruba.

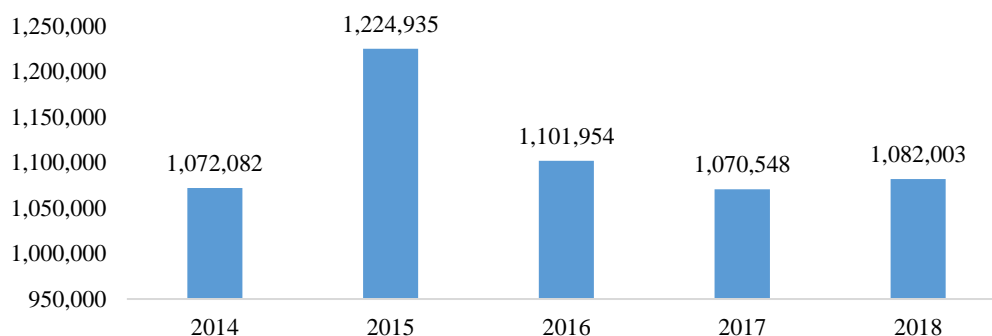
Vanuit de reeds gepubliceerde cijfers van het Centrale Bank van Aruba wordt voor Aruba een nominale GDP-groei verwacht van 3,3 procent en een daling van 0,7 procent in reële termen (Economic Outlook, CBA December 2019) verwacht. De belangrijkste driver achter de Arubaanse economie in 2019 bleef de toeristische sector, met een toename in het aantal toeristen uit de Verenigde Staten (Economic Outlook, CBA December 2019). Met betrekking tot de Amerikaanse Economie wordt een reële groei van 2,3 procent verwacht in 2019 (WEO update, IMF Januari 2020). Dit is gunstig voor de Arubaanse economie die grotendeels afhankelijk is van bezoekers uit de Verenigde Staten.

Andere regio's die een impact hebben op de economie zijn Europa, Latijns-Amerika en het Caribisch gebied. De politieke en economische crisis in Venezuela brengt nog steeds nieuwe uitdagingen met zich mee. Dit heeft niet alleen gevolgen voor onze economie, maar ook voor de veiligheid. Voor wat betreft het aanbod van verse groenten en fruit op Aruba hebben de lokale importeurs het land van herkomst van hun producten vervangen door andere landen.

1.1 De toeristische sector

Grafiek 1.1.1 geeft weer het aantal verblijfsbezoekers gedurende de periode 2014-2018.

Grafiek 1.1.1: Verblijfbezoekers 2014-2018

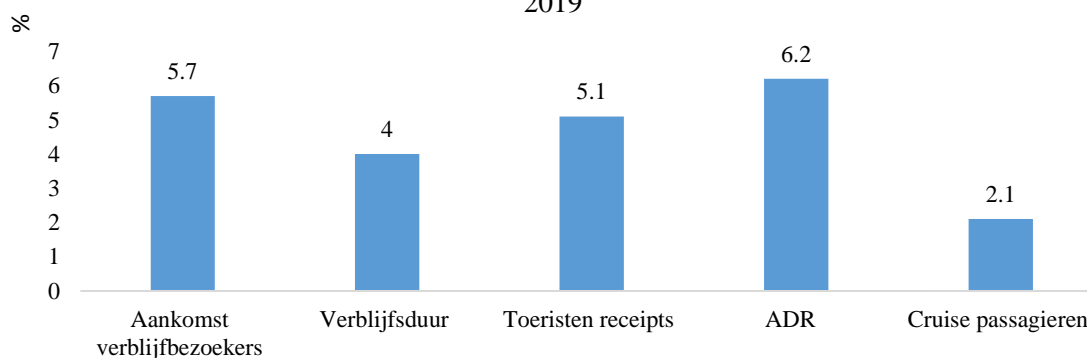

Bron: ATA, 2019

Cijfers van de eerste drie kwartalen van de toeristische sector geven een positief beeld in 2019 (August Monthly Report ATA, 2019). In vergelijking met het voorgaande jaar in dezelfde periode blijkt uit de cijfers dat het totale aantal bezoekers op het eiland toe is genomen met 5,7 procent. Ook de verblijfsduur groeit met 4,0 procent in de eerste 8 maanden van 2019. In de eerste twee kwartalen van 2019 is een stijging van 5,1 procent in het toeristische ontvangsten te zien in vergelijking met het voorgaande jaar in dezelfde periode.

Voor het jaar 2019 neemt de gemiddelde dagelijkse kamerprijs toe met 6,2 procent in 2019 (AHATA, 2019) in vergelijking met het jaar 2018.

Grafiek 1.1.2: Toersime indicatoren 2019

Bron: ATA, 2019

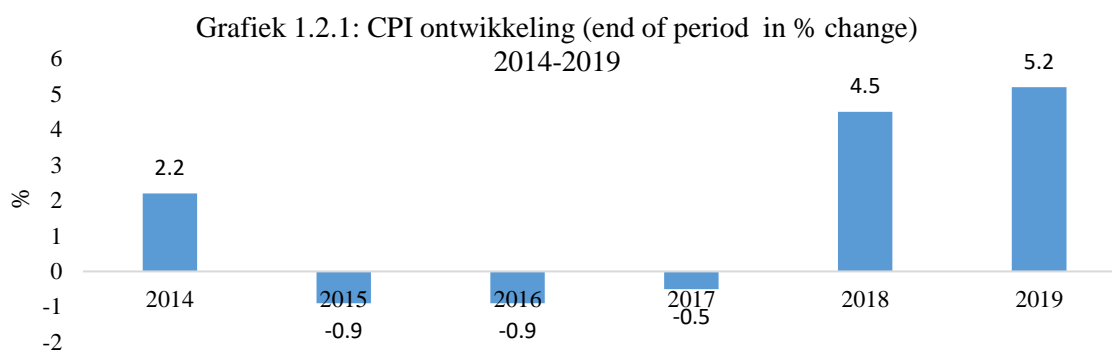
*Note: alleen de cijfers voor cruise passagieren en het ADR zijn officieel voor 2019. Deze cijfers zijn afkomstig van APA en ATHA. De cijfers voor aankomst verblijfbezoekers, verblijfsduur en toeristen receipts zijn afkomstig van de maandelijkse report van ATA voor maand augustus 2019.

In 2019 ontving Aruba in totaal 832.001 cruise passagieren. Dit is 16,840 pax meer dan 2018 toen we in totaal 815.161 passagiers ontvingen (APA, 2020). Dit vertegenwoordigt een groei van 2,1 procent. Dit betekent dat Aruba in 2019 een sterke groei in de toeristische sector blijft kennen. Grafiek 1.1.2 geeft de bovengenoemde toeristische indicatoren weer voor het jaar 2019.

1.2 Het consumentenprijs index

Volgens de laatste cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek wordt Aruba in 2019 5,2 procent duurder. Hogere olieprijs, levensmiddelen en alcoholische dranken, zorgden voor de stijging in de inflatie in 2019 (Economic Outlook, December 2019).

Grafiek 1.2.1 geeft een overzicht van het consumentenprijs index voor de jaren 2014- tot en met november 2019.

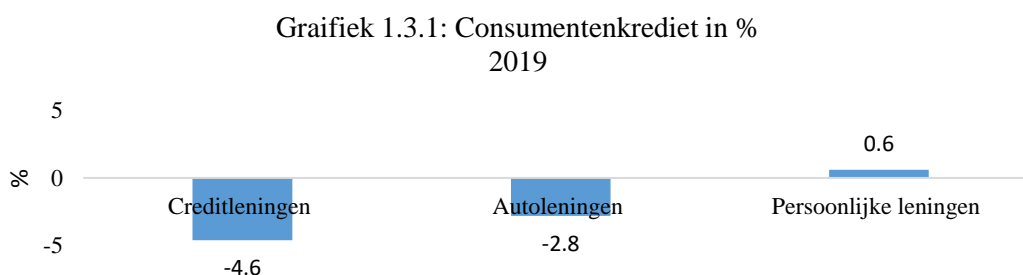

Bron: CBS, 2019

De grootste invloed is de toename van de BAVP en de accijnzen. (State of the Economy, first two quarters 2019). Ook blijven de levensmiddelen beïnvloed door hogere transport kosten en lagere aanbod voor bepaalde levensmiddelen uit Venezuela. Ten slotte hebben de politieke en economische crisis in Venezuela en de sancties tegen Iran door de VS hun invloed op de oliemarkten

1.3 Commerciële bankleningen

Uit de cijfers van het Centrale Bank blijkt dat de ontwikkelingen in de financiële sector tot een lage ontwikkeling van de consumptie leiden. De gewogen gemiddelde rentevoet op nieuwe leningen wijst op een lichte stijging met 0,4 procent in vergelijking met het voorgaande jaar, wat een percentage bedraagt van 6,9 in 2019 (Statistical News Release, CBA Januari 2020). Bankkredietcijfers duiden op een lichte daling in consumptie, aangezien het consumentenkrediet in juni met 0,6 procent daalde, in vergelijking met december 2018. Het lagere niveau van consumentenkrediet is het resultaat van een vermindering van zowel creditcardleningen welke een daling kent van 4,6 procent, autoleningen met een daling van 2,8 procent. Aan de andere kant is er een groei te zien in persoonlijke leningen, welke met met 0,6 procent groeide (State of the Economy, first two quarters 2019, CBA). Voor een grafische weergave zie grafiek 1.3.1.

Bron: CBA, 2020

2 Human Resources en Interne Zaken

2.1 Algemeen

De afdeling Human Resources en Interne Zaken is de stafafdeling van DEZHI. Hieronder vallen Human Resources (Personeel & Organisatie), begroting en financiën, ICT, documentatie en informatie, facilitaire zaken en klantenservice. Deze afdeling heeft sinds 1 mei 2018 vacature voor een hoofd aangezien het hoofd intern is overplaatst naar de Afdeling Sustainable Development Planning. De afdeling kent 6 formatieplaatsen waarvan 2 vacant en 1 fte via een contractueel verband met Total Services N.V.

2.2 Human Resources

2.2.1 Formatierapport

Het nieuwe concept formatierapport van de DEZHI is door de afdeling HR & IZ opgesteld. Begin 2018 werd het concept afgerond en aan de minister van Financiën, Economische Zaken en Cultuur aangeboden. Deze is ook aan de directie Recursos Humanos (DRH) aangeboden. Aan het einde van 2019 was er nog geen beslissing. De DRH was druk bezig met de implementatie van verschillende projecten waardoor het formatierapport van de DEZHI gedurende 2018 noch in 2019 behandeld werd. In de tussentijd gaat de DEZHI verder te werk met de nieuwe formatie aangezien het werk gedaan moet worden.

2.2.2 Personeelsbezetting

In 2019 heeft de DEZHI twee nieuwe medewerkers gekregen. Een adviesmedewerker bij de afdeling Economisch beleid en Onderzoek (EBO) en een beleidsmedewerker bij de afdeling Sustainabel Development Planning (SDP). De feitelijke personeelsbezetting per 31 december 2019 was 36 fte's van de 42 formatieplaatsen bij DEZHI.

2.2.3 Ziekteverlof

In het jaar 2019 was weer een hoge frequentie ziek melding. Het langdurig ziekteverlof is vanwege 2 personeelsleden die erg ziek waren en die specialistische medische behandeling nodig hadden waardoor zij echt niet konden werken (2 kankerpatiënten).

2.2.4 Jubilea

In het jaar 2019 waren er 2 jubilea, te weten 1x 35 jaar, 1x 30 jaar ambtsjubilea. In verband met deze ambtsjubileum kregen de betreffende medewerkers de gebruikelijke gratificatie ter grootte van één maand inkomen toegekend.

2.2.5 Bevorderingsverzoeken

In het jaar 2019 waren er 7 verzoeken voor bevordering voor medewerkers aangeboden aan de minister en de DRH. In 2019 zijn er 2 beslissingen voor bevorderingen uit 2018 ontvangen

2.2.6 Opleiding en cursus

In september 2019 startte het team EBO de online cursus: Fundamentals of Macroeconomics, een EDx -onlinecursus die gepland staat om begin 2020, met een certificaat afgerond te worden.

Een Medewerker van de afdeling BEB heeft bvd om haar examens voor haar Masteropleiding aan de UA, af te leggen.

2.2.7 Dienstreizen

In januari 2019 heeft de directeur als lid van de commissie eGovernment vanaf 11 tot en met 18 januari deelgenomen aan de studiereis en workshop eGovernmentr te Estonia.

Het hoofd van de afdeling BEB heeft van 19 tot ne met 22 maart deel genomen aan de Clovis Beauregard Conference te Saint Lucia deelgenomen

In 2019 zijn twee medewerkers op dienstreis geweest. Eén beleidsmedewerker heeft de volgende cursussen gevolgd die door CARTAC zijn georganiseerd en een certificaat behaald:

- Course on Macroeconomic Diagnostics July 22-26, 2019 (Barbados)
- Fiscal Risk Management Workshop November 18-22, 2019 (Trinidad).

In november 2019 heeft een beleidsmedewerker in het kader van een in 2020 door DEZHI uit te voeren onderzoek naar de informele economie van Aruba de IMF statistical forum in Washington, DC bijgewoond. De 7th IMF Statistical Forum: Measuring the Informal Economy werd gehouden op 14 en 15 november 2019 en had als doel een (updated) overzicht te geven van de methoden, definities en uitdagingen in het meten van de informele economie. Ook contacten is gelegd met vooraanstaande onderzoekers en professionelen op dit gebied voor eventuele toekomstige ondersteuning bij het voorgenomen onderzoek naar de informele economie van Aruba.

Van 10 tot en met 11 oktober heeft het hoofd van de afdeling BEB deelgenomen aan de European Social Economy Regions Concluding event te Brussels. Deze dienstreis werd door de EU gefinancierd.

Van 12 tot en met 16 november 2019 is het hoofd van de afdeling SDP naar Port of Spain, trinidad & Tobago voor de workshop “Integrated Policies and Policy Coherence for SDGs in the Caribbean SIDS”. UNDESA, UNITAR en ECLAC hebben de deelname gefinancierd.

Een medewerker van de afdeling SDP heeft van 9 tot en met 13 december 2019 dseelgenomen aan de “EU Programs workshop” welke door de OCTA georganiseerd en gesponsord was.

2.3 Begroting en financiën

De volgende tabel geeft een overzicht aan van de begroting vs. realisatie van het jaar 2019. Helaas is tot eind januari de administratie van de DEZHI niet afgestemd met de Directie Financiën. Bij Directie Financiën zijn bepaalde posten te veel gedebiteerd en anderen juist niet. Directie Financiën dient haar administratie dus in dit kader aan te passen.

Tabel 2.3.1 Overzicht realisatie vs. begroting 2019

Realisatie 2019		December			2019		
	Naam	Nummer	Begroting	Overh.	Beschikbaar	Facturen	Restant
1	Opleiding & Cursusgeld	169980014303	7,000.00		7,000.00	6,080.00	920.00
2	Dienstkleding & -toelage	169980014305	3,000.00	400.00	3,400.00	3,219.22	180.78
3	Reis- en verblijfkosten	169980014306	2,900.00	200.00	3,100.00	-	3,100.00
4	Overige vergoeding	169980014309	2,500.00	900.00	1,600.00	-	1,600.00
5	Schrijf-/bureaubehoeften	169980014310	29,100.00	10,100.00	19,000.00	18,916.90	83.10
6	Kantoorinventaris	169980014311	14,300.00	1,100.00	13,200.00	12,524.62	675.38
7	Huur kantoorinventaris	169980014312	53,000.00	5,000.00	48,000.00	47,547.04	452.96
8	Portikosten	169980014313	1,000.00	400.00	600.00	98.42	501.58
9	Telefoon, fax & Internet	169980014314	75,000.00		75,000.00	72,198.56	2,801.44
10	Overige bureaustkosten	169980014319	5,000.00		5,000.00	4,392.32	607.68
11	Huur Gebouwen	169980014320	320,000.00	8,000.00	312,000.00	311,900.00	100.00
12	Huisvestingsartikelen	169980014323	1,000.00	400.00	1,400.00	1,328.57	71.43
13	Onderhoud gebouwen	169980014324	1,000.00	400.00	600.00	407.23	192.77
14	Overig huisvestig	169980014329	5,000.00	15,900.00	20,900.00	19,820.49	1,079.51
15	Voorlichting en promotie	169980014330	35,600.00	1,100.00	36,700.00	36,341.66	358.34
17	Huur bedrijfsmiddelen	169980014332	3,500.00	600.00	2,900.00	2,798.88	101.12
18	Huur/lease voertuigen	169980014334	60,000.00	15,900.00	44,100.00	44,016.00	84.00
19	Brandstof	169980014335	13,300.00		13,300.00	9,130.00	4,170.00
20	Motorrijtuigenbelasting	169980014336	1,300.00	100.00	1,400.00	1,348.00	52.00
21	Overige kosten vervoer	169980014339	2,700.00		2,700.00	2,451.50	248.50
22	Deskundig advies	169980014361	25,000.00	12,500.00	12,500.00	11,776.36	723.64
23	Overige uitbestedingen	169980014362	20,000.00	23,900.00	43,900.00	43,759.20	140.80
24	Verzekeringen	169980014370	3,000.00	900.00	2,100.00	2,012.00	88.00
25	Contributies	169980014390	26,000.00	13,800.00	39,800.00	39,780.00	20.00
26	Overige kosten	169980014393	500.00		500.00	-	500.00
27	Kosten voorgaande jaren	169980014399	-		-		-
	TOTAAL/TRANSP		710,700.00		710,700.00	691,846.97	18,853.03

Bron: DEZHI(zonder afstemming met Directie Financiën)

2.4 ICT

In het jaar 2019 hebben wij 10 nieuwe computers aangeschaft en ontvangen ter vervanging van oude computers. Aangezien deze kapitaalinvesteringen waren zijn ze middels de begroting van de minister aangeschaft. Sedert januari 2015 wordt de DEZHI op ICT-gebied geassisteerd door de IT'er van het Centrale Bureau voor Statistiek (CBS). Echter, gezien de eigen werkzaamheden bij het CBS, is zijn hulp ook in het jaar 2019 zeer gering en onregelmatig waardoor wij genoodzaakt waren gesprekken aan te gaan met de 3 grootste ICT-bedrijven in Aruba teneinde offertes te ontvangen voor het ICT-beheer. Hoewel wij het bedrag voor de ICT-beheer in de ontwerp-begroting van de DEZHI voor 2019 hebben opgenomen is het bedrag niet in de goedgekeurde begroting door DF opgenomen.

In oktober 2018 is een nieuwe server ter vervanging van onze server (van het jaar 2007) middels de begroting van het bureau van de minister van Financiën, Economische Zaken en Cultuur, aangeschaft. Helaas heeft de IT'er van de CBS geen tijd gehad voor de installatie van de nieuwe server. In 2019 zijn offertes ontvangen van drie ICT bedrijven voor de transfer van de inhoud van de oude server naar de nieuwe server. Deze werkzaamheden zijn gegund aan ITP Caribbean.

2.5 Documentatie en informatie

De afdeling HR & IZ heeft in het jaar 2019 negen (6) stagiaires gehad van de lbo-opleiding EPB richting Economie. Deze stagiaires hebben zich, onder begeleiding, bezig gehouden met het achterstallig archief van de DEZHI dat ondergebracht moest worden bij de ANA. Dit project was reeds in 2017 gestart. In juli 2019 zijn 27 archiefdozen van het EU project Archeologen Museum, 50 archiefdozen van het EU project Parke Arikok en 1 archiefdoos algemeen naar de Archivo Nacional Aruba (ANA) gestuurd voor opbergen. 26 archiefdozen douanedocumenten voor de berekening van maximumprijzen zijn ter vernietiging naar de ANA gestuurd. 1 geleende archiefdoos is terug gebracht naar ANA.

2.6 Facilitaire zaken en klantenservice

Op 31 december 2018 is het huurcontract tussen het Land en Eagle Town N.V., eigenaar van het Sun Plaza gebouw, voor de kantoorruimten bestemd voor de huisvesting van DEZHI afgelopen. Eind december 2018 had de Directie Infrastructuur en Planning (DIP) het contract nog niet vernieuwd hoewel zij ons hebben geïnformeerd dat het contract wel verlengd zal worden. In 2019 is het contract getekend tot en met december 2021.

3 Implementatie Economisch Beleid

3.1 Doelstelling

Een adequate uitvoering van het prijzenbeleid, het in- en uitvoerbeleid en het winkelsluitingsbeleid t.b.v. het bevorderen van de lokale handel.

3.2 Taken

De afdeling “Implementatie Economisch Beleid” is verantwoordelijk voor de implementatie en het naleven van de Prijzenverordening, m.n. de calculatie en vaststelling van de prijzen en de tarieven van goederen en diensten, van de Landsverordening In- en Uitvoer en van de Landsverordening Winkelsluiting.

Ingevolge de Prijzenverordening (AB 1991 no. GT 17) worden van overheidswege de maximale verkoopprijzen vastgesteld van enige producten behorende tot de eerste levensbehoeften, het zg. basispakket. Het samengestelde pakket van de gereguleerde basisproducten werd in februari 2019 gewijzigd. Sindsdien bestaat het huidige pakket van de producten behorende tot de eerste levensbehoeften, het zgn. basispakket, waarvan de maximale verkoopprijzen ingevolge de voornoemde verordening van overheidswege worden vastgesteld, uit de volgende producten t.w. rijst, maïsmeel, babyvoeding, koffie, thee, melkpoeder, vloeibare koffiemelk, spijsolie, diepvries -broccoli, -spinazie, en -mixed vegetables, gedroogde bruine-, zwarte- en limabonen, ingeblikte -tonijn, -sardine en -zalm en daarnaast ook kippeneieren en wit brood.

De verkoopprijzen van aardolieproducten t.w. benzine, gasolie en kerosine worden aan het begin van elke maand aangepast aan de ontwikkelingen van de internationale genoteerde prijzen, zoals gepubliceerd in de S&P Global Platts US Marketscan. Bij elke prijsverandering wordt de minister van Economische Zaken geadviseerd en wordt de ministeriële regeling ter ondertekening opgestuurd.

Naast het pakket van basisproducten en de aardolieproducten, worden de prijzen en tarieven van andere goederen en diensten (o.a. de verzekeringsmaatschappijen) eveneens op basis van de Prijzenverordening gereguleerd. Ter zake worden de benodigde gegevens en documenten opgevraagd en worden gesprekken met de belanghebbenden gevoerd. Tevens wordt geadviseerd t.a.v. prijzen en tarieven van goederen en diensten die niet middels de Prijzenverordening worden gereguleerd (o.a. de taxi- en autobustarieven, fiscale aangelegenheden etc.).

Dagelijks wordt controle uitgeoefend op de van overheidswege vastgestelde maximum verkoopprijzen van de gereguleerde levensmiddelen en de prijsaanduiding. De ontwikkeling van een geselecteerd pakket van niet officieel vastgestelde (vrije) verkoopprijzen van de levensmiddelen wordt gevolgd en geregistreerd.

Goederen opgesomd in het Landsbesluit invoervergunning goederen, ter uitvoering van artikel 4 van de landsverordening In- en Uitvoer (AB 1989 no. GT 102), kunnen alleen met een invoervergunning worden ingevoerd.

Ingevolge het Landsbesluit invoerverbod kippeneieren (AB 1989 no. GT 13) is het verboden om kippeneieren in te voeren. Ontheffing van dit verbod wordt verleend bij een tekort van de lokale productie.

Sinds het stopzetten aan de voorwaarde om ontheffing te verzoeken voor aangepaste openingstijden conform het “Landsverordening winkelsluiting” in 2018, hoeven winkels geen verzoeken om ontheffing van winkelsluiting meer in te dienen. De DEZHI zal ontheffingen blijven verlenen aan een tal van convenience stores die ontheffing krijgen van 24 uur.

Ingevolge het Landsbesluit uitvoerverbod koper en koperhoudende voorwerpen (AB 2014 no. 77) is het verboden om koper en koperhoudende voorwerpen te exporteren. Ontheffing van dit verbod kan worden verleend aan bedrijven die zich in het kader van hun bedrijfsactiviteiten toeleggen of mede toeleggen op de bewerking of recycling van koper en koperhoudend voorwerpen.

3.3 Prijzen en Tarieven

3.3.1 Basispakket levensmiddelen

Ingevolge de Prijzenverordening (AB 1991 no. GT 17) worden voor een aantal producten behorende tot de eerste levensbehoeften, de maximale verkoopprijzen van overheidswege vastgesteld.

Aan de hand van de in 2018 uitgebrachte nota ‘Het pakket gereguleerde basisproducten 2018’ had de minister van Economische Zaken in februari 2019 besloten om het pakket gereguleerde basisproducten aan te passen. Aangezien enkele van deze producten in het lijst producten van het Landsbesluit invoervergunning ontbreekt, werd de uitbreiding/aanpassing in twee fases verdeeld. De eerste fase was in februari 2019 in werking getreden waarbij enkele producten toegevoegd werden en andere afgeschaft. De volgende producten werden toegevoegd: diepvries broccoli, spinazie, en mixed vegetables, gedroogde bruine-, zwarte- en limabonen, ingeblikte tonijn, sardine en zalm. Ook werden op basis van in de nota vastgestelde gezondheidscriteria 's deze producten uit het pakket gereguleerde basisproducten gehaald: suiker, boter en margarine.

In de tweede fase van de uitbreiding zullen spaghetti, havermost, bloem en vloeibare melk aan het pakket gereguleerde basisproducten toegevoegd worden. Reden dat deze producten pas later bijgevoegd zullen worden is dat voor in fase 2 voornoemd producten de nodige aanpassingen aangebracht moeten worden aan het huidige Landsbesluit invoervergunning goederen, teneinde aan de hand van de bij de DEZHI binnengekomen facturen en douanedocumenten van deze producten de maximumprijzen te kunnen calculeren. In 2019 werd de DWJZ opgedragen om genoemde wijziging aan het Landsbesluit invoervergunning goederen aan te brengen. Voor 2019 werd dit niet gerealiseerd, waardoor het fase 2 van de uitbreiding van het pakket gereguleerde basisproducten niet in werking was gekomen.

De maximale verkoopprijzen voor de gereguleerde basisproducten worden aan de hand van de inkoopfacturen en van de vastgestelde marges op de “landed cost” (cif-prijs verhoogd met invoerrecht) berekend. De lokale kosten worden niet in beschouwing genomen. De wijzigingen van de vastgestelde maximumprijzen zijn het gevolg van externe factoren, zoals wijziging van de inkooprijzen, transportkosten, koers e.d.

Indien een berekende verkoopprijs van een nieuwe/recente invoer lager is dan de reeds hiervoor vastgestelde verkoopprijs, wordt deze automatisch verlaagd. Indien de berekende verkoopprijs hoger is, dient de importeur een schriftelijk verzoek in te dienen om verhoging van de vastgestelde prijs. In principe worden om de twee weken de aangepaste prijzen gepubliceerd en in de lokale dagbladen bekend gemaakt. Ook wordt de laatste bekendmaking op onze website www.deaci.aw gepubliceerd.

In 2019 hebben er 19 publicaties van de vastgestelde maximumprijzen plaatsgevonden.

3.3.2 Verkoopprijzen kippeneieren

Zowel de verkoopprijzen voor lokaal geproduceerde kippeneieren als de verkoopprijzen voor geïmporteerde kippeneieren werden in mei 2019 aangepast. De nieuwe vastgestelde maximale verkoopprijzen voor de lokaal geproduceerde kippeneieren bedragen Afl. 5,63 voor een dozijn van 720 gram of meer, en Afl. 5,32 voor een dozijn van minder dan 720 gram. De verkoopprijzen werden laatst in 1983, zijnde 36 jaar geleden en zijn met afl. 2,36 per dozijn van 720 of meer gestegen.

In 2018 werden de lokale pluimveebedrijven verzocht de benodigde financiële gegevens over te leggen, ter aanpassing van de maximale verkoopprijzen voor lokaal geproduceerde kippeneieren. Helaas had DEZHI toen geen jaarrekening ontvangen. Vervolgens werd door de DEZHI gekozen om reeds verrichte onderzoek van 2010, ter aanpassing van de verkoopprijzen voor lokaal geproduceerde kippeneieren, als basis voor de aanpassing te hanteren en deze te indexeren.

Voor de geïmporteerde kippeneieren worden de groothandelsprijs en de kleinhandelsprijs op basis van vastgestelde marges berekend. In 2019 werd het berekeningssysteem voor de verkoopprijzen van geïmporteerde kippeneieren aangepast. Rekening houdend met de voortdurende variabele inkooprijzen en de wekelijkse inkopen hiervan door de groothandelaren, heeft de minister van Economische Zaken besloten om de gemiddelde verkoopprijzen per kwartaal vast te stellen, gebaseerd op factuurrijzen van geïmporteerde kippeneieren van de afgelopen drie maanden. In mei 2019 had de minister van Economische Zaken de nieuwe vastgestelde verkoopprijzen bekendgemaakt. Onderscheid werd gemaakt in de maten (S/M en L/XL). Deze verkoopprijzen waren gebaseerd op de gemiddelde factuurrijzen voor de maanden januari tot en met maart, met de groot- en kleinhandelsmarges inbegrepen.

Oorspronkelijk zouden de verkoopprijzen vastgesteld worden per kwartaal, maar aangezien de prijzen zowel in tweede als de derde kwartaal ver lager waren dan de vastgestelde verkoopprijzen voor de eerste kwartaal, en de kans dat hierdoor de groothandelaren de import van kippeneieren zouden stopleggen, werd besloten om de in mei 2019 gecalculerde verkoopprijzen voor het hele jaar te blijven hanteren. Ook voor de consument zouden de stabiele verkoopprijzen een houvast bieden.

3.3.3 Verkoopprijzen witte broden

De vastgestelde maximale verkoopprijzen van de lokaal geproduceerde wittebroden waren in 2019 ongewijzigd gebleven. De kipashi van 650 gram bedraagt Afl. 3,45.

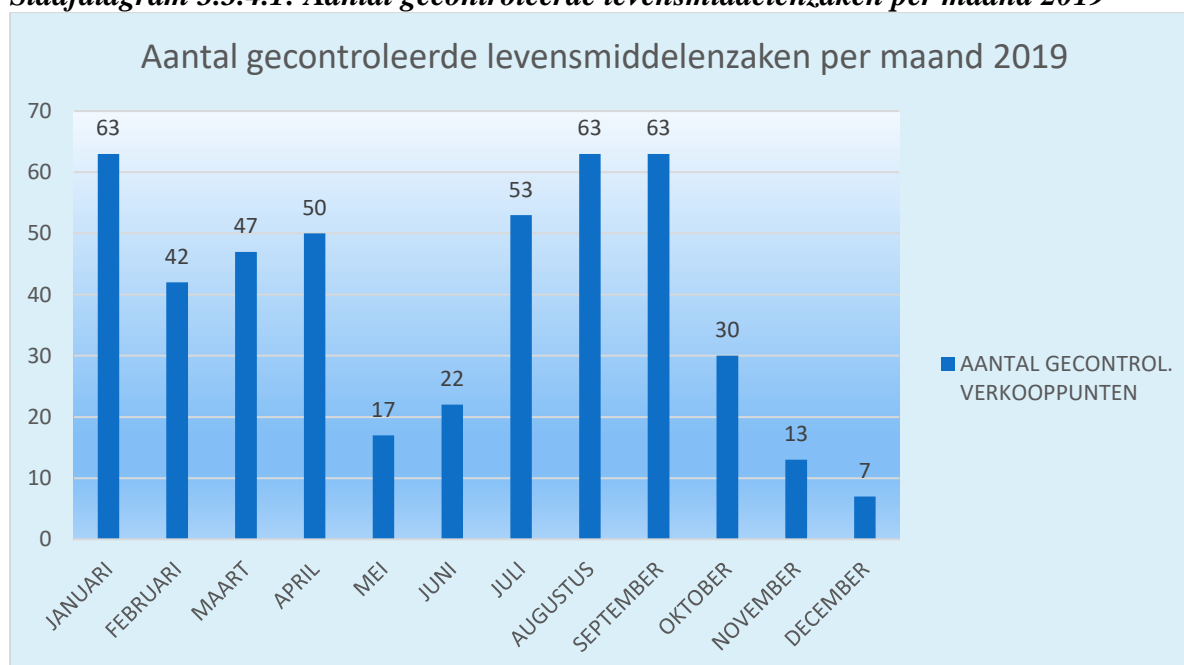
De grote bakkerijen produceren de zg. “pan plus” om zodoende de prijsregulering te omzeilen en hiervoor een hogere verkoopprijs te vragen dan de vastgestelde verkoopprijs van het witte brood. De gereguleerde wittebroden worden toch door enige (kleinere) bakkerijen geproduceerd en beschikbaar gesteld voor de bevolking, ofschoon op een kleinere schaal. De hiervoor vastgestelde verkoopprijzen worden gehanteerd.

In juni 2019 hebben Bright Bakery en Panaderia Moderna een verzoek ingediend ter aanpassing van gereguleerde broodprijzen en ter regulering van bruinbrood. Reeds in 2018 hebben ze een soortgelijk verzoek ingediend. Voorstel van de broodbakkerijen was dat zij gereguleerde wittebrood opnieuw zouden gaan produceren en ook de verkoopprijzen van bruinbrood zouden reguleren tegen de door de broodbakkerijen voorgestelde verkoopprijzen. De onderhandelingen werden stopgezet na de bekendmaking van de overname van Bright Bakery door Panaderia Moderna.

3.3.4 Controle Prijzenverordening

Voor de controle op de naleving van de vastgestelde maximale verkoopprijzen van de gereguleerde basisproducten wordt het eiland onderverdeeld in drie regio's nl. I: Oranjestad, II: Noord, Paradera en Santa Cruz en III: Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas. De controleurs worden maandelijks per regio gerouleerd op een zodanige manier dat ieder controleur maandelijks een nieuw regio te controleren heeft en dat alle regio's maandelijks gecontroleerd worden. De controleurs verrichten de controlewerkzaamheden van de afdeling voor de helft van de dag, aangezien de andere helft van de dag besteed wordt aan de controlewerkzaamheden van de afdeling VVB. De controle op de naleving van de maximumprijzen geschiedde aan de hand van een opgestelde lijst. De geconstateerde verkoopprijzen van de gereguleerde basisproducten in de levensmiddelenzaken werden vergeleken met de geldende vastgestelde verkoopprijzen in de lijst. Getracht werd om tenminste de grote en middelgrote levensmiddelenzaken één keer per maand te controleren. De kleinere zaken, die meestal een gering assortiment hebben, werden op een regelmatige basis gecontroleerd.

Staafdiagram 3.3.4.1: Aantal gecontroleerde levensmiddelenzaken per maand 2019

Bron: DEZHI

Uit de controlerapporten op de naleving van de vastgestelde verkoopprijzen van de producten behorende tot de eerste levensbehoeften in 2019 bleek dat de gemiddelde overtreding, 4,4 per verkooppunt bedroeg en 5,4 % uitmaakte van het gemiddelde aantal waarnemingen. Verder lag 6,5 % van het gemiddelde aantal waarnemingen beneden en was 83,2 % gelijk aan de vastgestelde prijzen. Het gemiddelde aantal geconstateerde overtredingen per zaak was lager dan in 2018, waar de gemiddelde overtreding 3,0 per verkooppunt was. Reden hiervoor was een stijging in de andere werkzaamheden die de controleurs verrichten naast de controle op de naleving van de maximumprijzen m.n. de “Macuto di Compras” en de multidisciplinaire controles. Oorspronkelijk werd de “Macuto di Compras” om de twee weken verricht en in 2019 werd dit wekelijks verricht. Ook de multidisciplinaire controles die oorspronkelijk maandelijks verricht werden, werden in 2019 om de twee weken verricht. Daar bij de multidisciplinaire controles alle of meerdere controleurs dezelfde levensmiddelenzaken tegelijk controleren,

worden minder levensmiddelenzaken gecontroleerd, vergeleken met individueel verrichte controles.

In tabel 3.3.4.1 wordt een overzicht gegeven van de gemiddelde overtreding per zaak over de afgelopen 5 jaren.

Tabel 3.3.4.1: Gemiddelde overtreding van de vastgestelde prijzen per zaak

Jaar	Gemiddelde overtreding per zaak	%-overtreding t.o.v. aantal waarnemingen
2015	3,5	3,4
2016	2,8	2,6
2017	2,5	2,3
2018	3,0	3,5
2019	4,4	5,4

Bron: DEZHI

Mogelijke reden voor meer geconstateerde overtredingen per zaak in 2019 vergeleken met de afgelopen jaren was de introductie in 2019 van het verplicht opnemen van de BBO/BAZV/BAVP in de verkoopprijzen van de producten, waarbij de controleurs meerdere overtredingen in de levensmiddelenzaken constateerde als gevolg van het langzamerhand of nalatig toepassen van de wijzigingen door de levensmiddelenzaken.

Alle door de controleurs geconstateerde verkoopprijzen, die boven de vastgestelde prijzen lagen, werden ter plaatse door hen gecorrigeerd. De levensmiddelenzaken die voor de tweede keer betraapt werden, kregen een schriftelijke waarschuwing. In 2019 werden er 18 schriftelijk waarschuwingen uitgegeven. De gereguleerde producten, voor welke nog geen verkoopprijzen vastgesteld waren, werden van de rekken verwijderd tot dat de prijzen officieel werden vastgesteld.

Gedurende de controles op de naleving van de vastgestelde maximale verkoopprijzen, werd tevens toezicht gehouden op de prijsaanduiding van de producten in deze zaken. Indien geconstateerd werd dat hieraan niet werd voldaan, werd de situatie terstond gecorrigeerd en om de producten van een duidelijke zichtbare en leesbare prijsaanduiding te voorzien en in het Arubaanse Courant.

Gezien de juridische complicaties omtrent het volgen van de BOA-opleiding door de controlerende ambtenaren van de DEZHI en de nodige aanpassingen die aangebracht moeten worden om strafrechtelijk op te kunnen treden, heeft de DWJZ geadviseerd om in plaats van de BOA-opleiding, meer bestuursrechtelijke instrumenten ter beschikking te stellen aan de toezichthoudende ambtenaren van de DEZHI door de verschillende regelgevingen vallende onder de naleving van de DEZHI, aan te passen met de bestuursrechtelijke sancties. Hoewel in 2018 een aanvang werd gemaakt aan het proces om voor de nodige aanpassingen zorg te dragen was het in 2019 nog niet afgerond.

Naast de controle op de naleving van de vastgestelde maximale verkoopprijzen van de gereguleerde basisproducten, werden ook andere werkzaamheden door de controlerende ambtenaren verricht.

De “Macuto di Compras” prijsopnames worden gemaakt van de verkoopprijzen van ongeveer 25 producten van verschillende categorieën in 10 verschillende levensmiddelenzaken. De verkoopprijzen van deze producten zijn “vrij” en worden met elkaar vergeleken en bekend gemaakt in de lokale dagbladen en op de website www.deaci.aw. De bekendmaking dient aan

de bevolking de nodige informatie en een beeld te geven van de geldende verkoopprijzen en waar de producten goedkoper worden aangeboden. In 2019 werd de “Macuto di Compras” 48 keer gepubliceerd. De hoeveelheid publicaties zijn meer dan verdubbeld vergeleken met 2018, waarin de “Macuto di Compras” 19 keer werd gepubliceerd. Reden voor deze stijging is de overgang van het wekelijks naar twee keer in de maand publiceren.

In opdracht van de minister van Algemene Zaken, onder voorzitterschap van de DEZHI, werd middels een MB d.d. 18 februari 2019 een commissie ingesteld met als taak om de ministerraad te adviseren hoe rigoureuze controles verricht kunnen worden in levensmiddelenzaken en naar de mogelijkheden om een apart controleteam in leven te roepen, bestaande uit daartoe bevoegde ambtenaren die belast zijn met de prijscontroles en hygiënische controles.

Vervolgens had de commissie zorggedragen voor het tot stand komen van een MB d.d. 24 juni 2019 in het kader van de coördinatie van de werkzaamheden van de multidisciplinaire controleteam (MCT). Sindsdien worden multidisciplinaire controles om de twee weken verricht door het MCT.

Het MCT bestaat uit controleurs van de DEZHI, Directie Volksgezondheid en politieagenten van de Korps Politie Aruba ten aanzien van economische controles. Reeds vóór het in werking treden van het MB in juni 2019, verrichte bovengenoemde instanties regelmatig gezamenlijke controles in de levensmiddelenzaken.

Vanaf januari tot en met december 2019 werden op 19 gelegenheden gezamenlijke controles verricht, waarbij in totaal 53 levensmiddelenzaken werden gecontroleerd waarvan 9 levensmiddelenzaken gesloten werden in verband met het niet nakomen van regels omtrent hygiëne en gezondheidsverklaring. Levensmiddelenzaken waarvan overtreding van de maximumprijzen voor de producten behorende tot het basispakket geconstateerd werden, kregen een schriftelijke waarschuwing achteraf. Een bekendmaking over verrichte controles wordt ieder keer opgesteld en gepubliceerd op sociale media en op www.deaci.aw.

In 2019 hebben de controleurs van de afdeling IEB een inventarisatie gehouden van de levensmiddelenzaken. Aan de hand van de inventarisatie, werd er een lijst van de levensmiddelenzaken opgesteld.

Het lijst van levensmiddelenzaken wordt door de afdeling IEB gehanteerd bij het plannen van de controlewerkzaamheden i.v.m. gereguleerde basisproducten en voor de opnames van de “Macuto di Compras”. In totaal werden 182 levensmiddelenzaken waargenomen. In 2018 waren er 186. Sinds de intrede van het moratorium op levensmiddelenzaken in mei 2017 daalt het aantal levensmiddelenzaken jaarlijks geleidelijk. Het oorspronkelijke moratorium op levensmiddelenzaken werd in januari 2019 verlengd tot mei 2021.

3.3.5 Verkoopprijzen Aardolieproducten

In 2019 werden benzine, gasolie en kerosine geïmporteerd door Refineria di Aruba (RDA). Voor de berekening van de maximale verkoopprijzen van benzine, gasolie en kerosine, wordt rekening gehouden met de volgende componenten: inkooprijzen(posting), vracht, verzekering, dampverlies (alleen voor benzine), groothandels- en kleinhandelsprijs, accijns, BBO en BAZV. V.w.b. de benzine is in de prijsstructuur een subsidiecomponent van 1,5 cent per liter opgenomen, ter subsidiering van de verkoopprijs van het LPG-kookgas voor huishoudelijk gebruik. Deze subsidie gaat naar de importeur van het LPG die het huishoudelijk kookgas tegen een verlaagde prijs aflevert.

De variabele componenten in de prijsstructuur zijn de posting en de BBO/AZV/BAVP, die gerelateerd zijn aan de verkoopprijzen. Alle andere componenten zijn vast/absoluut. Voor de posting (inkooprijzen) van de aardolieproducten wordt de US gulf Coast Waterbourne (USGC)

als basis gehanteerd. Deze internationale genoteerde prijzen worden dagelijks in de Platts US Marketscan gepubliceerd.

De vastgestelde maximale verkoopprijzen van de aardolieproducten worden maandelijks aangepast aan de ontwikkeling van de genoteerde prijzen (postings) en vindt telkens op de tweede woensdag van de maand plaats. Voor de berekening en vaststelling van de verkoopprijzen voor een bepaalde maand, worden de gemiddelde postings van de producten over de vorige maand als basis gehanteerd.

Als gevolg van de stijgende verkoopprijzen voor de aardolieproducten aan het begin van het jaar, werd de RDA/FMSA in maart 2019 benaderd over mogelijke alternatieven ter verlichting van de verkoopprijzen voor de consument.

Op verzoek van de Minister-President was met de RDA/FMSA overeengekomen, op basis van de huidige benzine reserves, om de in maart 2019 vastgestelde verkoopprijs van benzine voor april 2019 te bevriezen t.w. 197,7 cent per liter en om de stijging van de verkoopprijzen van benzine gedeeltelijk voor de maanden mei en juni te absorberen, waarbij de verkoopprijs op 209,5 cent per liter werd vastgesteld voor beide maanden. Dit was een eenmalig gebeuren om de verkoopprijzen van benzine te verlagen.

In de onderstaande tabel 3.3.5.1 wordt een overzicht van de ontwikkeling van de vastgestelde verkoopprijzen van de aardolieproducten over het jaar 2019 weergegeven.

Tabel 3.3.5.1: Ontwikkeling vastgestelde verkoopprijzen aardolieproducten 2019

ONTWIKKELING VASTGESTELDE VERKOOPPRIJZEN AARDOLIEPRODUKTEN						
<i>(Afl-cent/liter)</i>						
INGANGS-DATUM	BENZINE		GASOLIE ULS		KEROSINE	
	Unleaded-premium		(CITGO)			
	grooth.-prijs	kleinh.-prijs	grooth.-prijs	kleinh.-prijs	grooth.-prijs	kleinh.-prijs
9 jan. 2019	163.1	188.5	142.6	165.1	138.2	156.3
13 feb. 2019	164.0	189.4	147.5	170.2	143.2	161.6
13 mrt. 2019	171.8	197.7	154.2	177.3	149.0	167.7
10 apr. 2019	171.8	197.7	157.8	181.1	149.0	167.8
8 mei 2019	182.9	209.5	161.4	185.0	152.7	171.7
12 jun. 2019	182.9	209.5	160.2	183.7	152.7	171.7
10 jul. 2019	181.4	208.0	151.3	174.2	144.9	163.4
14 aug. 2019	188.1	215.1	154.1	177.2	149.7	168.5
11 sep. 2019	178.1	204.5	149.9	172.8	143.8	162.2
9 okt. 2019	178.7	205.1	155.2	178.4	147.2	165.9
13 nov. 2019	177.0	203.3	154.5	177.7	146.8	165.4
11 dec. 2019	177.4	203.7	152.6	175.6	145.0	163.5

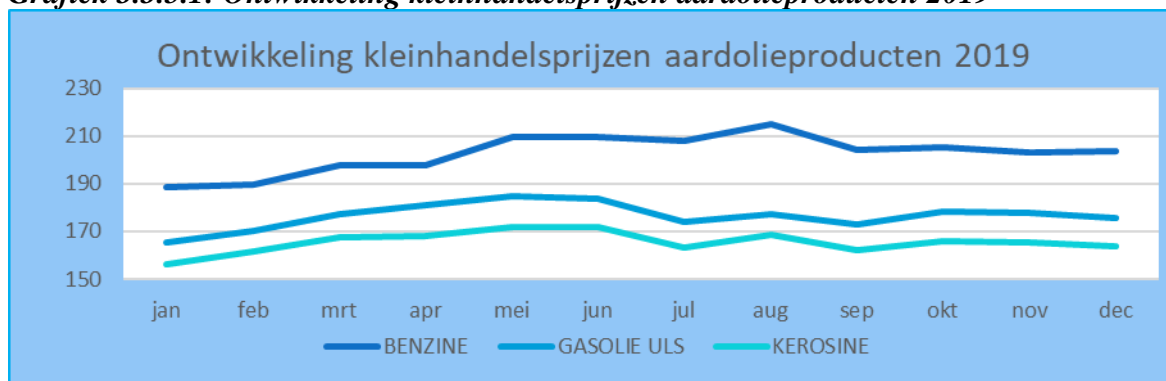
Bron: DEZHI

De kleinhandelsprijs van benzine lag in december 2019, met 8,1 % hoger t.o.v. januari 2019 t.w. van 188,5 cent naar 203,7 cent zijnde een stijging van 15,2 cent per liter.

De kleinhandelsprijs van gasolie LS was 6,4 % hoger, van 165,1 cent in januari naar 175,6 cent in december, zijnde een stijging van 10,5 cent per liter.

In onderstaande grafiek 1 wordt de ontwikkeling van de kleinhandelsprijzen over het jaar 2019 grafisch weergegeven

Grafiek 3.3.5.1: Ontwikkeling kleinhandelsprijzen aardolieproducten 2019

Bron: DEZHI

In onderstaande tabel 3.3.5.2 worden zowel de gemiddelde als de laagste en hoogste kleinhandelsprijzen van de aardolieproducten voor het jaar 2019 weergegeven.

Tabel 3.3.5.2: Gemiddelde, hoogst en laagste kleinhandelsprijzen aardolieproducten 2019

<i>Afl.- cent per liter</i>	<i>Benzine</i>	<i>Gasolie LS</i>	<i>Kerosine</i>
Gemiddelde prijs	202,7	185,0	171,7
Laagste prijs	188,5	165,1	156,3
Hoogste prijs	215,1	185,0	171,7

Bron: DEZHI

Het verschil tussen de hoogste en de laagste prijs in 2019 was voor de benzine 26,6 cent per liter en het verschil voor de gasolie LS en de kerosine waren respectievelijk 19,9 en 15,4 cent per liter. In 2018 waren de verschillen tussen de hoogste en de laagste verkoopprijzen van deze producten respectievelijk 32,9 cent, 32,3 cent en 33,2 cent per liter.

In de maand augustus 2019 heeft de vastgestelde maximale verkoopprijs voor benzine zijn hoogste punt bereikt.

Onderstaande tabel 3.3.5.3 geeft een overzicht van de gemiddelde vastgestelde kleinhandelsprijzen van de aardolieproducten over de afgelopen 5 jaren.

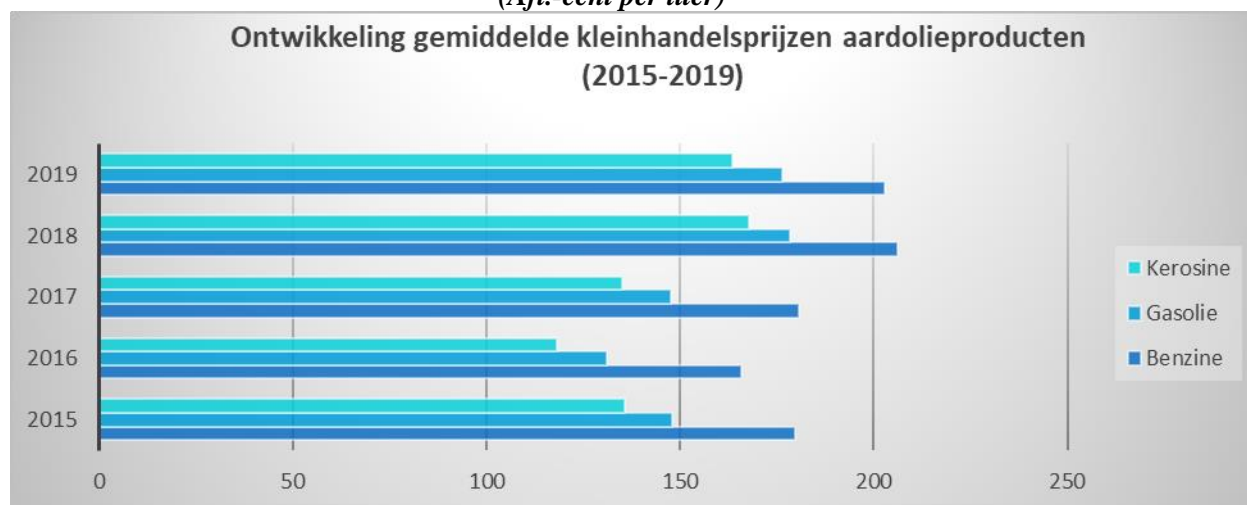
Tabel 3.3.5.3: Gemiddelde kleinhandelsprijzen aardolieproducten 2015 tot en met 2019 (Afl.-cent/liter)

<i>Jaar</i>	<i>Benzine</i>	<i>Gasolie</i>	<i>Kerosine</i>
2015	179,7	147,8	135,8
2016	165,9	131,1	118,2
2017	180,8	147,7	135,0
2018	206,1	178,5	167,9
2019	202,7	176,5	163,5

Bron: DEZHI

Uit deze tabel blijkt dat de gemiddelde kleinhandelsprijzen van de benzine, gasolie en kerosine in 2019 zijn gedaald t.o.v. de gemiddelde kleinhandelsprijzen in 2018. Reden hiervoor is de absorptie van de stijging in 2019 gedurende de maanden april, mei, juni.

Staafdiagram 3.3.5.1: Ontwikkeling gemiddelde kleinhandelsprijzen aardolieproducten 2015 t/m 2019 (Afl.-cent per liter)

Bron: DEZHI

Boven aangegeven staafdiagram geeft aan de ontwikkeling van de gemiddelde kleinhandelsprijzen van de voornoemde aardolieproducten over de periode 2015 tot en met 2019.

3.3.6 Kookgas (LPG)

De maximale verkoopprijs van het LPG-kookgas in cilinder van 100 lbs. voor huishoudelijk gebruik wordt ingevolge de Prijzenverordening van overheidswege vastgesteld. Daarentegen wordt de verkoopprijs van het LPG-kookgas voor commercieel gebruik vooralsnog niet door de overheid gereguleerd. De vastgestelde verkoopprijs bedraagt Afl. 46,38 per cilinder van 100 lbs. Deze verkoopprijs van het huishoudelijke LPG-kookgas wordt gesubsidieerd door zowel de verkoopprijs van de benzine als door het commerciële LPG-gas. Het maximale aantal cilinders 100 lbs. LPG-gas voor huishoudelijk gebruik per jaar, dat tegen de vastgestelde verkoopprijzen worden afgeleverd, is volgens de Arugas 6 stuks.

Het LPG wordt sinds 2010 geïmporteerd door “Bonick Gas & Terminal Oil NV”, een filiaal van de Arugas Group.

3.3.7 Marktbescherming

Lokaal geproduceerde kippeneieren is het enige product dat nog marktbescherming geniet en dan in de vorm van een invoerverbod. Ingevolge het Landsbesluit invoerverbod kippeneieren, is het verboden om kippeneieren in te voeren. Ontheffing op dit verbod wordt verleend bij een tekort van de lokale productie van kippeneieren.

In 2019 waren de lokale, kleine pluimveebedrijven niet in staat om aan de lokale vraag naar verse kippeneieren te voldoen, waardoor ontheffing van het invoerverbod werd verleend.

In 2019 werden 157 ontheffingen van het verbod verleend om kippeneieren te mogen importeren. In 2018 werden ook 157 ontheffingen verleend.

V.w.b. de import werd in 2019 ontheffing verleend voor 4.514.100 dozijnen eieren, hetgeen een stijging was van 0,4 % t.o.v. 2018, waar ontheffing voor 4.495.800 dozijnen eieren werd verleend.

Uit een onderzoek naar de productie van de lokale pluimveebedrijven is gebleken dat deze gezamenlijk ongeveer 2197 dozijnen per dag was, hetgeen neerkwam op ongeveer 801.905 dozijnen per jaar. De lokale productie was t.o.v. 2018 fors gestegen met 79,5 %. In 2018 bedroeg de lokale productie ongeveer 1285 dozijn per dag, wat neerkwam op ongeveer 446.825 dozijn per jaar. In 2019 waren er 9 lokale pluimveebedrijven.

Uitgaande dat de lokale consumptie van verse kippeneieren gelijk is aan de lokale productie en de import, kan worden gesteld dat de totale consumptie in 2019 gelijk was aan 5.316.005 dozijnen per jaar, hetgeen een stijging was van 7,5 % t.o.v. 2018, waarin het totaal 4.942.625 dozijnen was.

De lokale productie bedroeg ongeveer 15,1 % van de totale vraag naar verse kippeneieren. Dit aandeel is flink gestegen t.o.v. 2018, toen de lokale productie 9,0% uitmaakte van de totale vraag.

Onderstaande tabel 3.3.7.1 geeft een overzicht van de lokaal geproduceerde kippeneieren, het aantal geïmporteerde en de totale consumptie van kippeneieren over de laatste 5 jaren.

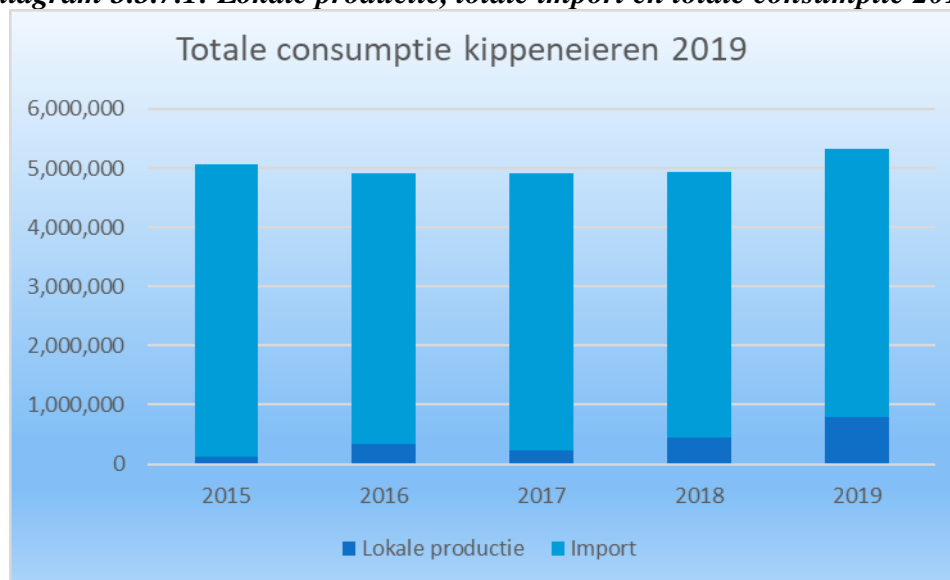
Tabel 3.3.7.1: Aantal lokaal geproduceerde en geïmporteerde kippeneieren, de totale consumptie en het percentage van de lokale producten t.o.v. de totale consumptie

	2015	2016	2017	2018	2019
Lokale productie	131,400	328,500	240,000	446,825	801,905
Import	4,934,490	4,575,750	4,671,300	4,495,800	4,514,100
Totale consumptie	5,065,890	4,904,250	4,911,300	4,942,625	5,316,005
% lokale productie	2.6%	6.7%	4.9%	9.0%	15.1%

Bron: DEZHI

Het vorenstaande wordt weergegeven in de volgende grafiek.

Staafdiagram 3.3.7.1: Lokale productie, totale import en totale consumptie 2015-2019

Bron: DEZHI

Van de verschillende groepen/personen, die in het verleden interesse hebben getoond om met een pluimveebedrijf te komen, hebben in 2019 niets laten weten over hun plannen.

3.3.8 Winkelsluiting

Het winkelsluitingsbeleid luidt als volgt:

- Van maandag tot en met zaterdag van 6.00 uur tot 24.00 uur;
- Op zondagen en zondag gelijkgestelde dagen van 9.00 uur tot 22.00 uur;
- Op de ‘Dag van Arbeid’ mogen winkels niet voor het publiek open zijn.

Sinds het stopzetten aan de voorwaarde om ontheffing te verzoeken voor aangepaste openingstijden conform het “Landsverordening winkelsluiting” in juli 2018, hoeven winkels geen verzoeken om ontheffing van winkelsluiting meer in te dienen. Tegelijkertijd werd de DWJZ opgedragen om de tijdvakken in artikel 2 van de Landsverordening winkelsluiting aan te passen/uit te breiden. Deze wetwijziging werd in 2019 niet afgerond. Aangezien het hier om een begunstigende maatregel ging, was de toepassing hiervan meteen mogelijk.

De openingstijden volgens het winkelsluitingsbeleid zijn onveranderd gebleven. Het enige verschil is dat thans de winkels geen verzoek ter ontheffing meer moeten indienen.

De DEZHI zal ontheffingen blijven verlenen aan een tal van convenience stores die ontheffing krijgen van 24 uur.

3.3.9 Verzekering

De maximale bruto premies van de WA-verzekering motorrijtuigen worden ingevolge de Prijzenverordening vastgesteld. In 2016 werd het Landsbesluit aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen voor het laatst aangepast. De premies van de overige soorten verzekeringen zijn vooralsnog vrij, waardoor de verzekeringsmaatschappijen de hoogte van hun eigen premies kunnen bepalen.

3.3.10 Mededingingswetgeving en Consumentenbescherming

Ter waarborging van een duurzame economische ontwikkeling in Aruba is het wenselijk regels vast te stellen over mededingingsafspraken en machtsposities, alsmede om regels te stellen omtrent toezicht op concentraties van ondernemingen. Hiervoor is voorgesteld om een zelfstandig lichaam met rechtspersoonlijkheid in te stellen nl., Autoriteit Markt Consumenten (AMC) oftewel Aruba Fair Trade Authority (AFTA).

In 2011 werd de heer. F.H Willemsen, van het Ministerie van Economische Zaken in Nederland benaderd om zorg te dragen voor het opstellen van de Mededingingswetgeving en de Memorie van Toelichting voor Aruba. Het concept van een Mededingingswet voor Aruba werd in 2012 ontvangen.

In 2012 werd de “SEO Economisch Onderzoek” (SEO) in Amsterdam door de minister van Economische Zaken ingehuurd voor de opvolgende fase nl. om zorg te dragen voor het voorbereiden van een beleidsplan samen met een implementatie- en communicatie plan. Het beleidsplan geeft het beleid van de regering met betrekking tot de Mededingingsverordening aan. Het betreft informatie, afwegingen en advies over de hoofdlijnen van het te voeren mededingingsbeleid. Het implementatie- en communicatieplan beschrijven de stappen die gezet moeten worden om te komen tot een goed functionerende markttoezichthouder op Aruba.

In 2013 werd de Mededingingsverordening, de Memorie van Toelichting en het nader rapport op de vragen van de RvA door de Directie Wetgeving en Juridische Zaken aan de minister van Justitie aangeboden ter accordering en doorgeleiding aan de Staten.

In 2014 heeft de minister de vragen van de Statenleden hierover ontvangen in de ‘nota naar aanleiding van het verslag omtrent het ontwerp-Landsverordening houdende regels inzake de mededinging in Aruba en de instelling in het kader van een Autoriteit Markt en Consument’. Deze vragen werden in samenwerking met de DWJZ beantwoordt en vervolgens aangeboden aan de minister ter verdere aanbieding hiervan aan de Staten.

In 2018 werd de nota naar aanleiding van het verslag aan de Staten aangeboden. In Oktober 2019 werd aan enkele Statenleden een presentatie gegeven over mededingingswetgeving. Daar de kosten gemoeid met de introductie van de mededingingswetgeving niet in de begroting van 2020 zijn opgenomen, zal hierover niet verder gepland worden.

3.3.11 uitvoerverbod op koper en koperhoudende voorwerpen

Het landsbesluit uitvoerverbod koper en koperhoudende voorwerpen (18 december 2014 No.77) verbiedt de uitvoer van koper en koperhoudende materialen. Door middel van een uitvoerverbod op koper en koperhoudende voorwerpen wordt er gestreefd om de verhandelbaarheid van dergelijke voorwerpen tegen te gaan.

Het proces ter verlening van ontheffing op het koperverbod begint met het inleveren van de nodige vereiste documenten bij de DEZHI. Deze zijn als volgt: een verzoekbrief, een uittreksel uit het handelsregister, kopie van een geldige vestigingsvergunning, een beschrijving van de feitelijke activiteiten van de aanvrager, in het bijzonder die welke betrekking hebben op de inkoop en de uitvoer van de zaken en een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG). Indien de verzoeker alle documenten in orde heeft, gaat het verzoek via de BID naar het bureau van de minister van Economische zaken ter goedkeuring en ondertekening van de Ministeriele Beschikking (MB) door de minister. Zodra de MB ondertekend is ontvangt de metaalopkoper via de BID zijn MB en kan vervolgens de goederen uitvoeren onder toezicht van de Douane.

In 2019 werden 9 ontheffingen van het uitvoerverbod van koper verleend. In 2018 waren er 12 ontheffingen. Sinds de importstop in 2018 vanuit Venezuela van o.a. koper en koperhoudende materialen, zijn de hoeveelheid ontheffingen gedaald. In totaal waren er 3 koperhandelaren die ontheffing ter uitvoer van koper hebben verzocht voor 2019.

3.3.12 App “Control di Prijs”

De in 2018 ontwikkelde App “Control di Prijs”, die als doel had om o.a. de consumenten informatie te verschaffen over de van overheidswege gecontroleerde maximumprijzen op hun mobiele telefoon, werd in juli 2019 gestopt. Reden voor de stop was dat DEZHI de kennis niet in huis had voor het technisch onderhouden van de APP.

Op aanbod van FUTURA om het APP te vernieuwen en verbeteren had CR38TE een aanvang gemaakt in 2019 ter ontwikkelen van een vernieuwde en verbeterde versie van de APP “Control di Prijs”. De ontwikkeling hiervan was eind van 2019 nog niet rond.

4 Economisch Beleid en Onderzoek

4.1. Doelstelling

Het onderzoeken, formuleren, ontwikkelen, analyseren en advisering betreffende het nationale duurzame sociaaleconomische beleid.

4.2 Taken

De sectie Economisch Onderzoek heeft de volgende taken:

- Het analyseren op verschillende manieren sociaaleconomische beleidsvoorstellen en het evalueren van de effecten van reeds ingevoerd beleid.
- Het evalueren van de mogelijke effecten van voorgestelde nieuwe beleidsvoornemens op verschillende terreinen op hun gevolgen, efficiëntie en effectiviteit en adviseert de minister ter zake.
- Het verrichten van onderzoek op een groot aantal andere terreinen zoals o.a. op de economische effecten van globalisering, onderwijs, vergrijzing, zorg, economische ontwikkeling en marktwerking.
- Het analyseren en adviseren over de gevolgen van activiteiten en investeringen in de particuliere sector en hun gevolgen op de Arubaanse economie.
- De verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en bijhouden van het macro-economische model MARUBA en het produceren van de economische prognoses van de Arubaanse economie.
- Het jaarlijks publiceren van prognoses in de “Economic Outlook”.
- In het kader van de SDG’s bijdragen aan de analyse en monitoring van de targets en indicatoren en verricht de nodige onderzoeken.

4.3 Economic outlook

De Aruba Economic Outlook wordt jaarlijks sinds 2007 opgesteld. Deze publicatie geeft de belangrijkste actuele internationale en Arubaanse economische ontwikkelingen weer en bevat ook een economische vooruitblik namelijk de economische projecties. Het macro-economisch model MARUBA wordt gebruikt voor het maken van deze economische projecties. Actuele internationale en Arubaanse economische ontwikkelingen dienen als input bij het maken van deze projecties. Ook vindt herziening van het betreffende jaar op basis van actuele beschikbare informatie.

De Nationale Rekeningen die het hart van het model is, is in maart 2019 uitgebracht door het CBS. Onmiddellijk daarna zijn de werkzaamheden m.b.t. de herziening van het MARUBA-model van start gegaan, dat eind november 2019 is afgerond. De voorlopige vooruitzichten voor 2019 en 2020 werd in december met de CMM-leden besproken. De eerste publicatie van de nieuwe vooruitzichten 2019-2020 is gepland voor begin 2020 en zal in mei 2020 worden herzien. De economische vooruitzichten 2019-2020 voor Aruba zullen ook begin 2020 aan de betrokken minister worden aangeboden. De vooruitzichten 2020-2021 worden in september 2020 geproduceerd.

4.4 MARUBA-project

De werkzaamheden voor de herziening van het MARUBA-model zijn gestart in April 2019. Van April tot Mei 2019, is het MARUBA-model bijgewerkt. De datasheet en de vergelijkingen zijn aangepast op basis van de Nationale Rekeningen 2013-2017. Het model is vereenvoudigd in Mei en Juni en tijdens dit proces zijn belangrijke (relevante) economische

variabelen gekozen. Verder in deze maanden is het model gesimplificeerd en belangrijke (relevante) economische variabelen zijn gekozen tijdens dit proces.

In de maanden Juni tot en met September 2019, is het model gereviseerd, gewijzigd en gekalibreerd. Eind September 2019 is het concept model afgerond. Het model werd vervolgens in Oktober 2019 opnieuw bijgewerkt. De voorbereidingen voor de prognoses voor de economische vooruitzichten voor 2019-2020 vonden plaats in november 2019. Het jaar 2019 eindigde met de eerste CMM-bijeenkomst waar feedback werd gegeven op de voorlopige projecties en veronderstellingen. Het doel is om de definitieve vooruitzichten met de CMM in februari te bespreken en de vooruitzichten voor 2019-2020 eind februari aan de minister te overhandigen.

4.5 Economische prognoses en ramingen

In oktober 2018 startte de werkgroep economische prognose en ramingen, met DEZHI als voorzitter. Deze werkgroep maakt deel uit van fase 2 van het “Pilotproject Meerjarenbegroting en Blauwdruk Meerjarenbegrotingsproces 2018” dat door Directie Financiën gestuurd wordt. Het doel van deze werkgroep is bij te dragen aan het opzetten van een structuur binnen de meerjarenbegrotingscyclus, waarbij een trendmatig bbpgroeipercentage en de doorvertaling hiervan naar de Arubaanse economie vastgesteld wordt en een duurzame aanpak waar deze prognoses door vertaald wordt naar de meerjaren-inkomsten en uitgaven voor het Land Aruba. In maart is het voorlopige document aan de Directie Financiën overhandigt.

4.6 Onderzoeken en rapporten

Gezien de beperkte mankracht en de hoeveelheid werkzaamheden m.b.t. het MARUBA - project is dit jaar weinig ruimte geweest om onderzoek te verrichten. Het doel is om volgend jaar deze werkzaamheden weer op te pakken.

In 2019 werd de volgende onderzoek verricht:

- Economic Impact Assessment Report Gateway 2030, January 24 2019

4.7 Deelname diverse commissies

Gedurende 2019 vertegenwoordigden de medewerkers van deze afdeling de Directie in de volgende commissies:

- Economische prognoses en ramingen, voorzitterschap;
- Commissie Macro Model, voorzitterschap;
- De Expert Working Group (SDG'S) (EXWG);
- De SDG Indicatoren Werkgroep (IWG);
- Coördinatiecommissie (CBA);

4.8 Deelname cursus en dienstreis

In 2019 zijn twee medewerkers op dienstreis geweest. Eén beleidsmedewerker heeft de volgende cursussen gevolgd die door CARTAC zijn georganiseerd en een certificaat behaald:

- Course on Macroeconomic Diagnostics July 22-26, 2019 (Barbados)
- Fiscal Risk Management Workshop November 18-22, 2019 (Trinidad).

In november 2019 heeft een andere beleidsmedewerker in het kader van een in 2020 door DEZHI uit te voeren onderzoek naar de informele economie van Aruba de IMF statistical forum in Washington, DC bijgewoond. De 7th IMF Statistical Forum: Measuring the Informal Economy werd gehouden op 14 en 15 november 2019 en had als doel een (updated) overzicht te geven van de methoden, definities en uitdagingen in het meten van de informele economie. Ook contacten is gelegd met vooraanstaande onderzoekers en professionelen op

dit gebied voor eventuele toekomstige ondersteuning bij het voorgenomen onderzoek naar de informele economie van Aruba.

Tot slot is het team EBO in september 2019 van start gegaan met:

- Fundamentals of Macroeconomics, een EDx -onlinecursus die gepland staat om begin 2020, met een certificaat afgerond te worden.

5 Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development

5.1 Doelstelling en taken

De doelstelling van de afdeling is in de eerste plaats het adviseren betreffende de internationale economische ontwikkelingen en de invloed op de Arubaanse economie, in het bijzonder wat betreft handelsverdragen, handelspolitiek en integratieprocessen. Verder is de afdeling verantwoordelijk voor het formuleren van beleid en ontwikkelt ze strategieën ter bevordering van ondernemerschap, export, investeringen, innovatie en diversificatie. Zo wordt gewerkt naar het scheppen van een *level-playing field* en de ondersteuning van een gunstig vestigingsklimaat voor het MKB en investeerders op Aruba, alsmede voor de Arubaanse export. In dit kader draagt deze afdeling en de tot haar behorende taken bij aan de implementatie van de Sustainable Development Goals (SDGs). SDG 4, 8, 9, 10, 12 en 17.

De afdeling BEB/BD van de DEZHI ondersteund het Arubaanse ondernemerschap de internationale handel en investering. Zo werken we toe naar een sterke concurrentiepositie van de Arubaanse ondernemer in een level playing field, zowel lokaal als internationaal.

Om deze te kunnen bereiken, voert de afdeling de volgende taken uit:

- Het volgen van de ontwikkelingen bij regionale en internationale organisaties teneinde de economische belangen van Aruba te behartigen. Deze organisaties zijn onder meer de Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), de Caribbean Development Cooperation Committee (CDCC), de Association of Caribbean States (ACS), de World Trade Organization (WTO) en de Government Procurement Act (GPA);
- Het volgen van de ontwikkelingen binnen de Europese Unie op het gebied van commerciële en andere samenwerkingsgebieden;
- Het bijwonen van conferenties, seminars, workshops en sub regionale activiteiten m.b.t. bovengenoemde instellingen;
- Het voorbereiden van en het participeren in handels- en investeringsbevorderingsmissies;
- Het bijstaan van buitenlandse handelsmissies;
- Het deelnemen aan interdepartementale en private werkgroepen op het gebied van handel- en investeringsbevordering;
- Het belast zijn met aangelegenheden inzake het bevorderen van de export op Aruba door het opstellen van beleidsadviezen met betrekking tot het bevorderen van de export, het begeleiden van potentiële exporteurs en exportpromotie;
- Het doen van onderzoek op ontwikkelingen van de export op Aruba, het evalueren en aanpassen van het beleid;
- Het opstellen van materiaal ter ondersteuning van exporteurs;

- Het deelnemen aan interdepartementale werkgroepen en commissies op het gebied van investeringsstrategie;
- Het bijwonen van conferenties, seminars, workshops en sub-regionale activiteiten op het gebied van investeringsstrategie;
- Het doen van onderzoek op ontwikkeling van de Promising Sectors, het evalueren en aanpassen van het beleid;
- Het bijstaan in het proces om het ondernemersklimaat aantrekkelijker te maken ter bevordering van het ondernemerschap en diversificatie;
- Het coördineren van partnerschappen met als doel de bevordering van het MKB en export;
- Het bijwonen van conferenties, seminars, workshops naar aanleiding van de partnerschappen;
- Het uitvoeren van alle werkzaamheden die noodzakelijk zijn voor het behalen van de doelstelling van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie in het algemeen en van de afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen, Idea en Exprodesk in het bijzonder;
- Het deelnemen aan het proces voor het Nationaal Strategisch Plan ter implementatie van de Sustainable Development Goals.

In 2019 hebben alle medewerkers van de afdeling gewerkt aan de hand van de functiebeschrijving voor beleidsmedewerker binnen de afdeling, waarvan het voorstel bij de DRH ligt ter formalisering. In de praktijk is er hierdoor geen onderscheid meer tussen beleidsmedewerkers en medewerkers belast met de uitvoering van het beleid.

5.2 Stand van zaken wat betreft het afdelingspersoneel

De afdeling heeft in 2019 geen nieuwe medewerkers bijgekregen, daar alle formatieplaatsen in de afdeling bezet zijn. De medewerkers van de afdeling hebben allemaal het proces in het kader van het uitvoeren van de Operationele Plan doorlopen. Op 1 april 2019 vonden de gesprekken plaats om de Individuele Doelen van elke medewerker voor het jaar 2019 aan te geven. In juni 2019 vonden de tussentijdse gesprekken plaats om de voortgang van de Individuele Doelen te bespreken. In November 2019 vonden uiteindelijk de laatste functioneringsgesprekken plaats.

In 2019 heeft één student stage gelopen in de afdeling BEB/BD. Mw. Mileidy Gonzalez is vierdejaarsstudent bij de Universiteit van Aruba en doet de studie Organization, Governance and Management. Zij heeft stage gelopen van februari tot en met juni 2018. Haar stage bestond uit werkzaamheden bij Exprodesk en Idea. Voorts heeft dhr. Michael Flores, eerstejaars student bij de Universiteit van Aruba (Organization, Governance and Management) een ‘field study’ van 16 uur gehouden bij onze afdeling om een goede indruk te krijgen van onze afdeling. Beide studenten hebben hun opdracht goed afgerond.

5.3 Sectie Buitenlandse Economische Betrekkingen

5.3.1. Associatie met de Europese Unie

De bepalingen van het LGO-besluit zijn bedoeld om de duurzame ontwikkeling van de LGO te bevorderen. Deze samenwerking is tot dusver gefinancierd uit het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF), het financieringsinstrument dat ook wordt gebruikt voor ontwikkelingssamenwerking met de ACS-staten. Dit dossier is zeer relevant voor de afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development door de doelstellingen die worden genoemd in samenwerking tussen de Unie en de LGO inzake handel en handelsgerelateerde aangelegenheden.

De algemene doelstellingen van de samenwerking tussen de Unie en de LGO inzake handel en handelsgerelateerde aangelegenheden zijn:

- bevordering van de economische en sociale ontwikkeling van de LGO door nauwe economische betrekkingen met de gehele Unie tot stand te brengen;
- bevordering van de daadwerkelijke integratie van de LGO in de regionale en mondiale economie en van de ontwikkeling van de handel in goederen en diensten;
- ondersteuning van de LGO bij het creëren van een gunstig investeringsklimaat om de sociale en economische ontwikkeling te stimuleren;
- stimulering van de stabiliteit, integriteit en transparantie van het mondiale financiële systeem, en van goed bestuur op fiscaal gebied;
- steun voor de diversifiëring van de economieën van de LGO;
- ondersteuning van het vermogen van de LGO om het beleid te formuleren en uit te voeren dat nodig is om de handel in goederen en diensten te ontwikkelen;
- ondersteuning van de export- en handelscapaciteit van de LGO;
- ondersteuning van de LGO bij de inspanningen om de lokale wetgeving waar nodig af te stemmen op de EU-wetgeving;
- het bieden aan de LGO van mogelijkheden voor doelgerichte samenwerking en dialoog met de Unie over handel en handelsgerelateerde aangelegenheden.

Op 14 juni 2018 werd door de Europese Commissie (Commissie) het “Voorstel voor een besluit van de Raad inzake de associatie van de landen en gebieden overzee met de Europese Unie, met inbegrip van de betrekkingen tussen de Europese Unie enerzijds en Groenland en het Koninkrijk Denemarken anderzijds” (voorstel LGO-besluit) aangenomen. Het betreft een wetgevingsvoorstel van de Commissie, waarover de Raad van Ministers (Raad), na het Europees Parlement te hebben geraadpleegd, een besluit zal nemen. Deze door artikel 203 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) voorgeschreven bijzondere wetgevingsprocedure zal uiteindelijk moeten leiden tot een nieuw LGO-besluit. Als eenmaal voornoemd wetgevingstraject is afgerond vervangt het voorstel het thans geldende LGO-besluit 2013. In 2019 was het wetgevingstraject nog steeds gaande.

5.3.2 Het ‘Registered Exporters System’ van de Europese Unie (REX)

Het REX-systeem is een systeem ter certificering van de origine van goederen in het stelsel van algemene tariefpreferenties van de Gemeenschap (GSP) waaronder de LGO-regeling valt. Het REX-systeem is een nieuw systeem waarin exporteurs zich zullen moeten registreren als ‘registered exporters’ en vervolgens zelf hun certificering doen in plaats van overheidsinstanties. Nu gebeurt de certificering door middel van de uitgifte van het EUR-1 document door de Douane. Het REX-systeem is van toepassing sinds 1 januari 2017. Voor de LGO geldt dat vanaf 1 januari 2020 het REX-systeem geldig zal zijn.

In 2019 verkeerde Aruba derhalve in een transitieperiode en werden stappen ondernomen door de Douane om over te kunnen gaan op het REX-systeem. Hiernaast heeft het Bureau Europese Unie en Koninkrijksrelaties (BEUK) op 2 april 2019 een workshop aangaande het REX-systeem gegeven aan beleidsmedewerkers van deze afdeling. Met de opgedane kennis zouden de beleidsmedewerkers in staat moeten zijn om de (toekomstige) Arubaanse exporteur die, in plaats van de Douane, ervoor kiest om de Exprodesk te benaderen met vragen over het REX-systeem, hem/haar hierover te informeren en, indien verzocht, bij te staan bij het invullen van de relevante (online) formulieren met betrekking tot dit systeem.

Tot slot hebben op 8 april 2019 bedoelde beleidsmedewerkers, in aansluiting op de door BEUK gegeven workshop, een door de DG TAXUD middels video conference call gegeven REX-systeem seminar met betrekking tot de LGO bijgewoond in het VNO gebouw.

Op deze wijze ondersteunt de afdeling het proces bij de opzet van het REX-systeem, dat efficiënter zal zijn voor de Arubaanse export naar de EU.

5.3.3. Deelname aan het ESER-traject

Het project onder de naam van de European Social Economy Regions (ESER) geeft steden en regio's in de Europese Unie de gelegenheid om het concept van sociale economie en sociaal ondernemerschap te introduceren en te ontwikkelen om zo meer economische groei en banen te creëren. Voor de Europese Commissie is dit belangrijk, omdat dit project het cohesiebeleid van de Europese Unie ondersteunt.

De ESER pilot is voor het eerst in 2018 gehouden. In 2019 kon Aruba niet weer deelnemen aan het project zoals in 2018 door een activiteit over sociale economie en sociaal ondernemerschap voor de Europese Commissie op Aruba te organiseren. Echter Aruba heeft dit project gepromoot bij de autoriteiten in Curaçao en Anguilla. Anguilla heeft niet kunnen deelnemen door de geplande Brexit, maar Curaçao en Sint Maarten hebben wel als LGO deelgenomen aan het ESER project. Helaas door gebrek aan budget kon een vertegenwoordiger van de afdeling deze activiteiten op Curaçao en Sint Maarten niet bijwonen.

Aruba vertegenwoordigd door de DEZHI heeft wel deelgenomen aan de 'Policy Lab' van de Europese Commissie in Brussel in oktober 2019 om verder te discussiëren hoe het concept van Sociale Economie en Sociaal Ondernemerschap geïmplementeerd kunnen worden op het Europese vasteland, in de LGO en de UPG. Voorts heeft Aruba na intensieve gesprekken met stakeholders op Aruba, in de EU en in de OCTA, een consortium kunnen vormen met Aruba als leider en Mayotte en Groenland als partner om een voorstel in te dienen om een Social Economy Missions op Aruba te organiseren. Hiermee wenst Aruba best practices voor het Europees beleid te kunnen presenteren die in een LGO en UPG geïmplementeerd kunnen worden. Helaas werd aan het eind van 2019 medegedeeld door de Europese Commissie dat dit traject voorlopig 'on hold' is en dat het voorstel wederom in 2020 kan worden ingediend.

5.3.4. Werkgroep Economische Samenwerking binnen het Koninkrijk

In het kader van de Koninkrijksconferentie te Curaçao op 16 juni 2015 zijn de conclusies van de Koninkrijksconferentie ondertekend door de Landen van het Koninkrijk. Op basis van bovenstaande conclusies is een Werkgroep Economische Samenwerking binnen het Koninkrijk (WESK) opgericht om te zoeken naar die invulling waarbij de samenwerking meer economisch voordeel genereert voor alle individuele landen dan zonder deze samenwerking mogelijk zou zijn (het geheel moet meer zijn dan de som der delen). De dragende gedachte hierbij is dat de economische samenwerking impulsen moet bevatten om de efficiency en de effectiviteit van de afzonderlijke economieën van de landen te vergoten. Binnen dit kader heeft de WESK geprobeerd die samenwerking in zo concreet mogelijke voorstellen vorm te geven.

De WESK ziet mogelijkheden om aan bovenstaande uitgangspunten invulling te geven middels de volgende onderwerpen:

- a) Het aantrekken van buitenlandse investeringen;
- b) Het bevorderen van duurzame economische ontwikkeling door middel van publiek-private samenwerking;

- c) Het opzetten en inrichten van mededingingsautoriteiten;
- d) Samenwerking tussen de ambtelijke beleidsonderdelen van de betrokken ministeries.
- e) De toepassing van de subsidie-programma's van de RVO in het Caribische deel van het Koninkrijk.

Alle landen van het Koninkrijk worden uitgenodigd om aan de WESK deel te nemen. Aruba wordt vertegenwoordigd door een afgevaardigde van de Directeur DEZHI (nl. Hoofd Afdeling BEB/BD). Een afgevaardigde van het Hoofd van BEUK en een afgevaardigde van de Vertegenwoordiger van Nederland in Oranjestad nemen ook deel aan de vergadering. Via videoconferentie komt de werkgroep bijeen. In 2019 zijn deze vergaderingen via zoom belegd. Zo kon men achter de eigen computer deelnemen aan de WESK.

In 2019 is de groep gegroeid. Het eiland Bonaire mag eindelijk deelnemen en er zijn meerdere onderdelen van de Haagse Ministeries aangesloten. Dit heeft de werkgroep niet efficiënter gemaakt. Op den duur voelden de Landen dat ze steeds tijdens de vergaderingen verantwoording moesten afleggen aan Den Haag. De voorzitter wenst deze ontwikkeling te stoppen door een Jaarplan voor 2020 voor te stellen met concrete punten ter samenwerking en de voorzitter heeft een stop gezet aan de aansluiting van meerdere organisaties, zoals de DBB's van de Landen. Sint Maarten heeft in 2019 deelgenomen, maar middels de Vertegenwoordiging van Nederland.

Het Samenwerkingsprotocol dat Curaçao in 2018 heeft voorgesteld is in 2019 nog niet afgerond. Curaçao en Aruba hebben hun input gegeven, maar Nederland heeft hierop niet meer gereageerd. Hierdoor hebben de deelnemende landen de WESK nog niet kunnen formaliseren in een onderlinge regeling in de zin van artikel 38, eerste lid, van het Statuut.

In 2019 is mw. Vanessa Toré van het Ministerie van Economische Zaken van Curaçao, de voorzitter van de WESK geweest. De secretaris is de afgevaardigde van de Vertegenwoordiger van Nederland in Willemstad.

Een positief meerwaarde van de WESK is het netwerk en contacten die op ambtelijk niveau zijn gelegd en die gebruikt worden door de leden van de WESK voor verschillende doeleinden van de betrokken departementen.

5.3.5. CBTPA

The United States Basin Trade Partnership Act (CBTPA) is een Amerikaans initiatief die preferentiële behandeling geeft aan landen die aan de vereisten van de CBTPA voldoet. De CBTPA verschaft de gelegenheid om specifieke textiel producten, invoerrechtsvrij te exporteren naar de Verenigde Staten. Deze regeling is van belang in de export promotie vanuit Exprodesk. Deze wordt dus gevolgd en indien er actiepunten zijn, direct uitgevoerd. In 2019 is echter alleen informatie hierover verschaft aan geïnteresseerde klanten. Binnen de afdeling hebben we een expert op dit dossier die workshops heeft bijgewoond inzake het CBTPA.

5.3.6. International Oil Pollution Compensation Fund

De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie dient jaarlijks volgens de International Oil Pollution Compensation Fund 1992, waarvan Aruba deel uitmaakt, de aantal geraffineerde olievaten door de lokale raffinaderij te rapporteren. Deze Compensatie Fonds is opgericht om lidstaten te compenseren bij een mogelijke "oil spill". In 2019 heeft DEZHI de rapportages in samenwerking met Refineria di Aruba opgesteld en ingediend bij IOPC. Eind 2019 kwamen

nog rekeningen voor Valero. De DEZHI ondersteunt IOPC in hun gesprekken met Valero om de rekeningen betaald te krijgen.

5.3.7 Government Procurement Act

De statistische informatie aangaande overheidsaanbestedingen over de jaren 2015, 2016, 2017 en 2018 dient te worden gerapporteerd aan het Comité voor overheidsopdrachten (het Comité). Omdat er geen centraal aanbestedingsregister bestaat op Aruba, zijn de data niet makkelijk te verzamelen. Er zijn in 2018 besprekingen gevoerd met de Directie Financiën om een deel van de aanbestedingen over voornoemde jaren te vergaren. Echter zijn onderhandse aanbestedingen en uit de hand gegunde aanbestedingen meestal niet te achterhalen. Kort samengevat kan de juistheid en volledigheid van de beschikbare informatie niet worden geverifieerd.

Als structurele oplossing voor de onmogelijkheid om conform de vereisten van het verdrag te rapporteren alsook om het nationaal (elektronisch) overheidsaanbestedingsregister te verwezenlijken heeft Aruba technische bijstand verzocht bij de WTO.

In de aanvraag van Aruba aan de WTO zijn de volgende punten naar voren gebracht:

- Het aan de trainingen deelnemende personeel van instanties, die voor het opzetten van een nationaal (digitaal) overheidsaanbestedingsregister relevant zijn, dient de noodzakelijke kennis te hebben verworven;
- Het aan de training deelnemende personeel van instanties, die relevant zijn voor het berekenen en rapporteren van de GPA-drempelwaarden alsmede het opstellen van de rapportage van de overheidsaanbestedingen, dient de ter zake doende kennis en bekwaamheid te hebben verkregen.

Het doel is dat in conformiteit met de GPA:

- De drempelwaarden worden berekend en gerapporteerd;
- Een nationaal (digitaal) overheidsaanbestedingsregister zal worden opgezet, de relevante data zullen worden vergaard en geadministreerd;
- De overheidsaanbestedingen zullen worden gerapporteerd.

Op 31 oktober 2019 informeerde de WTO dat ze bereid was Aruba tegemoet te komen met technische bijstand en dat de trainingen op 10 en 11 februari 2020 zullen worden gegeven.

5.3.8 Investment Strategy

In 2019 is de investeringsstrategie op ambtelijk niveau afgerond. Na een lange consultatieronde geïnitieerd in mei 2018 door Colm Reilly is het document op ambtelijk niveau afgerond dat bestemd is voor potentiële investeerders in de Promising Sectors. Dit document zal begin 2020 worden gepresenteerd aan de Minister van Financiën, Economische Zaken en Cultuur. Met de investeringsstrategie is een advies uitgestuurd aan de Minister inzake de nodige randvoorwaarden om investeerders aan te trekken in de Promising Sector.

In 2019 heeft ARINA haar deuren gesloten en ontstond een gat in de investeringsbevordering van de Promising Sectors. De DEZHI heeft in dit kader gesprekken gevoerd met de directeur van de Netherlands Foreign Investment Agency om Aruba te assisteren een effectieve blauwdruk voor ARINA te bedenken. Op 18-19 november 2019 heeft dhr. Hans Kuijpers van het NFIA diverse gesprekken gevoerd op Aruba om inzicht te krijgen wat een effectieve

blauwdruk van ARINA kan zijn. Hiermee wenst de DEZHI de heropening van ARINA te ondersteunen voor een goede investeringsbevordering van de Promising Sectors.

Bovendien heeft de DEZHI het bezoek van de Wereldbank begin december 2019 gecoördineerd. Het bezoek van de Wereldbank is van belang geweest, omdat aan de hand van de gesprekken op Aruba een analyse is gedaan van de grootste knelpunten in de 'Doing Business' in Aruba. Deze knelpunten kunnen verder geanalyseerd worden door de Wereldbank om deze te verbeteren. Dit proces ondersteunt de investeringsstrategie van Aruba om een gunstig investeringsklimaat te creëren voor lokale en buitenlandse investeringen, zowel voor grote als kleine investeerders. In 2020 wordt een offerte door de Wereldbank gepresenteerd om een besluit uit te lokken of Aruba deze assessment van de 'Doing Business' op Aruba zal doen.

5.3.9 Legalisering en export medicinale cannabis

Aruba is voornemens om in het kader van medicinale doeleinden cannabis te legaliseren en te exporteren. In dit verband heeft de regering de Commissie Legalisering Medicinale Cannabis in het leven geroepen teneinde haar te adviseren met betrekking tot bovengenoemde doelstelling. De Directie Economische Zaken Handel en Industrie (DEZHI) heeft een beleidsmedewerker van de afdeling BEB aangewezen als commissielid. Al zodanig heeft de afdeling BEB een bijdrage geleverd aan de visie van de Arubaanse regering.

In 2019 heeft de commissie al haar leden eenmalig bijeengeroepen om te vergaderen over een mogelijke structuur die, met het oog op de export van medicinale cannabis, aan de Arubaanse medicinale cannabisindustrie ten grondslag zou kunnen worden gelegd. Het door DEZHI aangewezen commissielid heeft in dit verband de vereisten aangaande staatstoezicht, welke door het Enkelvoudig Verdrag Inzake Verdoovende Middelen aan het Koninkrijk der Nederlanden worden opgelegd, uiteengezet en toegelicht. Naar aanleiding van deze bijdrage wordt thans de discussie over de structuur van de op te zetten cannabisindustrie gevoerd binnen de kaders van hetgeen door het internationaalrecht wordt vereist.

5.3.10 Bestrijding witwassen en terrorismefinanciering

Aruba is, als onderdeel van het Koninkrijk der Nederlanden, lid van de Financial Action Task Force (FATF). De FATF evalueert om de vijf jaar het beleid, de procedures en maatregelen van een land om witwassen en terrorismefinanciering te voorkomen en te bestrijden. In het kader van de vierde ronde van de FATF-landenevaluatie staat Aruba gepland om in het derde kwartaal van volgend jaar (2020) te worden geëvalueerd. In dit verband heeft in 2019, op uitnodiging van de Minister-President, de Directie Economische Zaken Handel en Industrie (DEZHI) een beleidsmedewerker van de afdeling BEB aangewezen om deel te nemen aan de tweede National Risk Assessment (NRA)-trainingen alsmede om de Pre-Assessment trainingen bij te wonen.

Tijdens de tweede NRA-trainingen werden de Designated Non-Financial Businesses and Professions (DNFBP's), onder begeleiding van de experts van de World Bank, geconfronteerd met een vertegenwoordiger van het Meldpunt Ongebruikelijke Transacties (MOT) met ondersteuning van, o.m. de vertegenwoordiger van DEZHI. De concept-verslagen die waren opgesteld naar aanleiding van de eerste NRA-bevindingen waren van groot nut. Het doel was om de kwaliteit van de eerste NRA-analyse van 2018 te verhogen en er meer diepgang aan te geven. Op grond van de bijgewerkte bevindingen zal de World Bank richtlijnen aangeven voor het opstellen van effectieve, op risico gebaseerde, actieplannen.

In de aanloop van de evaluatie heeft de Caribbean Financial Action Task Force (CFATF) Land Aruba benaderd met het verzoek om zorg te dragen voor het organiseren van Pre-Assessment trainingen voor zowel de publieke als de private sector, aangezien deze trainingen een vereiste zijn in het hele evaluatieproces van de FATF. In de trainingen is uitvoerig ingegaan op alle facetten van de FATF-evaluatieprocedure. Met de ontvangen informatie zal DEZHI beter in staat zijn om op transparante wijze medewerking te verlenen aan de FATF-evaluatie.

5.3.11 Diverse werkzaamheden

Werkzaamheden van uiteenlopende aard werden verricht zoals:

- Het verschaffen van inlichtingen;
- Het deelnemen aan vergaderingen en projecten inzake de implementatie van de Sustainable Development Goals. Zo wordt de afdeling vaak geraadpleegd in de Experts Working Group om haar kennis met betrekking tot entrepreneurship;
- Het verschaffen van informatie met betrekking tot complexe juridische kwesties. In de eerste helft van 2019 heeft de afdeling juridische bijstand verleend met betrekking tot het SISSTEM-project;
- Het verrichten van diverse voorbereidende werkzaamheden.

5.4 Sectie Business Development: Iniciativa pa Desaroyo di Empresa Arubano (Idea)

5.4.1 Inleiding Idea

De visie “een duurzame economische ontwikkeling” is de leidraad voor de werkzaamheden van Idea.

Om deze visie te kunnen bereiken werd Idea opgericht. Idea is er om de feitelijke en potentiële ondernemers te ondersteunen en te begeleiden met de nodige informatie voor een succesvolle onderneming. Idea ressorteert onder de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie, afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development

Met Idea als het MSME Center van Aruba zal de regering, door middel van dit kenniscentrum, aan de behoeften van de huidige en potentiële ondernemers voldoen. Daarnaast wordt ook ondersteuning en begeleiding gegeven aan ondernemers die vaak met problemen geconfronteerd worden op gebieden zoals:

- beschikbaarheid van krediet;
- gebrek aan technologie en marketing;
- onvoldoende kennis van bestaande wetten en regelingen;
- overige belangrijke onderwerpen.

Gedurende jaren heeft Idea een goed netwerk gecreëerd met de Kamer van Koophandel, Aruba Investment Bank, Freezone Aruba, ARINA, Fundacion Desaroyo Comunitario, Telefon Pa Hubentud, ActionCOACH, Enseñansa Pa Empleo, Qredits, Centrale Bank van Aruba, Futura,

Santa Rosa, Servicio di Impuesto, EPI, Traimerdia, Stichting Ja Ik Aruba en COSME consultants. Doel van deze samenwerking is om een duurzame ontwikkeling in de commerciële sector te creëren en te blijven handhaven ten gunste van de doelgroep.

Missie

De missie van Idea is het bijdragen aan de totstandkoming van een duurzame ontwikkeling in de commerciële sector om zodoende de productiviteit en efficiëntie van de ondernemers te verhogen. Deze verhoging brengt een hogere productiviteit en een gezonde arbeidsmarkt met zich mee.

Taken

Taken van Beleidsmedewerkers bij Idea zijn:

1. Informatie verschaffen en advies geven (business coaching) aan nieuwe en bestaande entrepreneurs die ondernemers willen worden;
2. Het creëren en onderhouden van het curriculum voor “Empresario Prepara”. Het gaat hierbij om mensen die eigenaar zijn van een klein bedrijf of degenen die van plan zijn om binnenkort hun eigen bedrijf te starten. Ze wordt de kans gegeven om door middel van kennisverschaffing hun eigen zaak efficiënt en effectief te kunnen beheren;
3. Het organiseren van een geavanceerde bedrijfscursus voor ondernemers;
4. Het organiseren van een workshop voor aankomende ambachtswerkers;
5. Het organiseren van workshops met als doel kennisverschaffing aan startende en bestaande ondernemers;
6. Het monitoren van Idea’s cliënten om indien nodig te kunnen ondersteunen bij het oplossen van knelpunten en/of aanpassen van hun ondernemingsstrategieën;
7. Organiseren van conferenties voor bedrijven.

5.4.2 Data Analyse van cliënten van Idea

Iniciativa pa Desaroyo di Empresa Arubano (Idea) is sinds februari 2012 operationeel. In haar eerste jaar heeft Idea in totaal 151 cliënten geregistreerd. In 2013 had Idea 71 cliënten, waarvan 54 startende ondernemers en 17 bestaande ondernemers, die Idea hebben benaderd voor advies. Vervolgens in 2014 had Idea 48 cliënten geadviseerd, waaronder 45 startende ondernemers en 3 bestaande ondernemers. Verder in 2015 had Idea 48 cliënten geadviseerd, waaronder 44 startende ondernemers en 4 bestaande ondernemers. In 2016 heeft Idea 46 cliënten behandeld, waaronder 42 startende ondernemers, 3 bestaande ondernemers en 1 dromer. Met dromers bedoelen we, dat ze niet precies weten welke soort ondernemingsvorm ze willen starten. In 2017 waren er 27 startende ondernemers. In 2018 heeft Idea 19 cliënten geadviseerd waarvan 18 startende ondernemers waren en 1 bestaande ondernemer was. Ten slotte heeft Idea in 2019, 29 Clienten geadviseerd, 27 waren startende ondernemers en 2 waren bestaande ondernemers. Sinds 2012 is er een dalende trend voor wat betreft klanten die Idea hebben benaderd voor advies. Een reden zal kunnen zijn een kleinere promotie in 2019. Qredits en de Kamer van Koophandel bieden een soortgelijke dienstverlening als Idea. In 2019 zijn dromers ook niet geregistreerd in de database van Idea.

Tot en met 2019 heeft Idea een bestand van 439 cliënten, waarvan 374 startende ondernemers, 59 bestaande ondernemers en 6 overige. Gedurende het jaar 2019 heeft Idea ook informatie verschaft aan personen die niet in de database werden geregistreerd, zoals:

- buitenlandse personen afkomstig van Venezuela die informatie willen hebben om een bedrijf te starten;

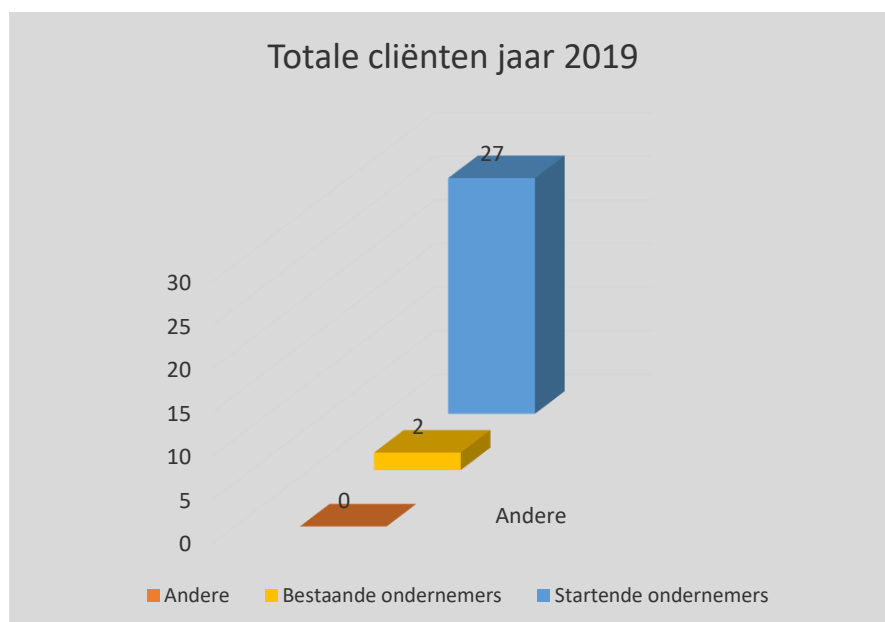
- andere personen die informatie willen krijgen over workshops van IDEA en de cursus “Empresario Prepara”;
- anderen die verwezen werden naar de afdeling Vestiging van Bedrijven voor aanvragen van vestigingsvergunning of naar ARINA als buitenlandse investeerders.

Tabel 5..4.2.1. Hieronder volgt een cliëntenoverzicht vanaf jaar 2012 t/m 2019

Clienten overzicht IDEA vanaf 2012				
Jaar	Startende ondernemer	Bestaande ondernemer	Overige/ Dromer	Totaal Ondernemer
2012	117	29	5	151
2013	54	17		71
2014	45	3		48
2015	44	4		48
2016	42	3	1	46
2017	27			27
2018	18	1		19
2019	27	2	*****	29
Totaal	374	59	6	439

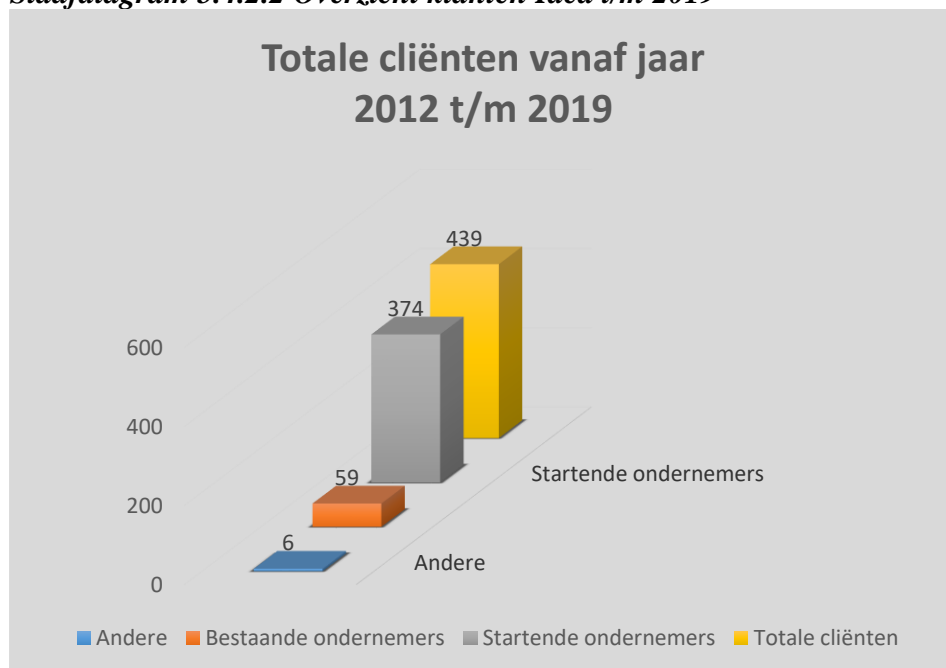
Bron: DEZHI

Staafdiagram 5.4.2.1 Overzicht klanten Idea jaar2019

Bron: DEZHI

Staafdiagram 5.4.2.2 Overzicht klanten Idea t/m 2019

Bron: DEZHI

De meest voorkomende vragen bij startende ondernemers zijn;

- Hoe wordt een bedrijf gestart;
- Waar moet de zaak worden ingeschreven;
- Wanneer is een vestigingsvergunning nodig;
- Verschil tussen diverse ondernemingsrechtsvormen;
- Financiële informatie;
- Informatie over een ondernemingsplan;
- Marketing informatie;
- Import en export informatie;
- Informatie betreffende een sociale media strategie;
- Informatie over additionele vergunningen;
- Informatie over het verkrijgen van een commercieel terrein;
- Informatie over het ontwerpen van een website.

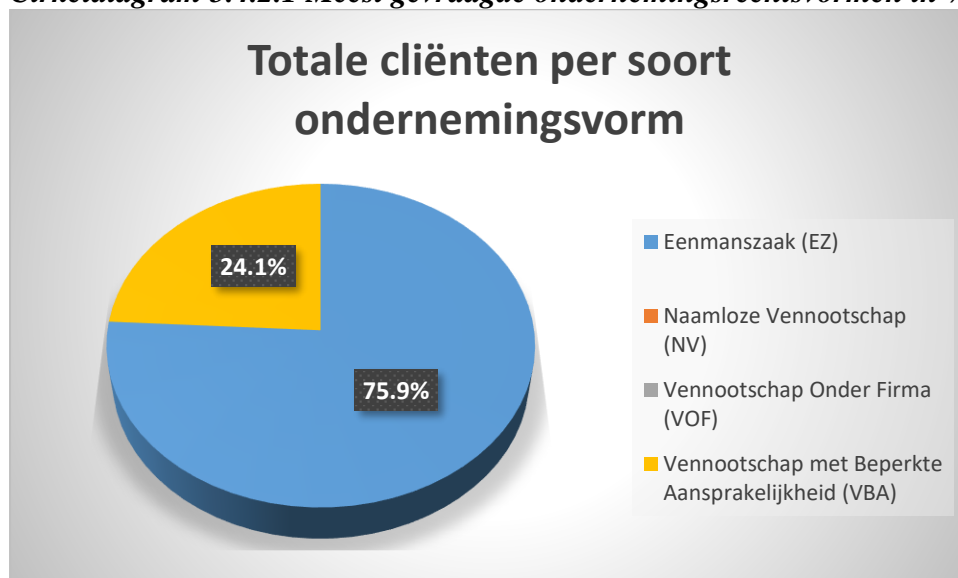
Bestaande bedrijven benaderen Idea ook voor advies, namelijk:

- Uitbreiden van bedrijven;
- Klanten willen de procedures voor het wijzigen van een eenmanszaak licentie naar een N.V.;
- Informatie over andere juridische entiteiten;
- Financiële informatie over banken en andere instellingen die financiële steun verlenen aan MKB-bedrijven;
- Ondernemingsplan;
- Business Development;
- Innovatie;
- Economische ontwikkeling;
- Marktonderzoek en marktwerking;
- Cursus “Empresario Prepara” en georganiseerde workshops door Idea en door COSME.

De meest voorkomende branches in Idea's database zijn: landbouw, kleding, volwassen industrie, restaurants A en B, massage/spa, onroerend goed, dagopvang, bouw, IT, schoonheidsindustrie, toeristische dienstverlening en amusement, snoepwinkels en gezondheidszorg.

De meest gevraagde juridische entiteiten in Idea's database zijn eenmanszaak licentie. In 2019 vroeg 76% van de cliënten informatie over de eenmanszaak licentie, 24% over de V.B.A. licentie.

Cirkeldiagram 5.4.2.1 Meest gevraagde ondernemingsrechtsvormen in %

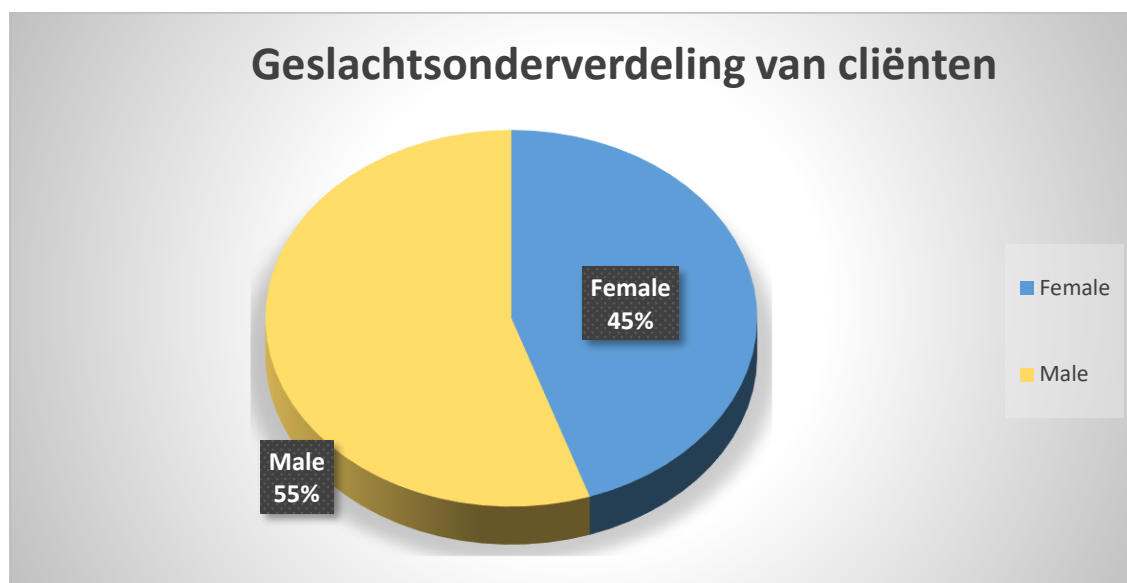

Bron: DEZHI

Idea werd benaderd door verschillende buitenlandse investeerders die op zoek waren naar informatie over de procedure voor het opstarten van een bedrijf. Sommigen werden aanbevolen om de afdeling Vestiging van Bedrijven (VVB) ressorterende onder de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie, of ARINA en/of de Freezone te benaderen.

Tevens kan geconcludeerd worden dat in 2019 45% van de klanten van Idea vrouwelijk waren en 55% mannelijk.

Cirkeldiagram 5.4.2. Geslachtsonderverdeling van klanten Idea

Bron: DEZHI

5.4.3 Projecten Idea 2019

Zoals eerder genoemd, hebben de beleidsmedewerkers van Idea verschillende taken om te verrichten. Om deze te realiseren hebben zij verschillende evenementen in 2019 georganiseerd. Evenementen zoals de bedrijfscursus “Empresario Prepara II, het organiseren van workshops, presentaties, MSMEs programma’s/projecten en aan andere activiteiten.

A. Bedrijfscursus “Empresario Prepara”

1) Bedrijfscursus “Empresario Prepara I”

In 2019 is deze cursus niet aangeboden, omdat de keuze is gemaakt om ‘Empresario Prepara II’ aan te bieden. Deaslniettemin wordt deze succesvolle cursus toegelicht.

De kennis voor een ondernemer is van essentieel belang. Daarom heeft Idea in samenwerking met “Enseñansa pa Empleo” (EpE) een bedrijfscursuspakket georganiseerd in september 2012. Deze bedrijfscursus genaamd “Empresario Prepara” is een proefcursus die geïnitieerd is door Idea. Het doel van deze cursus is om zowel bestaande als toekomstige ondernemers te helpen met de nodige basiskennis voor het beheren van een bedrijf en het uitbreiden van hun eigen kennis. Hierbij komt de bewustwording over het belang van het in huis hebben van voldoende vakkennis, om een bedrijf succesvol te beheren.

De cursus van “Empresario Prepara” begon in 2012 en bestond uit zes vakken en is op dit moment uitgebreid tot zeven vakken. De cursusperiode heeft een duur van 20 weken (40 lessen) en wordt twee keer per week aangeboden, van 7:00 p.m. tot 9:15 p.m. De aangeboden modules t/m 2019 waren: Marketing, Arbeidsrecht, Rechts- en Wetskennis, Businessplan, Quickbooks, Leadership & Management en Tourism Marketing.

De cursist krijgt op het einde van ieder module een toets, waaruit het gemiddelde hiervan samen met het gehaalde cijfer van het Business Plan, gedeeld door 2, voor een eindcijfer wordt bepaald. Het Business Plan dient op het einde van de cursus ingeleverd te worden.

Tabel 5.4.3.1 Hieronder volgt een overzicht van het totaal inschrijvingen en geslaagden van 2012 t/m 2018 bedrijfscursus, van “Empresario Prepara I”:

Totaal inschrijvingen en geslaagden "Empresario Prepara I " van 2012 t/m 2018		
<u>Jaar/ begin maand cursus</u>	<u>Totaal inschrijvingen (M+V)</u>	<u>Totaal geslaagden (M+V)</u>
2012, sept	30	13
2013, april	23	11
2013, sept	15	5
2014, apr	13	9
2015, apr	27	16
2016, apr	30	21
2017, apr	22	16
2018, apr	20	9
Totaal inschrijvin- gen en geslaagden	180	100

Bron: DEZHI

Hieruit kan geconcludeerd worden dat van het in totaal 180 deelnemers in deze cursus vanaf 2012 tot en met 2018 een totaal van 100 personen in bezit zijn van een diploma van “Empresario Prepara I”

2) Bedrijfscursus “Empresario Prepara II”

Na diverse verzoeken door de geslaagden m.b.t. de continuïteit van de bedrijfscursus “EP I”, was Idea in september 2017 begonnen met de bedrijfscursus “EP II”. In 2019 ging IDEA voor de tweede keer door met deze cursus en hier deden 24 personen mee, waarvan 9 mannen en 15 vrouwen.

Deze cursus omvat de volgende 4 modules:

- Creating a Culture of Innovation;
- Developing Brand Awareness for Customer Satisfaction;
- Small Business Tax;
- Leadership and Management.

In 2019 ging de bedrijfscursus “Empresario Prepara II” alleen door. De planning is dat ieder jaar om en om één van de cursussen gehouden zal worden. Dus volgend jaar zal Empresario Prepara I, door gaan en niet Empresario Prepara II.

In 2019 is deze cursus niet in samenwerking met de EpE aangeboden. De EpE had een eigen ondernemerscursus in haar planning en kon niet meer met Idea samenwerken.

Hieronder volgt een overzicht van het totaal inschrijvingen en geslaagden van jaar 2017 en 2019 van Empresario Prepara II.

Tabel. 5.4.3.2

Totaal inschrijvingen en totaal geslaagden, "Empresario Prepara II" Jaar 2017 en 2019		
Jaar/ begin maand cursus	Totaal Inschrijvinge n (M+V)	Totaal geslaagden (M+V)
2017, September	15	14
2019, April	24	19
Totaal	38	33

Bron: DEZHI

Tabel 5.4.3.3

Aantal deelnemers cursus "Empresario Prepara II"		
Deelnemers cursus "Empresario Prepara II"	Totaal	Totaal in %
Totale deelnemers, April - Juli 2019	24	100%
Totale deelnemers niet geboren in Aruba	6	25%
Totale deelnemers geboren in Aruba	18	75%
Totale deelnemers met een actief bedrijf	10	42%
Totale deelnemers met een opleiding hoger dan MAVO niveau	19	79%

Bron: DEZHI

Uit bovenstaande tabel is onder andere af te leiden dat 75% van de ingeschreven deelnemers van de cursus in april 2019 op Aruba geboren zijn. Een totaal van 42% van de ingeschreven deelnemers exploiteert momenteel actief een bedrijf.

Eén van de eisen om deel te nemen aan de bedrijfscursus is dat de deelnemers minimaal in het bezit moeten zijn van een MAVO-diploma. Bovengenoemde tabel laat zien dat 79% van de deelnemers in de cursus van april 2019 een opleidingsniveau bezit dat hoger is dan het vereiste.

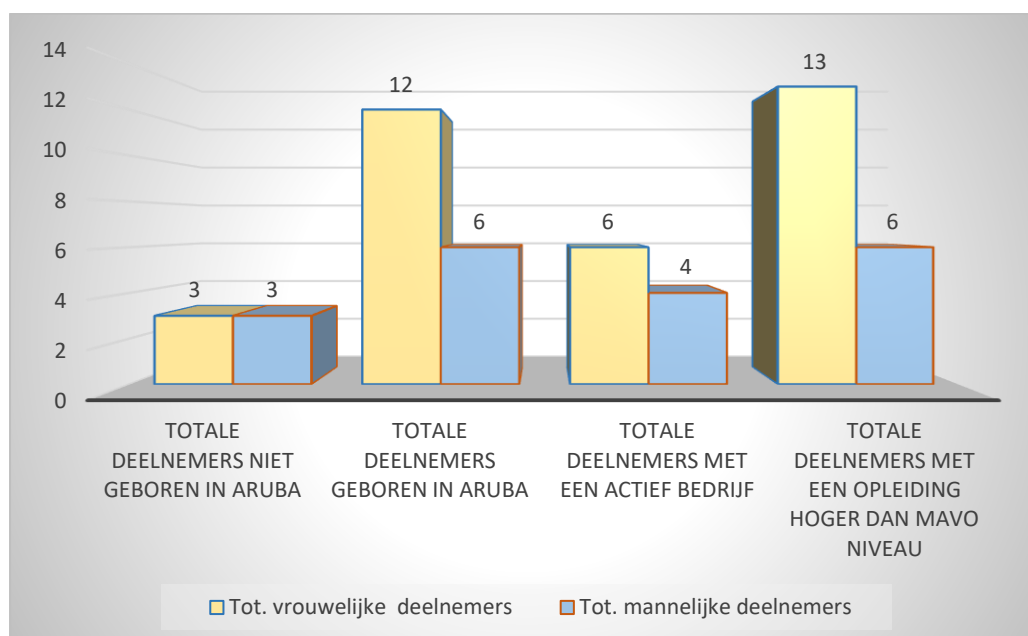
Tabel 5.4.3.4

Vrouwelijke en mannelijke deelnemers cursus "Empresario Prepara II" april 2019(%)				
	Tot. vrouwelijke deelnemers	Tot. mannelijke deelnemers	Tot. vrouwelijke deelnemers in %	Tot. mannelijke deelnemers in %
Totale deelnemers, April - Juli 2019	15	9	62%	38%
Deelnemers niet geboren in Aruba	3	3	20%	33%
Deelnemers geboren in Aruba	12	6	80%	67%
Deelnemers met een actief bedrijf	6	4	40%	44%
Deelnemers met een opleiding hoger dan MAVO niveau	13	6	87%	67%

Bron: DEZHI

Bovenstaande tabel illustreert dat de grootste groep (62%) van de totale deelnemers van de cursus in april 2019 van het vrouwelijk geslacht was. Van de totale aantal vrouwelijke deelnemers (15), was 20% (3 deelnemers) niet op Aruba geboren en van de totale aantal mannelijke deelnemers (9) was 38% (3 deelnemers) niet op Aruba geboren. Deze niet op Aruba geboren deelnemers zijn afkomstig van Colombia, Curaçao en Venezuela. Alleen 10 van de deelnemers (6 vrouwelijk en 4 mannelijk) in de cursus van april 2019 beheren een actief bedrijf en zowel alle vrouwelijke en mannelijke deelnemers bezitten een MAVO of hoger opleidingsniveau.

Staafdiagram 5.4.3.1 *Vrouwelijke en mannelijke deelnemers cursus "Empresario Prepara II" april 2019*

Van de bovengenoemde informatie kan geconcludeerd worden dat personen met een opleidingsniveau hoger dan MAVO ook interesse hebben om meer kennis te vergaren omtrent het leiden van een bedrijf. Sommigen gebruiken deze cursus als opfriscursus, terwijl anderen

het bekijken als een kennis om zich te specialiseren op bepaalde gebieden van het ondernemerschap.

B. Workshops Idea

In 2019 hadden de beleidsmedewerkers van Idea verschillende workshops georganiseerd voor klanten en niet-klanten.

De georganiseerde workshops waren:

1) *“The Power to make a Social Impact in your Business” :*

Op 28 mei 2019, werd deze workshop gepresenteerd met de volgende onderwerpen door:

- Dhr. Marc Croes en mevr. Mileidy Gonzalez (stagiaire bij DEZHI) die de volgende thema's hebben gekozen om te presenteren: 'De weg naar een duurzame bedrijfsstrategie' en 'Zakelijk Leiderschap: de Vijf Kwaliteiten voor Leiderschap';
- Dhr. Lionel Rumnit (Job Coach bij de Trampoline pa Trabao) gaf zijn succesverhaal over "Trampoline pa Trabao".
- en mevr. Naline Heilbron (Managing Director bij de Ha'Bon Aruba) gaf haar succesverhaal over haar bedrijf van luxe verpakte zeep: "Ha'Bon Aruba".

2) *“Silver Entrepreneurship Workshop for the retired or soon to be retired I”, een workshop speciaal voor '60 plussers'.*

Deze workshop werd van 10 t/m 14 jun 2019 georganiseerd, van 8:30 a.m tot 12:30 p.m.).

De volgende personen hebben de volgende onderwerpen gepresenteerd:

- Dhr. Dave Martinus presenteerde over "Wat is Entrepreneurship";
- Dhr. Marc Croes, beleidsmedewerker bij de DEZHI en mevr. Mileidy Gonzalez een stagiaire van de universiteit van Aruba (UA), presenteerde 'Het omgaan met bedrijfsstrategie in je bedrijf, d.m.v. de 17 doelen van SDG (Sustainable Development Goals);
- Notaris Johnson; presenteerde thema's over: bedrijfsvormen (eenmanszaak/ NV/ VBA), bedrijfsopvolgingen (verschillen in bedrijven) indien je met een bedrijf wil beginnen en presenteerde ook overere testamenten/ nalatenschap (wat en voor wie mag je iets achter laten);
- Mevr. Mary Baarh hoofd van de afdeling Vestiging van Bedrijven bij de DEZHI, presenteerde over de vestigingsvergunningen bij het openen van een bedrijf;
- Mevr. Louella Croes-Ras, beleidsmedewerker en adviseur bij IDEA presenteerde over de diensten, trainingen en cursussen die door IDEA sinds 2012 aangeboden worden en een planning van workshops van 2019;
- Dhr. Benny Richardson (80 plusser), een Sport Trainer Coach, sprak over gezondleven d.m.v. voeding en sporten;
- Dhr. Kenneth Faustin, een makelaar bij de Best Buy Aruba, presenteerde over Real Estate als je Business;
- Mevr. Ivy Guerrero, dhr. Gino Croes en mevr. Marieta Tromp van de SVB, presenteerden over werkgevers- en werknemersverzekeringen;
- Mevr. Tamarah Arends-Croes, Business Electronic Sales Specialist bij de RBC Royal Bank, presenteerde over de diverse aangeboden diensten bij de RBC Bank;
- Dhr. Ulrich Hermans en dhr. Francois Croes, Innovatie Adviseurs bij Futura en

- hebben 2 themas gepresenteerd over, ‘Future of Work’ en ‘Design Thinking’;
  - Dhr. Ludwig Rasmijn en dhr. Randy Maduro van Santa Rosa, hebben over Landbouw (Agriprenneur) gesproken;
  - Mevr. Cindy Clark, Managing Director van Accura Tax Consultancy, presenteerde over relevante belastingen zoals: inkomstenbelasting, winstbelasting, BBO, BAVP en BAZV, invoerrechten, grondbelasting;
  - Mevr. Merienys Frances van SETAR N.V., presenteerde over ‘Digital Marketing’ en gaf effectieve tips over hoe je je bedrijf kan promoten d.m.v. social media, zoals Facebook, Instagram en Google Search.
- *De volgende personen vertelden hun succesverhaal over hun bedrijf uit hun oogpunt om de aanwezigen te inspireren:*
    - Dhr. Lionel Rumnit, een gespecialiseerd ‘jobcoach’ bij ‘Trampoline pa Trabao’;
    - Mevr. Rosa Alberto, de eigenaar van Ginger Aruba;
    - Dhr. Loui Richardson de eigenaar van Invest Secure;
    - Dhr. Merrill Robles (een gepensioneerde), ex eigenaar van een uitzendbureau.

In totaal deden 38 gemotiveerde en dankbare personen mee aan deze workshop. Waarvan 33 personen een certificaat op de laatste dag van de workshop kregen. De criteria voor het verkrijgen van een certificaat was aanwezigheid van 4 of 5 dagen.

3) *“Silver Entrepreneurship Workshop for the retired or soon to be retired II”*, een workshop speciaal voor ‘60 plussers’.

Op 23 september 2019, werd een vervolgworkshop gehouden voor de Silver Entrepreneurs die deel hebben genomen in de workshop in juni.

Hierbij presenteerden de volgende personen de volgende onderwerpen:

- Dhr. Oliver Vieira, Commercial Lending Advisor bij Qredits Aruba, presenteerde over al hun aangeboden diensten bij ‘Qredits’ (Microcredit);
- Dhr. Andres Dirks, Hoofd Bureau Arbeidsgeschillen bij de Directie Arbeid en Onderzoek (DAO); presenteerde over arbeidsrechtelijke verplichtingen als werkgever;
- Mevr. Indira Burke, Managing Director van Loui Henri Media Services, presenteerde over Social Media Marketing voor Startups (Google My Business, Facebook Ad Manager en Facebook Blueprint).

Een totaal van 26 personen deden mee aan deze workshop.

4 & 5) *“Time for Taxes”*

De Departamento di Impuesto (DIMP) gaf twee keer de workshop van *“Time for Taxes”* bij de DEZHI, op 22 augustus en 4 september 2019. Hiervoor presenteerden de volgende personen: mevr. Amadee Nicolaas, mevr. Valeska Milton-Genaro, mevr. Johrainne Lacle-Giron en dhr. Arjan Kisjes. Een totaal van 80 mensen hebben deelgenomen aan deze zeer informatieve en belangrijke workshop.

6) *“Workshop Local Egg Producers”*

Na een vergadering in september bij de DEZHI met enige lokale producenten van eieren (bruine eieren), werd besloten om een workshop voor deze doelgroep te organiseren, vanwege enige zorgen die naar voren kwam tijdens deze vergadering.

Op 18 en 19 november 2019, werd dus een workshop georganiseerd voor deze doelgroep met het thema: *“Workshop Local Egg Producers”*.

De volgende 7 professionals presenteerden voor de 10 aanwezigen het volgende:

- Dhr. Dave Martinus, een gecertificeerde Business Coach van het bedrijf ActionCOACH Aruba; hij presenteerde over hoe de producenten van de eieren hun producten kunnen presenteren wanneer ze deze te koop aanbieden (bijvoorbeeld: moet schoon uitzien, gelabeld/met logo, beschikbaarheid, lokatie kipperij en verkooppunten van eieren). Op deze manier worden de consumenten bewust van waar, wat en van wie de eieren afkomstig zijn;
- Dhr. Wilmer Salazar, van Directie Volksgezondheid; presenteerde over het ontstaan van ziektes in een kippenboerderij en hoe deze ziektes aan mensen kan worden overgedragen, welke zijn de virussen en bacteriën die kunnen worden veroorzaakt bij onhygienische productie van kippen en eieren, de symptomen van infectie van Salmonella, het herkennen van een zieke kip en het beschermen van de werknemers tegen al deze ziektes;
- Mevr. Yvette Geerman, van Directie Volksgezondheid presenteerde onder andere over de actuele normen gebaseerd op HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points) en Warenverordening AB 1996 no. GT 12;
- Mevr. Tatiana Britten, van de Kamer van Koophandel en Industrie (KvK) had het over het proces van registratie van bedrijven bij de KvK;
- Mevr. Nathalie Maduro, directeur van Santa Rosa presenteerde over de eisen, de nodige documenten en voordelen indien je je kipperij bij Santa Rosa laat registreren;
- Dhr. Mario Maduro, van Directie Infrastructuur en Planificatie (DIP); presenteerde over de mogelijke beschikbare landbouw terreinen van de overheid en de eisen en documenten hiervoor.
- Mevr. Estella Thodé, een gespecialiseerde op het gebied van Belangenvereniging. Zij gaf aan de voordelen hierover voor zo'n groep.

Totaal deden 10 mensen mee aan deze workshop.

Tabel 5.4.3.5

Overzicht van georganiseerde workshops door Idea in 2019				
#	Workshop IDEA 2019	<u>Totaal vrouwelijke deelnemers</u>	<u>Totaal mannelijke deelnemers</u>	<u>Totaal</u>
1	The Power to make a Social Impact in your Business	17	14	31
2	Silver Entrepreneurship Workshop for retired or soon to be retired I	17	16	33
3	Silver Entrepreneurship Workshop for retired or soon to be retired II	9	17	26
4	Time for Taxes I	22	17	39
5	Time for Taxes II	32	9	41
6	Chicken Farmers	3	7	10
	Totaal	100	80	180

Bovengenoemde tabel illustreert dat de grootste groep van de deelnemers bij de georganiseerde workshops van Idea, van het vrouwelijk geslacht waren. Genoemde workshops waren helemaal

gratis en alle workshops hebben plaatsgevonden in de vergaderzaal van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie.

Bovengenoemde thema's van workshops zijn gekozen op verzoek en naar behoefte van de klanten.

De geplande workshops voor jaar 2020 zijn:

Januari	: Awareness of Plastic Ban (to sustain the law)
Februari	: Women Entrepreneurship part I (Strategic Entrepreneurship & Innovation)
Maart	: Women Entrepreneurship part II (From Entrepreneur to entrepreneurship)
April	: Women Entrepreneurship part III (Aspiring Women Entrepreneurship)
Mei	: Women Entrepreneurship part IIII (SDG: Gender Equality)/ Mompreneur Juni : Silver Entrepreneurship I (for the retired or soon to be retired) (1 week)
Juli	: Homepreneur for Women
Augustus	: It's time for taxes (DIMP)
September	: Silver Entrepreneurship II
Oktober	: It's time for taxes (repeat) (DIMP) Aftertax (DIMP) Kid\$ Biz Market (Youngpreneurship)
November	: Tax for Agripreneurs Kidpreneur\$ Bazaar (Youthpreneurship)
December	: Networking & Appreciation Event for Stakeholders & Media

De bedoeling van bovengenoemde workshops is om de klanten en niet-klanten te helpen:

- met de nodige basiskennis op bepaalde gebieden in het ondernemerschap om hun bedrijf succesvol te kunnen exploiteren;
- als stimulans tot innovatie;
- tot diversificatie van de economie;
- met duurzaam ondernemen;
- met het inzicht krijgen in boekhoudkundige en fiscale verplichtingen;
- als motivatie om te ondernemen;
- in 2019 wordt vrouwen entrepreneurship gemotiveerd en gestimuleerd;
- ondernemerschap van jongs af aan de kinderen te leren.

C. Overige activiteiten

Gedurende de week van 2 t/m 5 april 2019, werd IDEA voor de tweede keer door de Centrale Bank van Aruba uitgenodigd om te participeren in de jaarlijkse nationale "Global Money Week Aruba". Hier kwamen zo'n 700 kinderen (tussen 9 tot 13 jaar, van de 5de en 6de klassen) samen waar ze door een omringde straat in San Nicolaas liepen en kregen hier een educatief opgezette programma dat gericht was op het stimuleren van financieel bewustwording en vaardigheden. IDEA, in samenwerking met Qredits, Santa Rosa en de Community Museum gaven ieder een presentatie van totaal 15 minuten en kozen als thema: "Hoe je geld kan verdienen uit je eigen landbouw en/of eigen gemaakte producten." Dit onderdeel nam plaats in de locatie van 'Nicolaas Store'.

D. Uitgevoerde presentaties door Idea

In 2019 was Idea uitgenodigd om presentaties te geven aan organisaties en/of stichtingen.

In september werd Idea door Stichting JA IK ARUBA benaderd. Op 1 oktober, 22 november, 6 en 11 december, heeft Idea een presentatie gegeven over het opstellen van een Business Plan aan de derde klassen van de volgende scholen: EPB, La Salle College, Ceque College en

Colegio Arubano San Nicolas. Op 10 december heeft Idea aan EPI-studenten een presentatie gegeven.

E. Langdurige Projecten

Kidpreneur\$ with BIG Ideas

IDEA heeft in samenwerking met de naschoolse opvang “Traimerdia”, een project georganiseerd voor de kinderen van de 5de en 6de klassen (tussen 9 en 13 jaar oud) die Traimerdia bezoeken.

De naam van het project is “Kidpreneur\$ with BIG Ideas” en heeft als doel, om het ondernemerschap aan deze doelgroep van jongs af aan te leren.

Dit project is op 28 februari 2018 begonnen en is op 22 november 2019 beëindigd en werd op alle 9 Traimerdia’s uitgevoerd. Dit project duurde bij ieder traimerdia 6 weken. In 2018 waren er 4 traimerdia’s aan de beurt en in 2019 jaar kwamen er 5 traimerdia’s aan de beurt. Alle kinderen die actief hadden deelgenomen aan dit project kregen op het einde van dit project een certificaat van deelname. In het schema hieronder is te zien het aantal kinderen per traimerdia die een certificaat hebben gekregen.

Gedurende dit project gaven diverse vrijwilligers, twee keer per week, één uur les aan deze kinderen. De kinderen hebben tijdens dit project geleerd, hoe ze met geld om moeten gaan, een ondernemingsplan schrijven en hoe ze op een creatieve manier producten kunnen maken en diensten kunnen bedenken op het gebied van bijvoorbeeld: kunst, eten en drinken, landbouw, muziek, innovatie en technologie.

Door deze doelgroep bewust te maken van wat ze allemaal zelf kunnen doen of maken met hun eigen creativiteit en hoe ze vervolgens geld hiermee kunnen verdienen, ondersteunt IDEA ook het tegengaan van de jeugdwerkloosheid. Middels ondernemerschap creëren jongeren de toekomst die zij zoeken en kunnen ze de productiviteit van Aruba bevorderen en verhogen.

Tabel 5.4.3.6

Aantal kinderen in het bezit van een certificaat van het project: "Kidpreneur\$ with BIG Ideas " jaar 2018/ 2019					
<u>Traimerdia/ Naschoolse Opvang</u>	<u>Locatie</u>	<u>Periode</u>	<u>Meisjes</u>	<u>Jon-gens</u>	<u>Totaal</u>
Traimerdia DAKOTA	Fatima College	Mrt/ Apr 2018	11	9	20
Traimerdia MORGENSTER	Colegio Conrado Coronel	Mei/ Juni 2018	26	13	39
Traimerdia SABANA BASORA	Scol Preparatorio Sabana Basora	Sept/ Okt 2018	8	17	25
Traimerdia ORANJESTAD	St. Fransiscus College	Okt/ Nov 2018	15	10	25
Traimerdia STA. CRUZ	Colegio San Hose	Jan/ Feb 2019	13	11	24
Traimerdia NOORD	Scol Basico Washington	Feb/ Apr 2019	20	18	38
Traimerdia KUDAWECHA	Scol Basico Kudawecha	Mei/ Jun 2019	11	18	29
Traimerdia PARADERA	Maria Goretti College	Aug/ Okt 2019	20	20	40
Traimerdia SAN NICOLAS	Pieterboer School	Okt/ Nov 2019	10	9	19
Totaal			134	125	259

Dit succesvolle project is te danken aan onze grote partners **Setar N.V. en Bureau Traimerdia**

die ons een kans hebben gegeven om dit project aan de kinderen voor te brengen. Een speciale dank gaat naar alle vrijwilligers die hun tijd hebben genomen om hun kennis en vaardigheden op een zeer professionele manier aan de kinderen te brengen.

De volgende docenten brachten de volgende thema's naar voren tijdens dit project:

Tabel 5.4.3.7

Name	Last name	Topic	Organisation
Johrainne	Lacle- Giron	Financial Literacy	DIMP
Sandra	Van der Linde	Canvas Painting	Wall Painting Aruba
Benjamin	Romney	Tuna Wrap Making	EPI
Jeanine	Dania	Painting on Bottle	Artistic Bottle Aruba
Lurainne	Donata	Creative cards Making	DEZHI/ VVB
Bryan	Solognier	Show Production	Elite Productions
Nyohmi	Van der Biezen	Aloe Gel Making	Museum of Industry
Louella	Croes	Bracelet Making	DEZHI/ IDEA
Judella	Trim	Business Plan	DEZHI/ IDEA
Ludwig	Rasmijn	Agriculture	Santa Rosa
Randy	Maduro	Agriculture	Santa Rosa
Stanley	Dabian	Music	Directie Cultuur Aruba
Robert	Maduro	Music	Directie Cultuur Aruba
Johnny	Scharbaay	Music	Directie Cultuur Aruba
Pedro	Kelly	Music	Directie Cultuur Aruba
John Freddy	Tobon-Montoya	Theater	Directie Cultuur Aruba
Alejandro	Villa	Healthy drinks	Garden Fresh Café
Marylu	Ras	Creative Promotion	Gianni's Group
Miguel	Arrebola	Creative Promotion	Gianni's Group
Marc	Croes	17 Goals SDG	DEZHI/ SDP
Gisela	Kadir	17 Goals SDG	DEZHI/ SDP
Mari Lou	Mari Lou	17 Goals SDG	DEZHI/ SDP

Kid\$ BIZ Market

Op 29 en 30 juli 2019, van 8:30 a.m. tot 12:30 p.m., heeft Idea een soortgelijke project als bovenstaand georganiseerd, maar voor de kinderen die niet een naschoolse opvang bezoeken (leeftijd 9 tot 13 jaar) .

De workshops/ thema's die aan bod kwamen tijdens dit project waren:

- "Get kids started as entrepreneurs", werd gepresenteerd door dhr. Dave Martinus, een Certified Business Coach van een beroemde bedrijf ActionCOACH Aruba.
- "Bringing the SDGs to the kids: The World we want" gepresenteerd door dhr. Marc Croes, beleidsmedewerker bij DEZHI, unit Sustainable Development Planning (SDP). Hier werden de kinderen meer bewust over de doelen voor duurzame ontwikkeling van de Agenda 2030 van de Vereniging Naties.
- "Making Agriculture 'Cool' for Kids: Kids Agripreneur in the making" werd

gepresenteerd door dhr. Ludwig Rasmijn en dhr. Randy Maduro van Santa Rosa.

- “Discover and get to know our money-security features” werd gepresenteerd door mevr. Kristel de Nobrega, mevr. Elmelynn Croes en mevr. Lisette Buckley van de Centrale Bank van Aruba. De kinderen kregen uitleg over de nieuwe serie biljetten dat sinds 3 juni 2019 werd geïntroduceerd. Het oude biljet bestond sinds 2003.

Aan dit project hebben in totaal 31 kinderen meegedaan. Ook kregen alle kinderen een certificaat van deelname op de laatste dag van dit project.

Kidpreneur\$ Bazaar

Op zaterdag, 30 november 2019 heeft Idea een Bazaar georganiseerd voor de kinderen die mee hebben gedaan aan de volgende 2 projecten: “Kidpreneur\$ with BIG Ideas” en “Kid\$ BIZ Market”. Dit bazaar genaamd “Kidpreneur\$ Bazaar” werd gehouden te Caya Betico Croes, van 4:00 p.m. tot 6:30 p.m.

In dit bazaar kregen de kinderen de gelegenheid om hun zelfgemaakte producten aan het publiek te verkopen. In totaal deden 35 kinderen mee aan dit bazaar en ze verkochten producten zoals, tekeningen op canvas, armband, slijm, diverse kerstdecoraties, koekjes, cupcakes, planten, tekeningen op flessen, Citroensap enz.

Tijdens de bazaar werd een kerstactiviteit gehouden, waar diverse kerstgroepjes bestaande uit kinderen kwamen presenteren met een dans en/ of zang. Ook konden al de aanwezigen van de mooie kerstverlichting genieten.

Een speciale dank gaat aan de volgende partners en vrijwilligers die aan dit bazaar hebben meegeholpen: Setar N.V., Directie Cultuur, Aldo, DOW, DEZHI team DEZHI bestaande uit, Swinda Gomez, Ineke Webb, Xavier Boekhoudt, Zulema Dabian, Judella Trim en Louella Croes.

5.5 Sectie Exprodesk (Export Promotion Desk)

5.5.1 Inleiding

Exprodesk bestaat sinds 11 september 2017 en ressorteert onder de afdeling van Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI). Exprodesk is een 'Export Promotion Desk' met als doel een bijdrage te leveren aan een duurzame economische ontwikkeling op Aruba door de nodige informatie en kennis te verstrekken aan alle exporteurs en potentiële exporteurs die hun producten en/of diensten willen exporteren. Om dit te bereiken, biedt Exprodesk ondersteuning, begeleiding, advies, trainingen en workshops aan lokale ondernemers met inter alia het volgende streven:

- potentiële buitenlandse markten te identificeren en te penetreren ter stimulering van het ondernemerschap o.a. op het gebied van markttoegang, marktverkenning, toegang tot kapitaal en toegang tot kennis;
- het stimuleren van de buitenlandse handel, waaronder het exportbeleid;
- het stimuleren en ondersteunen van de particuliere sector o.a. op het gebied van export mogelijkheden;

- het bevorderen van een gedegen nationale economie gericht op het stimuleren van het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) van Aruba.

5.5.2 Visie, missie, doelstellingen en waarden

Om de visie, missie en doelstellingen van Exprodesk te realiseren, tracht Exprodesk een nauwe samenwerking te vergen met strategische partners en stakeholders waaronder de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), Directie Cultuur Aruba (DCA), Bureau Intellectueel Eigendom (BIE), Centrale Bank van Aruba (CBA), Kamer van Koophandel en Nijverheid Aruba (KvK), Freezone Aruba (FZA), Aruba Trade and Industry Association (ATIA), Douane (DAA) en Aruba Ports Authority (APA).

Visie

Ondernemers helpen met uitgebreide exportbegeleiding, training, workshops en coaching om de export van hun goederen en diensten te stimuleren.

Missie

Bijdragen aan duurzame economische ontwikkeling en innovatie op Aruba door exportcapaciteit bij ondernemers op te bouwen.

Strategische doelen

De strategische doelen van Exprodesk zijn als volgt:

- Bevordering van handel en internationale bedrijfsontwikkeling met het doel de economie van Aruba te versterken en te diversifiëren;
- Het bevorderen van innovatie en economische groei door nieuwe exportsectoren en bedrijfsmodellen te stimuleren;
- Exprodesk promoten als exportautoriteit en centraal aanspreekpunt door handels- en marktinformatie te bieden;
- Ondersteuning van het strategische planningsproces en aanmoediging van coördinatie en samenwerking tussen de betrokken autoriteiten.

5.5.3 Taken

De taken van Beleidsmedewerkers bij Exprodesk zijn:

1. Het verschaffen van handels- en marktinformatie niet alleen aan potentiële, nieuwe of bestaande exporteurs, maar ook aan andere lokale belanghebbenden zoals overheidsinstellingen of de academische wereld omtrent:
  - Marktfeiten en trends: marktomvang, distributiekkanalen, handelsstatistieken en prijzen;
  - Regels voor buitenlandse handel: douaneprocedures, certificeringseisen en oorsprongsregels;
  - Markttoegang: handelsovereenkomsten, tarieven en technische handelsbelemmeringen;
  - Zakelijke kansen: alerts, handelsvoordelen, zakelijk nieuws en tendenties;
  - Handelscontacten: bedrijfsdirectories, expediteurs en beurzen.

2. Het creëren en verstrekken van digitale en/of niet-digitale documenten met enkele of gecombineerde soorten informatie die voldoen aan de behoeften van de cliënten waaronder, een gedrukte of digitale gids van buitenlandse importeurs, een online gids of brochure hoe zaken te doen in een bepaald land, een nieuwsbrief, een rapport, een aankondiging van een zakelijke mogelijkheid, een marktstudie, een lijst met aankomende handelsbeurzen voor een bepaalde sector, een handelsartikel, een lijst met potentiële kopers of een nieuw marktnieuwsrapport.
3. Het onderhouden van een klantendatabase om op die manier een gestructureerd cliëntbeheersproces te kunnen monitoren en evalueren waarbij gedacht wordt aan de volgende punten:
  - Een effectief serviceportfolio te ontwikkelen die in staat is zo spoedig mogelijk te reageren op verschillende en veranderende klantbehoeften;
  - Het effectiever richten op die ondernemingen met een zo groot mogelijk potentieel qua exportresultaat;
  - Om ervoor te zorgen dat de bronnen van de ondernemingen optimaal worden ingezet;
  - Om sterkere relaties op te bouwen met de belangrijkste klanten van Exprodesk;
  - Om de kwaliteit van producten en diensten van Exprodesk te meten en indien nodig aan te passen en verbeteren;
  - Om een hoge mate van klanttevredenheid te bereiken.
4. Het verrichten van studies en onderzoeken met betrekking tot internationale markten om zo beter in te stemmen op de behoeften van de klanten en op de strategische doelstellingen van hun organisaties.
5. Samenwerken met organisaties en partnerschappen ondergaan met relevante nationale en internationale partners om potentiële exporteurs te ondersteunen met hun producten en/of diensten en alsmede om nieuwe kansen voor bestaande exporteurs te creëren.
6. Het opbouwen en onderhouden van relaties met bestaande belanghebbenden/stakeholders om beoogde plannen te kunnen realiseren en als ondersteuningssysteem te fungeren voor nieuwe projecten evenals om potentiële exporteurs bij te staan met het realiseren van hun bedrijfsstrategie.
7. Het organiseren van diverse lezingen en presentaties met als doel de (export)capaciteit op te bouwen van exporteurs of potentiële exporteurs.

8. Het organiseren van diverse workshops en trainingen om zowel theoretische als praktische kennis te verschaffen. Ondernemers krijgen tools en kennis omtrent de vereisten die nodig zijn voor het succesvol opzetten van een bedrijf buiten Aruba.
9. Het voeren van verschillende projecten om exportactiviteiten te stimuleren die zullen bijdragen aan een duurzame en innovatieve economie. De projecten zullen ook bijdragen tot het concurrentievermogen en de diversificatie van de Arubaanse economie.
10. Het onderhouden van de website en social media platforms van Exprodesk door relevante en actuele informatie, evenementen en documenten op te laden.
11. Het handhaven van public relations (PR) d.m.v. diverse marketingtools zoals social media, persberichten, gastoptredens in belangrijke tv- en radioprogramma's en promotiemateriaal.
12. Exprodesk als centraal contactpunt van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), werkt nauw samen met en ondersteunt RVO door:
  - handelsmissies van de RVO te bevorderen onder de klanten van Exprodesk;
  - aangepaste landinformatie te verstrekken via RVO;
  - verzoeken van Europese ondernemers (van RVO) te voorzien met gepersonaliseerde informatie over zakendoen in Aruba;
  - door de SIB-vouchers te bevorderen onder de Arubaanse potentiële exporteurs (zoals de coaching-, missie- en kennisvouchers).
13. Het informeren en/of bevorderen en/of organiseren en/of leiden van relevante handelsmissies onder de Arubaanse (potentiële) exporteurs en importeurs. Exprodesk werkt hierdoor nauw samen met Centro de Exportación e Inversión de la República Dominicana (CEI-RD), Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en andere belangrijke stakeholders en partners.

5.5.4 Data-Analyse van cliënten van Exprodesk

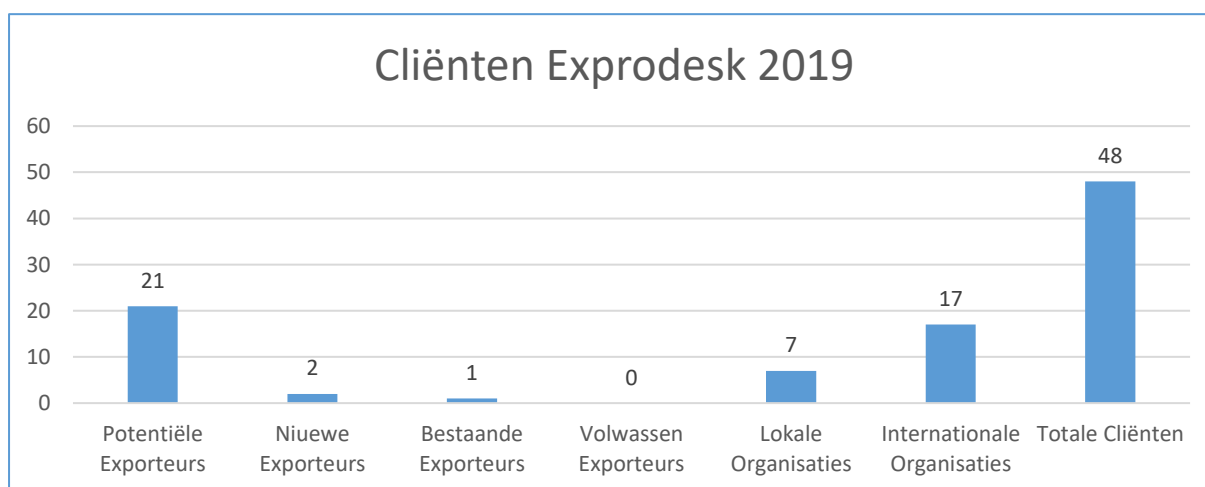
Cliënten van Exprodesk zijn ondernemers en organisaties, waaronder ook stichtingen en overheidsinstellingen, die de diensten en producten van Exprodesk gebruiken. De ondernemers van Exprodesk zijn onderverdeeld in de volgende categorieën:

- Potentiële exporteurs (ondernemingen die het potentieel hebben om te exporteren maar dit nog niet hebben gedaan);
- Nieuwe exporteurs (ondernemingen die voor het eerst beginnen te exporteren);
- Bestaande exporteurs (ondernemingen met enige exportervaring, maar exporteren vormt geen kernonderdeel van hun activiteiten en is dat wel vaak reactief in plaats van gepland);
- Volwassen exporteurs (ondernemingen waarvan export een kernonderdeel van hun activiteiten is en die wat aanzienlijk percentage van de omzet vormt);

- Lokale organisaties (lokale- overheidsdiensten, niet-gouvernementele organisaties, stichtingen, onderzoekers en de academische wereld);
- Internationale organisaties (internationale- overheidsdiensten, niet-gouvernementele organisaties (NGO's), bedrijven, stichtingen, onderzoekers en de academische wereld).

In 2019 werd Exprodesk in totaal door 48 cliënten benaderd voor informatie, advies of samenwerking. Hiervan waren 21 potentiële exporteurs, 2 nieuwe exporteurs, 1 bestaande exporteur, 7 lokale organisaties en 17 internationale organisaties, zie onderstaande Staafdiagram 5.5.4.1.

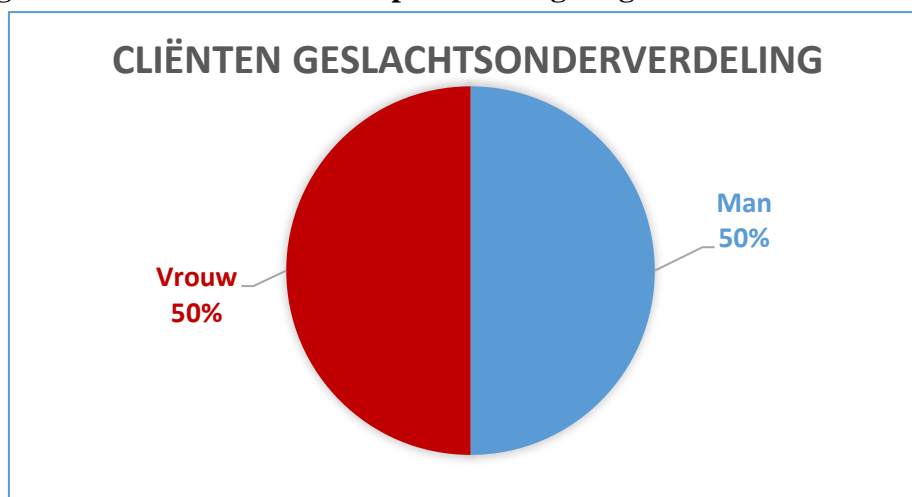
Staafdiagram 5.5.4.1 Cliënten van Exprodesk

Bron: DEZHI

Van de 48 cliënten van Exprodesk waren 24 (50%) mannen en 24 (50%) vrouwen, zie Cirkeldiagram 5.5.4.2. Verder heeft Exprodesk in 2019 ook ondernemers verwijst naar de afdelingen Vestiging van Bedrijven en IDEA voor informatie en het aanvragen van een vestigingsvergunning.

Cirkeldiagram 5.5.4.2 Cliënten van Exprodesk volgens geslachtsonderverdeling

Bron: DEZHI

5.5.5 Workshops en trainingen van Exprodesk

Exprodesk biedt workshops aan alle lokale bedrijven die geïnteresseerd zijn in het opbouwen van hun exportcapaciteit. Deze workshops zijn gericht op het opbouwen van een reeks vaardigheden die nodig zijn om succesvol te kunnen exporteren.

Exprodesk in samenwerking met verschillende bedrijven, stichtingen en overheidsorganisaties organiseerde in 2019 diverse workshops en presentaties voor potentiële exporteurs en die waren als volgt:

- Twee workshops ‘Design Thinking Immersion’ in samenwerking met Futura, voor beleidsmedewerkers van de DEZHI en voor de creatieve industrie. De workshops werden gefaciliteerd door Dr. Melis Senova. Dr. Senova is deskundige in ‘design denken’ en innovatiestrategie met een doctoraat in menselijke factoren. Dr. Senova is lid van verschillende raden die de Australische overheid adviseren over onderwerpen met betrekking tot innovatie, creativiteit, cultuur en economische groei. Ze is ook de auteur van het beroemde Design Thinking-boek: “This Human”. Ondernemers uit de creatieve industrie namen deel aan deze sessie omtrent specifieke strategieën voor de creatieve industrie die zouden kunnen leiden tot economische diversiteit en innovatie gebaseerd op ‘Human Centered Design’.
- Presentatie HUB Cámara Santo Domingo in samenwerking met Centro de Exportación e Inversión de la República Dominicana (CEI-RD). Voorafgaand de deelname aan de handelsmissie Hub Cámara Santo Domingo 2019, faciliteerde Exprodesk een informatiesessie (met presentaties) die gefaciliteerd werd door dhr. Edward McCollum aan een groep van 20 participanten.
- De workshops From Zero to Hero is ingedeeld in 4 stappen en zijn georganiseerd in samenwerking met mevr. Taiana Mora, Directeur van NEX Consulting:
  - **Stap 1:** ‘From Zero to Hero- the exporter mindset: how to profit from your talents’. Algemene workshop waar de beste potentiële exporteurs werden geselecteerd om naar stap 2 te gaan. Deze workshop ging over:
    - ‘What’s the difference between exporting goods and services?’
    - ‘Ways of exporting services’
    - ‘Can we export our talent/knowledge?’
    - ‘Where are the opportunities?’
    - ‘How to package my services for export?’
    - ‘How do I prepare for export and promote myself?’
  - **Stap 2:** ‘From Zero to Hero- steps to export and change your business and your life’. Stap 2, bestond uit 7 modules verdeeld over 8 workshops gedurende 8 weken. Ondernemers werden via een stapsgewijs proces aangeboden hoe ze hun MKB-bedrijven klaar konden maken om te exporteren en konden bovendien ook hun exportplan voorbereiden. Elke module bood MKB-bedrijven verklarende leermiddelen en praktische oefeningen die hen stap voor stap begeleiden bij het opstellen van een succesvol exportplan.

Ondernemers kregen ook bruikbare aanbevelingen die ze onmiddellijk konden implementeren.

- Module 1- 'Am I ready? Defining your services'
  - Module 2- 'Market hook- identifying trend and doing market research'
  - Module 3- 'Pack it up! Preparing your services for export'
  - Module 4- 'Digital optimization- Making efficient use of available digital resources'
  - Module 5- 'R&D on steroid- effective market testing'
  - Module 6- 'Export Marketing- smart positioning and sales'
  - Module 7- 'Sealing the deal-Negotiation and expansion'
  - Workshop 8- 'Extra workshop and Q&A Module 1-7'
- **Stap 3:** 'From Zero to Hero- Export Coaching Session'. Ondernemers krijgen elke week 1 uur of 2 uren om de twee weken individuele coaching voor maximaal 6 maanden. Samen met de coach onderzoekt de ondernemer de mogelijkheden en risico's in het buitenland. De ondernemer werkt aan een actieplan voor een internationaliseringsstrategie van hun organisatie. De ondernemer zet samen met de coach de volgende stappen:
- Kansen zoeken: de ondernemer bepaalt eerst samen in welke landen hij/zij veel kans heeft. Hierbij kijkt de ondernemer naar zijn/haar wensen, doelen en de bijzondere kenmerken van het product of dienst en/of de onderneming zelf;
  - Marktinformatie: daarna onderzoekt de ondernemer hoe interessant deze landen precies zijn voor hun bedrijf.
  - Intern onderzoek: als laatste maakt de ondernemer een lijst van wat nodig is om succesvol te worden in deze landen. Zo krijgt de ondernemer een actieplan om te starten met internationaal ondernemen.
- **Stap 4:** 'From Zero to Hero Mastermind- Empowered Women Exporters!' deze groep heeft al 2 workshops gekregen van mw. Taiana Mora van NEX Consulting. Deze stap zal bestaan uit eenmaal per maand vergaderen gedurende 6 maanden. Deze vergaderingen zullen gesplitst worden in workshops, best practices/testimonials en netwerkactiviteiten en zullen de volgende thema's bevatten:
- 'Empowered women through international trade (challenges and solutions)'
  - 'Unlocking markets for women to trade'
  - 'Insights and training on export strategies'
  - 'Tools and resources to enter new markets'
  - 'Insights on how to build an export-friendly digital presence'
  - 'Guidance on package flow and preparing an export shipment'

- De presentatie 'Custom Procedures for Exporters', werd gepresenteerd door mw. Eliane Riley en dhr. Enrico Soto van Douane Aruba. Deze presentatie stimuleerde interactieve discussies omtrent de 'Registered Exporter system' (REX-systeem). Deelnemers kregen inzicht in hoe ze toegang konden krijgen tot het REX-systeem en kregen informatie omtrent hoe ze zelf een attest van oorsprong konden opstellen (zelfcertificatie) zodat ze niet meer naar de bevoegde autoriteiten hoefden. De bedoeling is om de certificatie op een zo progressief mogelijke manier over te dragen van de douaneautoriteiten naar de entrepreneur waar hij/zij een geregistreerd exporteur wordt.
- De presentatie Free Export Zones werd gefaciliteerd door mw. Corry Caster (Account-Executive FreeZoneAruba). Ondernemers kregen meer inzicht in hoe ze gebruik konden maken van diensten van FZA als free exportzones. Deze presentatie ging over de volgende thema's:
  - 'Incorporation FZA NV'
  - 'Promotion and management of free zones'
  - 'Concession to issue licenses/contracts'
  - 'Continuing Modernization'
  - 'Beneficial policy/ distinct advantages'
  - 'Grow your Business through Free Zone'
- 'Seminar for Aruban Musicians on Global Music Distribution: Distribute your Music Globally, Gain Fans Worldwide, and Make More Money as an Artist'. Deze seminar werd gepresenteerd door dhr. Tony van Veen, CEO van Disc Makers. Entrepreneurs vanuit de creatieve industrie werd ingelicht hoe ze hun muziek overal konden verkopen en streamen, wat de huidige staat is van de digitale muziekindustrie, hoe streaming is ingesteld om wereldwijde muziekinkomsten naar recordhoogtes te stuwen en waar ze hun fans online kunnen vinden. Arubaanse muzikanten bestudeerden ook een Case Study over Spotify en over gedetailleerde analyse mogelijkheden met CD Baby dashboard. Tot slot kregen de entrepreneurs praktische voorbeelden van Arubaanse liederen die al online zijn gedistribueerd en hoeveel omzet ze genereren.
- Presentatie Online Payment: 'Innovation through E-payments- Taking Accepting Payments to a Whole Other Level'. Deze presentatie werd georganiseerd in samenwerking met dhr. David Levy Maduro, Oprichter & COO van CX Pay. De presentatie genereerde nieuwe ideeën en stimuleerde interactieve discussies. Deze presentatie behandelde de volgende onderwerpen:
  - 'CX Pay Platform Products: Customer Vault, Three Steps Redirect API, Certify PCI, I SPYFRAUD, Routing Interface, IPROCESS, Quickbooks@Synchpay, Virtual Terminal, Payer Authentication, Batch Processing, Recurring Billing, Carts Support, Swipe, Electronic Invoicing, Merchant Defender, Level III Processing, Quick Click and Mobile API';

- ‘Multi Gateway Solutions: APMs, Credit Cards and Cryptocurrencies’;
  - ‘CX Pay Plugins: Three Step Redirect for WooCommerce and Payment API (Magento Certified)’;
  - ‘Software Integrations: booking software (for among others tour operators and watersports) and rental software (like Air B&B Type)’;
  - ‘Available Hardware (Ingenico and Verifone models)’;
  - ‘Event Token Solution (digital bands and badges)’;
  - ‘Mobile Payment App – Wallet’;
  - ‘Payment options for Instagram and Facebook’;
  - ‘Merchants and possibilities in Aruba’.
- De workshop ‘Effective Advertising - STOP with the Boost button on Facebook and Instagram. Stop throwing money away. Let's start with effective advertising’ werd gefaciliteerd door mw. Janneke Ananias, eigenaar van De Nieuwe Marketeer. Mw. Ananias is gespecialiseerd in social media training en coaching. Ondernemers leerden hoe ze effectiever konden adverteren door hun zeer specifieke doelgroep beter te leren kennen, door hun advertenties te testen, door geen advertenties te zetten in hun tijdlijn op Facebook en door remarketing. Verder werd ook nadruk gezet op websiteverkeer, leads, WhatsApp-berichten, conversies en betrokkenheid van hun klanten.
  - De workshop ‘Digital Marketing - Successful business starts with a Smart Strategy Plan’ werd georganiseerd in samenwerking met dhr. Jorge Zarraga, eigenaar van JZ Marketing. Deze workshop omvatte de volgende onderwerpen:
    - ‘Who is your target audience?’
    - ‘Build a right marketing strategy that lasts’;
    - ‘What do successful companies have in common?’
    - ‘Budgeting, is not about saving but how to spend your money’;
    - ‘Marketing today vs How it used to be’;
    - ‘It is all about how to increase conversions’.
  - De workshop ‘Smart Technology - From a Quick & Dirty to a valuable and professional tool’ werd gepresenteerd door dhr. Dwayne Heronimo, eigenaar van ORBITALNETS N.V. Deelnemers werden geïnformeerd over hoe een entrepreneur een eigen domeinnaam kan aanvragen en bezitten, hoe ze een aangepaste Nameserver kunnen gebruiken, keuzemogelijkheden van goedkope e-mailhosting tot de beste e-mailhosting van 2019 en SSL/Security Certificate. Overigens werd uitgebreid besproken over de verschillende mogelijkheden van websiteontwikkeling, van het zelf ontwikkelen van een website tot een webontwikkelaar bedrijf in te huren.

Verder werd er een gesloten groep Facebook-pagina gemaakt met als doel het delen van inhoud van de workshops met de deelnemers, waaronder:

- Volledige en gedeeltelijke PowerPoint presentaties;

- Artikelen die worden aangehaald tijdens de workshops;
- Wisselen van kennis onder participanten en samen het wekelijks huiswerk maken;
- Mogelijkheid vragen te stellen aan de beleidsmedewerker van Exprodesk en/of de consultant;
- Nieuwe en relevante informatie.

De Facebook-pagina is genaamd ‘From Zero to Hero - Pack your Talent’ en is gesloten voor het publiek en men kan zich alleen aansluiten door toestemming van de huidige beheerders waaronder de beleidsmedewerker van Exprodesk.

Exprodesk heeft 17 workshops en 4 presentaties georganiseerd (exclusief de workshops in de Business Week 2019) waar in totaal 400 participanten hebben deelgenomen. Van deze 400 deelnemers waren er 191 (48%) mannen en 209 (52%) vrouwen, zie Cirkeldiagram 5.3.5.1.

Cirkeldiagram 5.5.5.1 Mannelijke en Vrouwelijke Deelnemers Muziekindustrie Workshop

Bron: DEZHI

5.5.6 De Business Week 2019: Conquering New Horizons

Als onderdeel van een initiatief om het exportpotentieel van de Arubaanse entrepreneurs te amplificeren, heeft Exprodesk in 2019 de ‘Business Week Conquering New Horizons’ georganiseerd. Deze Business Week richtte zich op bedrijven die zich wilden uitbreiden en hun concurrentievermogen op de exportmarkt wilden verbeteren alsmede hun producten en/of diensten in de toekomst wilden exporteren. Trainers/ consultants die met MKB-bedrijven werken konden ook meedoen aan deze Business Week.

De Business Week was van 13 t/m 17 mei 2019 en bestond uit de volgende workshops:

- De Business Week begon met de 3-daagse workshop E-commerce. Deze drie workshops werden in samenwerking met dhr. Hector Marcelo Mercado van

SISMERCADO georganiseerd. Entrepreneurs leerden hoe ze een eenvoudige website konden maken en hoe ze met WordPress en plug-ins zoals WooCommerce konden werken. Ze leerden ook hoe Search Engine Optimization (SEO), de kwaliteit en kwantiteit van hun websiteverkeer kon verhogen. Bovendien leerden voornoemde ondernemers over het identificeren van opkomende trends en het begrijpen van elementaire e-commerce statistieken en maatstaven om zo impact te meten. Op de derde dag van de workshop e-commerce presenteerde een deelnemer haar website en product waar ze haar product met succes online verkocht.

- De presentatie in samenwerking met Grant Thornton Aruba over belastingen in de creatieve industrie. Deze presentatie werd gepresenteerd door mevr. Jourainne Wever (belastingmanager) en mevr. Thayisa Farro (belastingadviseur). Deze workshop ging over de volgende thema's:
  - Belastinghervorming (incl. grondbelasting)
  - Inkomensbelasting;
  - Loonbelasting;
  - Winstbelasting;
  - Omzetbelasting (BBO), Bestemmingsheffing AZV (BAZV) en Belasting additionele voorzieningen PPS-projecten (BAVP);
  - Foreign Exchange Commission (FEC).

- De presentatie Starters International Business (SIB) werd aangeboden door dhr. Maikel Walker (Adviseur Internationaal Ondernemen Brazilië & Caribisch Nederland) van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). De presentatie ging over de zakelijke steun voor ondernemers uit de Caribische delen van het Koninkrijk, waar Arubaanse ondernemers gebruik kunnen maken van de dienstverlening en (subsidie)regelingen van RVO zijnde:
  - SIB Voucher individuele coaching: Arubaanse MKB-ondernemers kunnen een export coaching voucher aanvragen waar vorengenoemde ondernemers persoonlijke coaching krijgen met handvatten om te kunnen starten met zakendoen in het buitenland;
  - SIB Kennisvouchers: kennisvouchers zijn voor bedrijven die internationaal willen gaan ondernemen of hun positie op een buitenlandse markt willen verbeteren. Met deze voucher kunnen Arubaanse ondernemers een tegemoetkoming krijgen voor de inhuur van een internationale jurist, fiscalist of belastingadviseur;
  - SIB Missievouchers: deze regeling biedt Arubaanse ondernemers verschillende vouchers, waaronder een Voucher Collectieve Activiteiten voor deelname aan een uitgaande handelsmissie of een collectieve beursinzending.

- De workshop in samenwerking met Asociacion di Musiconan y Artistanan Arubano (AMAA) bestond uit de volgende onderdelen; inleiding auteursrecht, intellectuele eigendomsrechten voor fotografen en naburige rechten voor uitvoerende kunstenaars.

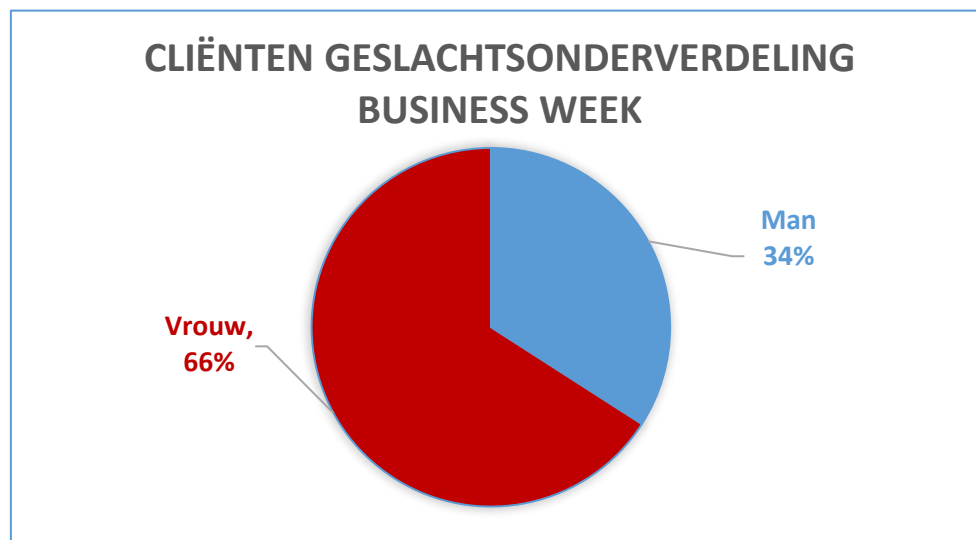
Deze presentatie werd gegeven door mevr. Nicole Booi (advocaat en bestuurslid AMAA), dhr. Victor Mathilda (bestuurslid AMAA) en mevr. Maybelline Arends-Croes (bestuurslid AMAA). Deze presentatie was omtrent de internationale bescherming van de auteursrechten, het auteursrecht op Aruba van fotografen, de originaliteit/authenticiteit van het werk van een kunstenaar en exclusieve rechten van toestemming.

- De presentatie ‘Micro-financing Opportunities’ die verzorgd werd door dhr. Oliver Vieira van Qredits Aruba. Deze workshop gaf informatie over leningen, financiële begeleiding en mogelijkheden voor bedrijfsontwikkeling. De deelnemers kregen een beeld van wie in aanmerking zou kunnen komen voor een microkrediet, hoe ze deze moeten aanvragen, een checklist voor startende ondernemers, basisinhoud van een businessplan (uniek verkoopargument), hoe te werken met Qredits investerings- en financieringsbudgetformulier en informatie over coaching.
- De presentatie ‘Online Payment Possibilities on Aruba’ werd aangeboden door dhr. Luis Santine van CX Pay. Deze presentatie bood informatie over betalingsoplossingen, multi-betalingsmethoden, verschillende soorten valuta's (inclusief cryptovaluta's), ontvangst van FIAT, PCI-compliance, ondersteuning voor online winkelwagentjes, elektronische facturering, creditcard- en pushbetalingsoplossingen, beschikbare APM's, mogelijkheden voor crowdfunding/fondsenwerving, mobiele betalingen/ point-of-sale (zoals POS) en e-Wallet-oplossing en functies.
- De presentatie van het Bureau Intellectueel Eigendom (BIE) door mevr. Dody Lacle (Patent & Juridische Zaken), dhr. Michel Thode (Seniorofficier copyrights) en dhr. Mario Croes (Seniorofficier Trademarks) over intellectuele eigendomsrechten. Deelnemers verkregen waardevolle informatie over alle zaken betreffende de registratie van intellectuele eigendom en het belang van het beschermen van hun creatie. Deze workshop gaf informatie over algemene regels inzake auteursrechten, certificaat van auteursrechtregistratie, Arubaanse auteursrechtwet, registratie van handelsmerken en dienstmerken, Arubaanse Handelsmerkwet en Arubaanse Octrooiwet, inclusief het verschaffen van eigendomsrecht door de regering van Aruba aan een uitvinder.

Exprodesk verleende deelnamecertificaten aan 28 participanten die minimaal 3 dagen aan workshops van de Business Week 2019 ‘Conquering New Horizons’ deelnamen.

Exprodesk heeft in de Business Week, 4 workshops en 5 presentaties georganiseerd. Aan deze workshops en presentaties hadden 267 participanten, waarvan 91 (34%) mannen en 176 (66%) vrouwen, zie Cirkeldiagram 5.5.6.1 voor geslachtsonderverdeling van de deelnemers.

Cirkeldiagram 5.5.6.1 Totaal Deelnemers Geslachtsonderverdeling Business Week 2019

Bron: DEZHI

Voor het totaal aantal deelnemers aan alle workshops en presentaties van Exprodesk zie Tabel 5.5.6.2

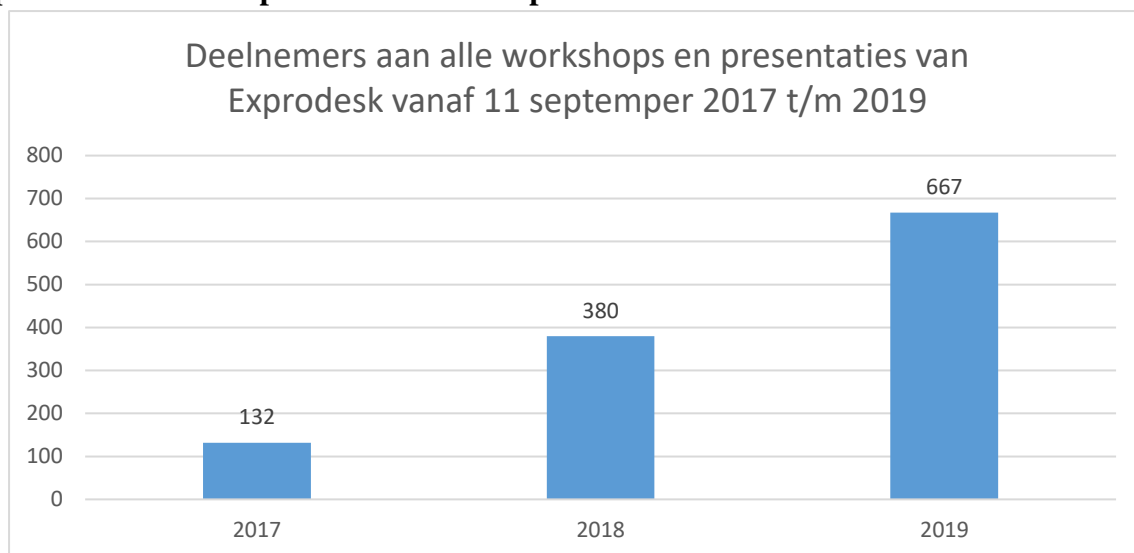
Tabel 5.5.6.2 Totaal Aantal Mannelijke en Vrouwelijke Deelnemers aan 21 Workshops en 9 Presentaties (totaal 30) van Exprodesk in 2019

Workshops en Presentaties (incl. Business Week)	Totaal Mannelijke Deelnemers		Totaal Vrouwelijke Deelnemers		Totaal Deelnemers per Workshop/ Presentatie
	Aantal	Procent	Aantal	Procent	
Design Immersion Thinking (voor beleidsmedewerkers van DEACI)	2	28.57%	5	71.43%	7
Design Immersion Thinking Creative Industry	17	77.27%	5	22.73%	22
Presentatation HUB Camara Santo Domingo	13	65.00%	7	35.00%	20
Masterclass E-commerce (3 workshops)	26	36.62%	45	63.38%	71
Presentation Belastingen Grant Thornton	8	25.00%	24	75.00%	32
Workshop Intellectuele Eigendomsrechten, intellectuele eigendomsrechten voor fotografen en naburige rechten voor uitvoerende kunstenaars AMAA	9	34.62%	17	65.38%	26
Micro-financing Opportunities Qredits	8	36.36%	14	63.64%	22
Online Payment Possibilities on Aruba CXPAY	18	40.00%	27	60.00%	45
Auteursrechten, handelsmerken en patenten BIE	12	33.33%	24	66.67%	36
Presentatie SIB Vouchers RVO	10	28.57%	25	71.43%	35
Workshop From Zero to Hero Step 1	9	50.00%	9	50.00%	18
Presentation Custom Procedures for Exporters DOUANE Aruba	9	45.00%	11	55.00%	20
Presentation Freezone	8	47.06%	9	52.94%	17
Seminar Aruban Musicians Disc Makers	45	84.91%	8	15.09%	53
Workshop From Zero to Hero Step 2 (7 modules/ 8 workshops)	2	25.00%	6	75.00%	8
Presentation Online Payment	20	37.04%	34	62.96%	54
Workshop Effective Advertising	23	37.70%	38	62.30%	61
Workshop Digital Marketing	22	37.29%	37	62.71%	59
Workshop Smart Technology	20	37.04%	34	62.96%	54
Workshop From Zero to Hero Step 4: Empowered Women Exporters (2 workshops)	1	14.29%	6	85.71%	7
Totaal aantal deelnemers Exprodesk 2019	282		385		667

Bron: DEZHI

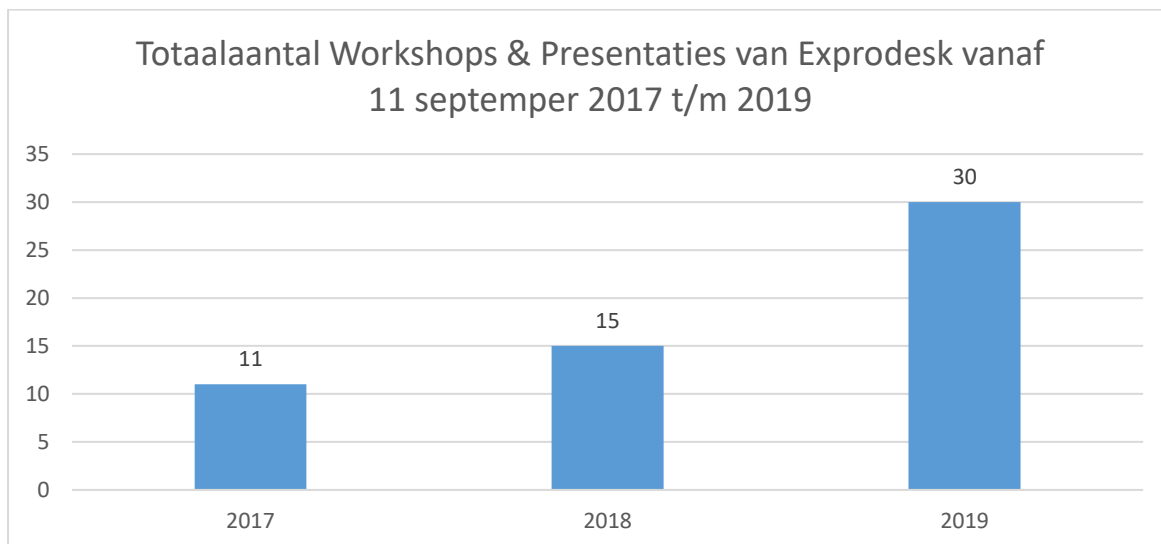
Voor een overzicht van de deelnemers aan alle workshops en presentaties van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2019 zie Staafdiagram 5.3.6.3 en Staafdiagram 5.3.6.4

Staafdiagram 5.5.6.3 Overzicht totaalaantal deelnemers aan alle workshops en presentaties van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2019

Bron: DEZHI

Staafdiagram 5.5.6.4 Overzicht totaalaantal workshops en presentaties van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2019

Bron: DEZHI

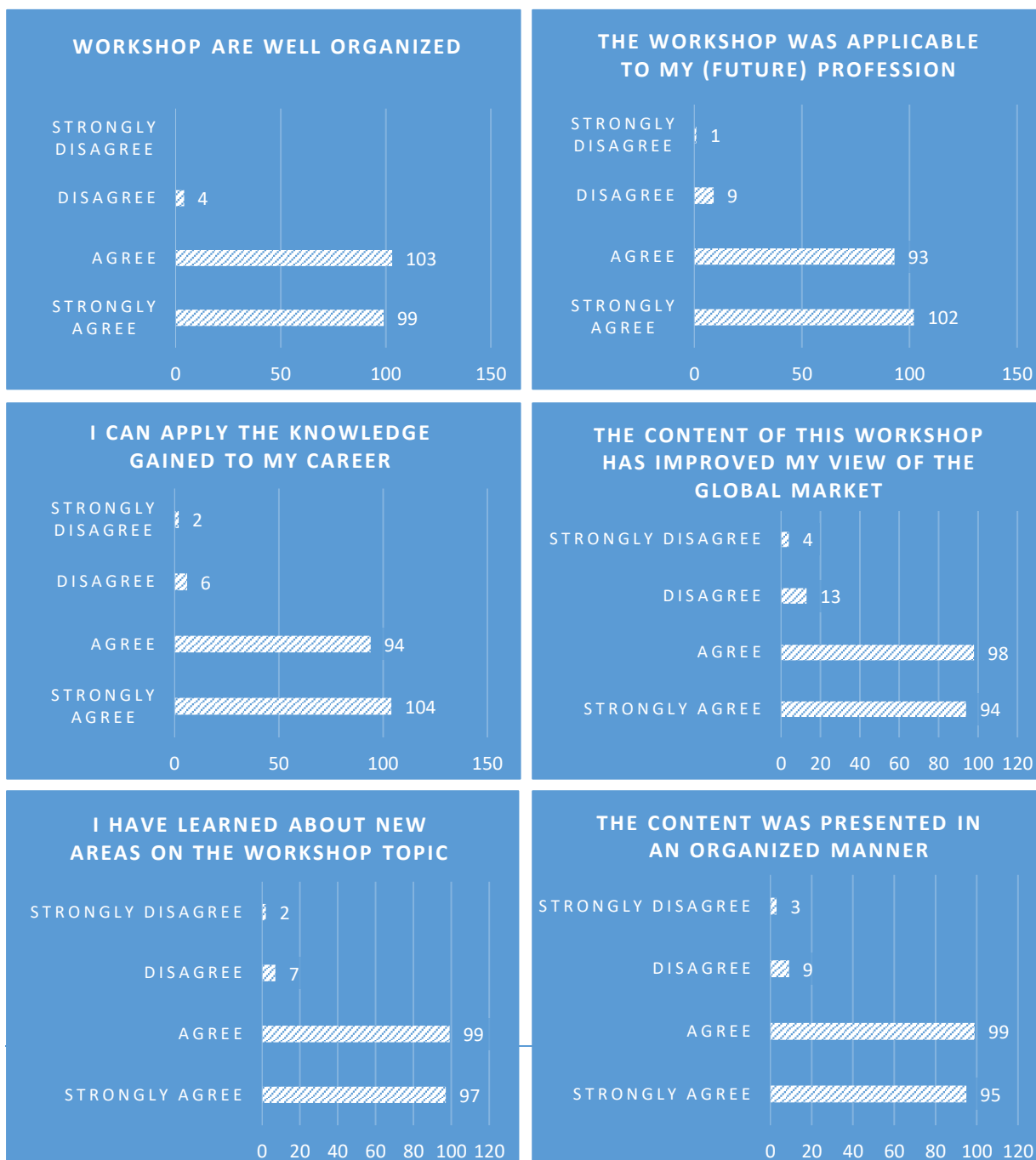

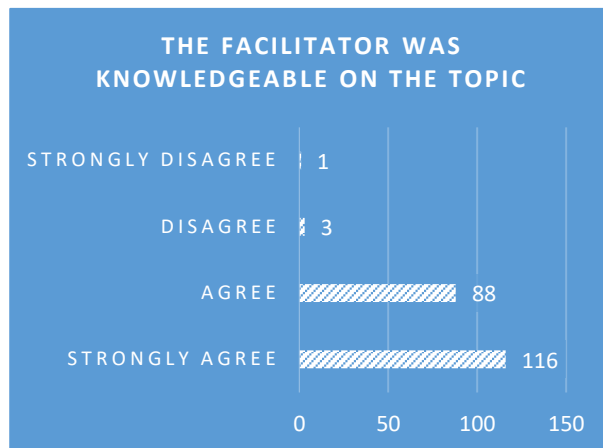
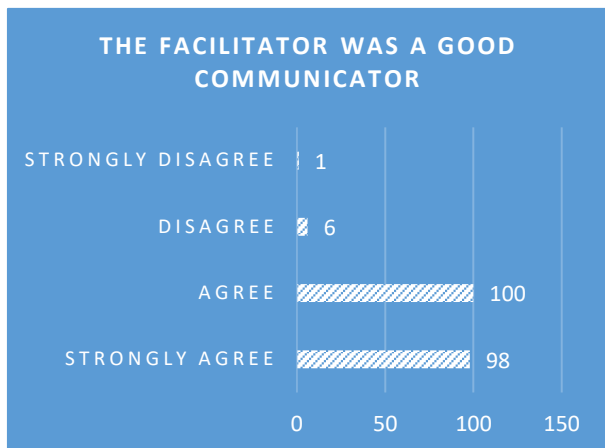
5.5.7 Terugkoppeling en evaluatie

Met het doel om feedback te verkrijgen van de deelnemers, deelden de beleidsmedewerkers van Exprodesk aan het einde van elke workshop of presentatie evaluatieformulieren uit, die anoniem vrijwillig ingevuld dienden te worden door de deelnemers. De formulieren houden het volgende in:

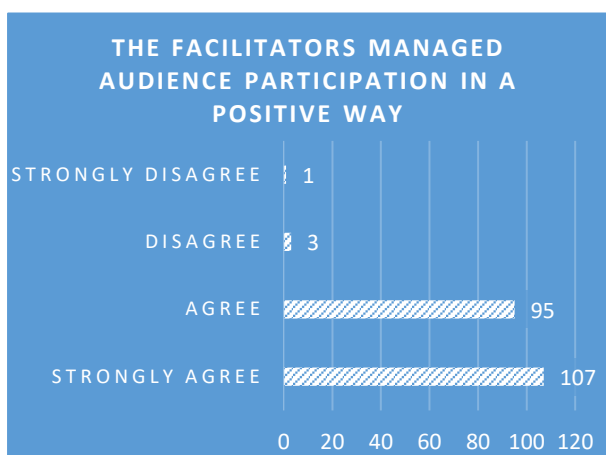
- 10 vragen over de inhoud van de workshop en de spreker/presentator, die beantwoord dient te worden d.m.v. Likert-schaal vragen die variëren van sterk mee oneens tot zeer sterk mee eens.
- 1 vraag met betrekking tot de duur van de workshop, te beantwoorden met de volgende meerkeuze-opties: "Te lang", "Adequate lengte" of "Te kort"
- 1 vraag met betrekking tot het niveau van het onderwerp dat werd gepresenteerd door de spreker/presentator, te beantwoorden met de volgende meerkeuzemogelijkheden: "Introductory", "Intermediate" of "Advanced"

Onderstaande grafieken geven een overzicht van de antwoorden van de deelnemers m.b.t. de drie secties van het formulier. De resultaten van de enquêtes zijn als volgt:

Bron: DEZHI

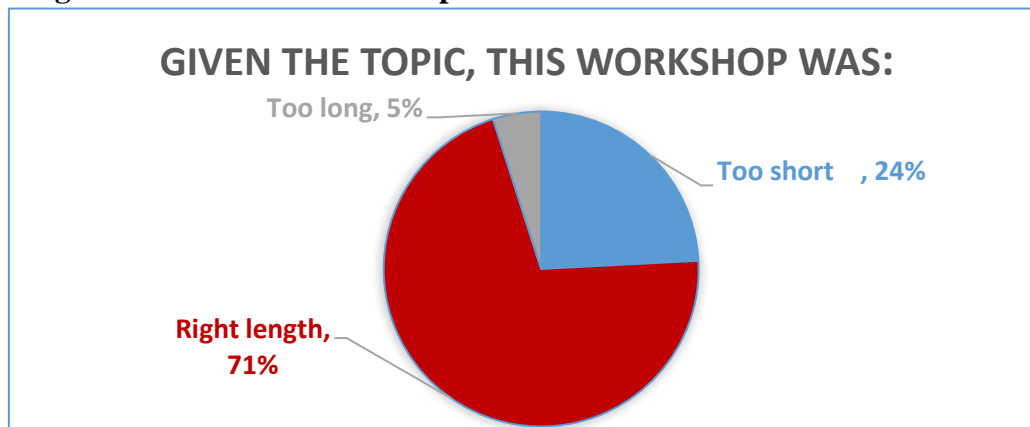

- 98,1% van de reacties toonden gemiddeld een positieve waardering van de workshop door 'Sterk mee eens' en 'Mee eens' te identificeren als antwoorden in het beoordelingsformulier.

Bron: DEZHI

a) Duur van de workshops en presentaties: 71.0% van de deelnemers geven aan dat de workshops en presentaties de "juiste lengte" hebben en 5.0% van de antwoorden geven een "te lange" duur aan, zie Cirkeldiagram 5.5.7.1 over de duur de workshops en presentaties.

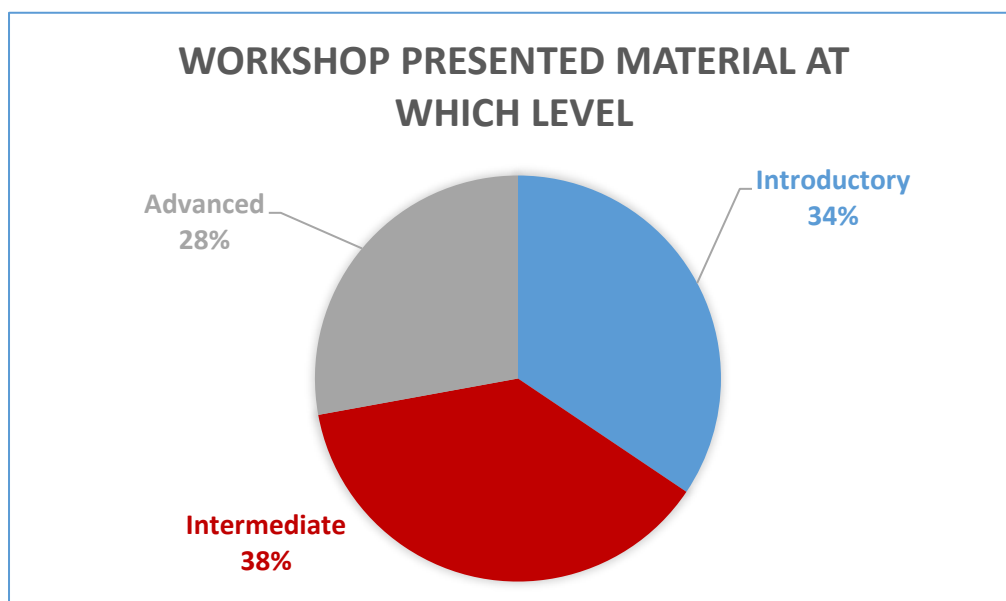
Cirkeldiagram 5.5.7.1 Duur Workshops en Presentaties

Bron: DEZHI

- b) Niveau van de onderwerpen: 38% van de antwoorden geeft aan dat de workshop materiaal van een "Intermediate" niveau voor workshopdeelnemers heeft gepresenteerd, 34% van de antwoorden geeft aan dat de workshop materiaal van een "Introductory" of "gemiddeld" niveau heeft gepresenteerd, zie Cirkeldiagram 5.5.7.2 over het niveau van de onderwerpen

Cirkeldiagram 5.5.7.2 over het niveau van de onderwerpen

Bron: DEZHI

5.5.8 Handelsmissies

Exprodesk was vereerd om Centro de Exportación e Inversión de la República Dominicana (CEI-RD) te hebben bijgestaan, met de aanwezigheid van 20 Arubaanse deelnemers aan de Hub Cámara Santo Domingo 2019. De Hub Cámara Santo Domingo is de grootste handelsbeurs in het Caribisch gebied die een samenvoeging is van tentoonstellingen, bedrijfsvergaderingen, productlanceringen, workshops en presentaties.

HUB Cámara Santo Domingo is het ideale platform om op één plek zakenrelatie te maken met een verscheidenheid aan formele, nationale en internationale sectoren; waar kleine, middelgrote en grote bedrijven de mogelijkheid hebben om nieuwe relaties en contacten te leggen in een puur zakelijke omgeving (B2B), waardoor het creëren van synergiën en complementen in de waardeketen tussen de deelnemers wordt gestimuleerd. Daarnaast zijn deelnemers in staat om nieuwe trends in verschillende commerciële sectoren te ontmoeten, zoals vanuit: industrie, handel, bouw, fabricage, energie, communicatie/technologie, dienstenindustrie en gezondheid/geneesmiddelen.

Naast de tweeënhalve-daagse programma van Hub Cámara Santo Domingo, van 5 tot 8 maart 2019, hielp Exprodesk met het organiseren van een programma met extra activiteiten en twee

extra dagen waar de Arubaanse bedrijven de gelegenheid kregen om niet alleen met de bedrijven te praten gedurende de B2B vergaderingen maar om ze ook te gaan bezoeken.

Exprodesk in samenwerking met de Ambassade van het Koninkrijk der Nederlanden in Santo Domingo zorgde ervoor dat alle Arubaanse bedrijven werden uitgenodigd voor een netwerkborrel die door de NL-DR Kamer van Koophandel werd georganiseerd speciaal voor deze missie uit Aruba. De receptie vond plaats op woensdag 6 maart van 7.15 PM - 9.00 PM in Lulu Tasting bar, in de Koloniale zone.

Op 8 maart ging de Arubaanse delegatie met de bus naar de stad Barahona en naar de zuidkant van de Dominicaanse Republiek waar de delegatie Dominicaanse bedrijven konden bezoeken die meer gericht waren op de bouw en exporteren van bouwmaterialen. Op 9 maart bezocht de delegatie van Aruba een sigarenwinkel en een 'guayabera' fabriek. Daarna kregen ze een rondleiding door de "Oude Koloniale Stad Santo Domingo", de eerste stad van de nieuwe wereld, waar ze de eerste straat en eerste koloniale gebouwen van het Amerikaanse continent zagen en kregen de mogelijkheid om te winkelen in verschillende zaken in de omgeving.

6 Afdeling Vestiging van Bedrijven (VVB)

6.1 Inleiding

In het Landsbesluit van 19 juli 1990 no. 55, wordt de opnemingsbepaling van de geldende tekst van de “Vestigingsverordening bedrijven” in de afzonderlijke afdeling van het Afkondigingsblad van Aruba. Wijzigingen hierop zijn aangebracht bij AB’s 1997 no’s. 33 en 34 en AB 2008 no. 63. Deze landsverordening en de ter uitvoering daarvan uitgevaardigde landsbesluiten, verstaat, met ingang van 1 januari 2009, onder zaak, elke onderneming, waarin enig bedrijf, door wie ook, wordt uitgeoefend.

Rechtspersonen en natuurlijke personen die steeds geacht zijn om een zaak in de zin van deze landsverordening te drijven zijn het volgende:

- Vennootschappen, t.w. N.V., V.B.A. en A.V.V. en de bestuurders daarvan;
- coöperatieve verenigingen (C.V.);
- importeurs, agenten, tussenhandelaars;
- vennoten, met uitzondering van de op Aruba geboren Nederlanders die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en conform de beleidsrichtlijnen met ingang van 1 november 2012 ook de buiten Aruba geboren, 18 jaar en ouder, die alhier tot Nederlanders zijn genaturaliseerd, van een vennootschap onder een firma (V.O.F.) en van een vennootschap en commandite met uitzondering evenwel van de commanditaire vennoot;
- eigenaren van eenmanszaken, met uitzondering van de op Aruba geboren Nederlanders die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en conform de beleidsrichtlijnen met ingang van 1 november 2012 ook de buiten Aruba geboren, 18 jaar en ouder, die alhier tot Nederlanders zijn genaturaliseerd.

Filialen, bijkantoren en andere nederzettingen van zaken worden ten aanzien van de bepalingen van deze landsverordening als afzonderlijke zaken beschouwd.

Volgens deze landsverordening wordt een zaak gevestigd, wanneer het bedrijf ten aanzien van het publiek aanvangt.

Volgens artikel 2 van deze landsverordening is het verboden zonder een daartoe strekkende vergunning van de Minister van Economische Zaken:

- a. een zaak te vestigen en te drijven of te doen drijven;
- b. een zaak te doen vestigen en te drijven of te doen drijven;
- c. een zaak over te nemen en te drijven of te doen drijven;
- d. een zaak te doen overnemen en te drijven of te doen drijven;
- e. een zaak voort te zetten of te doen voortzetten;
- f. een zaak ten aanzien van het publiek te verplaatsen;
- g. een zaak van aard te wijzigen.

De landsverordening Vestigingsverordening bedrijven is niet van toepassing op:

- bedrijven in de Vrije Zone (artikel 6 lid 1, Landsverordening vrije zones, AB 1998 No. GT 7);

- krediet instellingen (artikel 1 lid 1, Landsverordening toezicht kredietwezen, AB 1998 No. 16);
- Verzekeringsmaatschappijen (artikel 2 lid 5, Landsverordening toezicht verzekeringsbedrijf, AB 2000 No. 82);
- straatventers (artikel 3 sub b, Vestigingsverordening bedrijven, AB 1990 No. GT 55 en artikel 45, Algemene Politieverordening, AB 1995 No. GT 8);
- Trustkantoren (artikel 2, sub 3, Landsverordening toezicht trustkantoren, AB 2009 no. 13);
- Bedrijven toebehorende aan publiekrechtelijke lichamen (artikel 3, sub a, Vestigingsverordening bedrijven, AB 1990 No. GT 55);
- Bedrijven die land-, tuinbouw, veeteelt of visserij uitoefenen (artikel 3, sub c, Vestigingsverordening bedrijven, AB 1990 No. GT 55);
- de in Aruba geboren Nederlanders, die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en conform de beleidsrichtlijnen sedert 1 november 2012 ook de buiten Aruba geboren, 18 jaar en ouder, die alhier tot Nederlanders zijn genaturaliseerd.

Verder kan deze landsverordening worden aangehaald als Vestigingsverordening Bedrijven.

De afdeling VVB ontvangt en neemt in behandeling verzoekschriften inzake:

- vestiging van een nieuw bedrijf in Aruba in de vorm van een eenmanszaak, vennootschap onder firma, N.V., V.B.A., A.V.V., coöperatieve vereniging en buitenlandse rechtspersoon (m.u.v. degenen waarop de landsverordening Vestigingsverordening bedrijven niet van toepassing is en conform de beleidsrichtlijnen van 1 november 2012);
- wijzigingen en uitbreiding van een vergunning, overplaatsing van een bestaande zaak en vestiging van een filiaal van een reeds bestaande zaak;
- optreden van anderen dan op Aruba geboren Nederlanders en sedert 1 november 2012 ook de buiten Aruba geboren die alhier als Nederlanders zijn genaturaliseerd, beiden 18 jaar en ouder, als bestuurder van een naamloze vennootschap (N.V.), vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (V.B.A.) en Aruba vrijgestelde vennootschap (A.V.V.);
- intrekking van een vergunning;
- vervallen verklaren van vergunningen;
- deponeren van ingediende verzoekschriften;

Alle ingediende verzoekschriften dienen voorzien te zijn van de nodige bescheiden (voor zover van toepassing) om in behandeling te worden genomen. Bovendien dient een verzoek voorzien te zijn van een plakzegel van Afl. 4,- om als zodanig geaccepteerd te kunnen worden, zulks conform de Zegelverordening (AB 1998 No. GT 1).

Sedert 1 september 2009, met de introductie van het nieuwe “Legesbesluit Directie Economische Zaken, Handel en Industrie” (AB 2009 no. 74), wordt geen verzoek in behandeling genomen alvorens een bewijs is overgelegd dat het daarvoor verschuldigde bedrag aan leges is voldaan. De verzoeker krijgt een uitnodiging voor een persoonlijk gesprek met een adviesmedewerker om bij de officiële indiening van het verzoek (meteen na bewijs betaling van leges), verdere inlichtingen te verstrekken i.v.m. het verzoekschrift. Volgens artikel 8 lid 1 van AB 1990 No. GT 55, is de Kamer van Koophandel verplicht om advies m.b.t. verlening, weigering of intrekking van een vergunning te verstrekken. Nadat genoemd gesprek is afgerond

en alle nodige bescheiden zijn ingeleverd, wordt e.e.a. aan de KvK voor advies aangeboden. Nadat het advies van de KvK aan DEZHI is verstrekt, wordt het verzoek door de behandelende adviesmedewerker geëvalueerd en deze maakt het advies en de desbetreffende concept Ministeriele beschikking(en) terzake. Het advies is gericht aan de Directeur DEZHI en wordt door het Afdelingshoofd ondertekend, waarna de Directeur DEZHI namens de Minister van Economische Zaken een beslissing op het verzoek neemt door de concept M.B.'s te ondertekenen. Alle verzoeken worden aan de hand van de gehanteerde Beleidsrichtlijnen getoetst en in alle gevallen dient rekening te worden gehouden met een adequate vestigingsplaats en de te ontplooiën activiteiten dienen per vestigingsplaats zoveel mogelijk verband te houden met elkaar.

Dit hoofdstuk zal een beschrijving geven van de doelstelling en taken van de afdeling VVB en een vergelijking in getekende en afgegeven vestigingsvergunningen in 2018 t.o.v. 2017. Deze vergelijkingen worden duidelijk in tabellen en staafdiagrammen geïllustreerd. Vervolgens in paragraaf 5.5, worden de bijzondere taken en projecten beschreven die door de adviesmedewerkers, in samenwerking met andere medewerkers en het Hoofd van de afdeling VVB, gedaan waren gedurende jaar 2018.

6.2 Doelstelling van de afdeling VVB

Het bevorderen van een degelijke naleving van de Vestigingsverordening Bedrijven en het reguleren van de lokale handel door middel van het afgeven van vestigingsvergunningen. Het monitoren van bedrijfsvestiging ontwikkelingen en het uitvoeren van controle op de naleving van de vestigingsverordening op Aruba.

6.3 Taken van de afdeling VVB

De afdeling VVB is belast met:

- de advisering inzake de toekenning van vestigingsvergunningen in het kader van de Vestigingsverordening Bedrijven;
- het verrichten van onderzoek naar vraagstukken betreffende het Vestigingsbeleid;
- het verstrekken van inlichtingen zowel aan lokale als aan buitenlandse belangstellende kandidaat ondernemers;
- het bijhouden en analyseren en evalueren van de ontwikkeling en de gegevens van de data base DECOS/JOIN;
- het verrichten van administratieve werkzaamheden t.b.v. de afdeling;
- het archiveren van de stukken betreffende verzoeken en het bijhouden van de database “Archief”;
- de controle op de naleving van de Vestigingsverordening Bedrijven, waaronder het optreden bij overtredingen;
- de uitvoering van alle voorkomende werkzaamheden die noodzakelijk zijn voor het behalen van de doelstelling van DEZHI in het algemeen en van de afdeling VVB in het bijzonder.

6.4 Aantal ingediende verzoekschriften in 2019

In 2019 ingediende verzoekschriften

Het aantal verzoekschriften ingediend gedurende 2019 kwam neer op 1097. In het jaar 2018 waren in totaal 1096 verzoekschriften ingediend. Het aantal ingediende verzoekschriften is bijna gelijk gebleven. Van genoemde verzoekschriften waren, in de laatste 2 jaren, geen verzoekschriften door ARINA ingediend.

Van de 1097 ingediende verzoekschriften in 2019, zijn in totaal 920 verzoekschriften afgewerkt, zulks met een resultaat van 1235 door de directeur DEZHI getekende vergunningen. De resterende verzoekschriften van 2019 zijn niet afgehandeld doordat deze verzoekschriften enige documenten en/of informatie ontbreekt, advies van de Minister van Toerisme m.b.t. Toerismebeleid is niet ontvangen en/of betreft verzoekschriften die in de laatste maand van het jaar zijn ingediend. Onderstaande tabel geeft weer een illustratie van de genoemde getekende vergunningen per soort.

Tabel 6.4.1.: Getekende vestigingsvergunningen in 2019 die betrekking hebben op de in 2019 ingediende verzoekschriften

<i>Soorten Vestigingsvergunningen</i>	<i>Aantal in 2019 getekend</i>
Directie	288
Eénmanszaak	91
Filiaal	63
N.V.	92
Andere buitenlandse vennootschap	4
Overige wijzigingen	67
Overplaatsing	177
Overplaatsing + overige wijzigingen	16
Overplaatsing + wijziging aard	8
V.B.A.	271
Vennoot van V.O.F.	3
Wijziging aard	8
Stichting	4
Intrekking	117
Afgewezen	6
Ambtshalve wijziging/correctie	7
Deponeren	13
Totaal	1235

6.5 Trends in getekende vestigingsvergunningen en ontvangsten

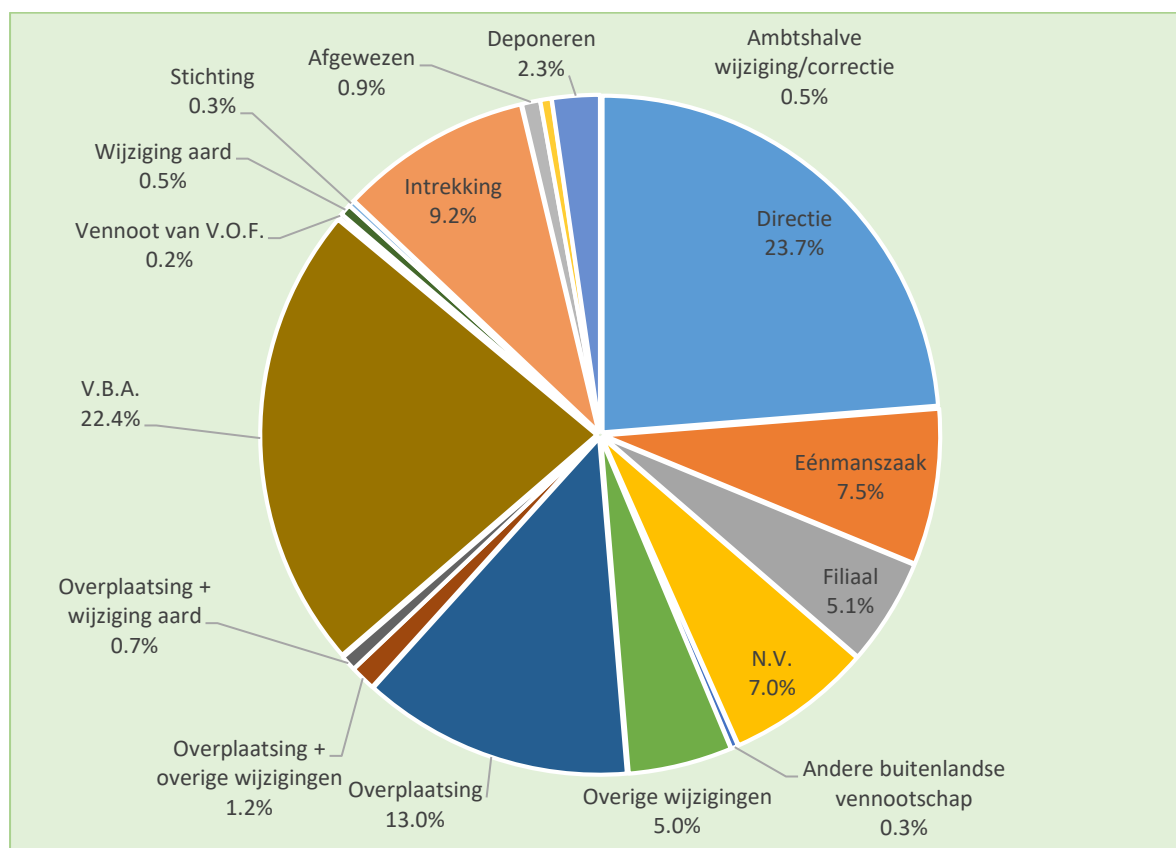
In 2019 getekende vestigingsvergunningen

Het totaal aantal getekende vestigingsvergunningen (Ministeriële Beschikkingen) gedurende 2019 was 1483. Deze getekende vestigingsvergunningen hebben betrekking op zowel in 2019, als eerder ingediende verzoekschriften. In tabel 6.5.1 volgt een specificatie hiervan.

Tabel 6.5.1.: Vergelijking in 2019 getekende vestigingsvergunningen t.o.v. 2018

<i>Soorten Vestigingsvergunningen</i>	<i>Aantal in 2019 getekend</i>	<i>Aantal in 2018 getekend</i>	<i>Vershil in aantal getekend verg. in 2018 t.o.v. 2017</i>
Directie	352	389	-37
Eénmanszaak	111	103	8
Filiaal	76	99	-23
N.V.	104	134	-30
Andere buitenlandse vennootschap	5	10	-5
Overige wijzigingen	74	60	14
Overplaatsing	193	243	-50
Overplaatsing + overige wijzigingen	18	23	-5
Overplaatsing + wijziging aard	11	14	-3
V.B.A.	332	343	-11
Vennoot van V.O.F.	3	1	2
Wijziging aard	8	13	-5
Stichting	4	2	2
Intrekking	137	117	20
Afgewezen	13	7	6
Ambtshalve wijziging/correctie	8	8	0
Deponeren	34	18	16
Totaal	1483	1584	-101

Cirkeldiagram 6.5.1: Verdeling in 2019 getekende vestigingsvergunningen

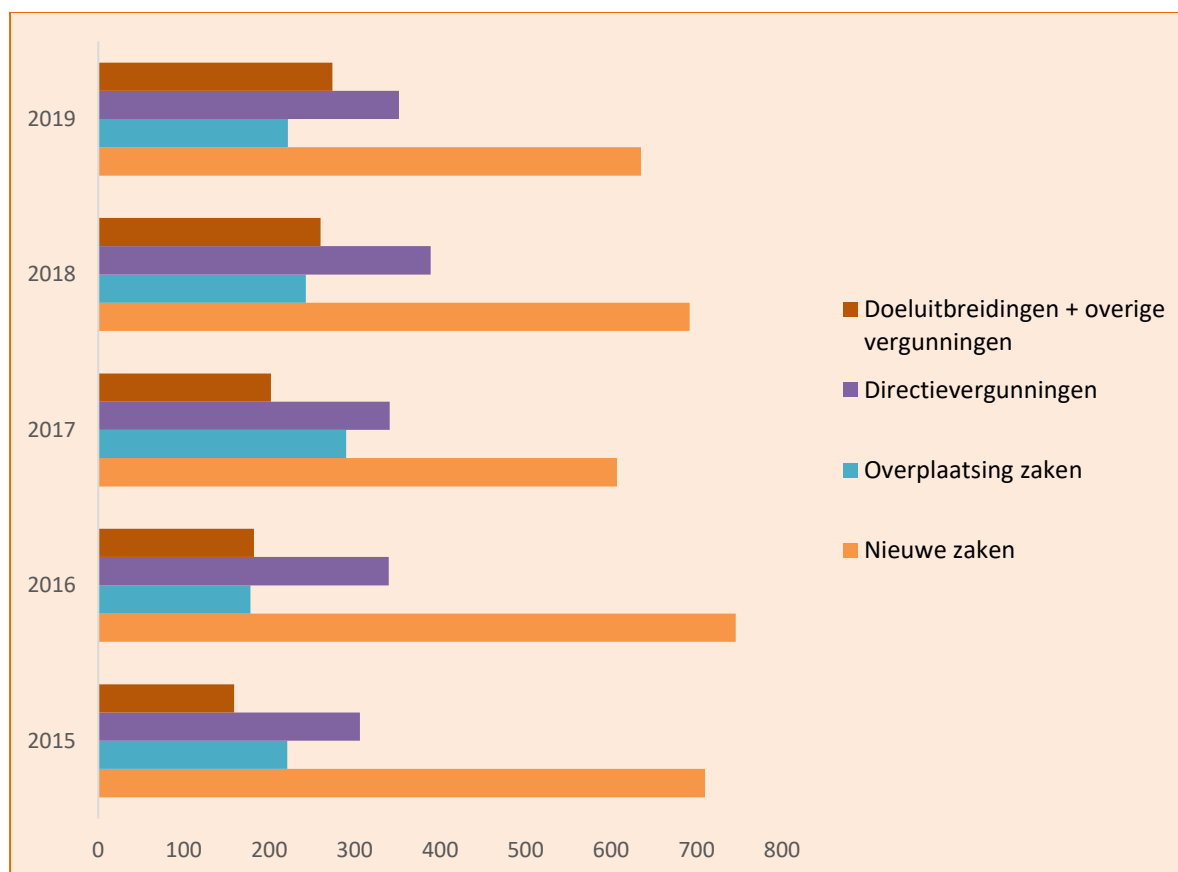
Uit de vorenstaande cirkel diagram is o.a. af te leiden dat de vergunningen m.b.t. het optreden als bestuurder van een vennootschap, het vestigen van nieuwe zaken, hetzij in de vorm van V.B.A., N.V. of eenmanszaak, alsook overplaatsing van een zaak voor het grootste deel uitmaken van de in 2019 getekende vestigingsvergunningen.

Tabel 6.5.2: Getekende vestigingsvergunningen over de periode 2015-2019

Soorten vestigingsvergunningen	2015	2016	2017	2018	2019	Vershil 2019 t.o.v. 2018 in %
Nieuwe zaken	710	746	607	692	635	-8
Overplaatsing zaken	221	178	290	243	222	-8
Directievergunningen	306	340	341	389	352	-9
Doeluitbreidingen + overige vergunningen	159	182	202	260	274	5
Totaal	1396	1446	1440	1584	1483	-6

In de bovenstaande tabel is te constateren dat alhoewel het totaal aantal verzoekschriften in 2019 niet gestegen is gedaald, voor wat betreft de totaliteit van de in 2019 getekende vestigingsvergunningen, een daling van 6% is t.o.v. 2018. (zoals bij tabel 5.4.2. weergegeven is). Dit kan het gevolg zijn dat de behandelde verzoekschriften van één vergunningssoort betreft. Tevens is te constateren dat het aantal nieuwe zaken ook gedaald is. Het volgende is een illustratie van tabel 6.5.2 in de vorm van een staafdiagram.

Staafdiagram 6.5.2: Getekende vestigingsvergunningen over de periode 2015-2019

6.6 De in 2019 totale leges inkomsten:

Volgens het “Legesbesluit Directie Economische Zaken, Handel en Industrie” (AB 2009 no. 74), wordt geen verzoek in behandeling genomen alvorens het daarvoor verschuldigde bedrag aan leges is voldaan. In 2019 is de totale (bruto)leges inkomsten Afl. 367.125,= t.o.v. de in 2018 die in totaal Afl. 416.025,= was. Deze verdeeld in Afl. 359. 425,= (t.o.v. Afl. 397.550,= in 2018), voor ingediende verzoekschriften, en Afl. 3.700,= (t.o.v. Afl. 6.775,= in 2018), voor het afgeven van een gewaarmerkte kopie van een reeds verleende en afgegeven vergunning, terwijl tevens een bedrag van Afl. 4.000,= is ontvangen m.b.t. afgehaalde vestigingsvergunningen van verzoeken van vóór september 2009 e.e.a. conform (Oude) Legesbesluit (AB1990 no. 54 en 1997 no. 38).

De leges inkomsten zijn t.o.v. 2018 gedaald, aangezien de vergunningssoorten per verzoekschrift gedaald zijn. Geen rekening is gehouden met de bankkosten, m.b.t. de POS

machine, die door de Aruba Bank in rekening werd gebracht. Dit was in 2018 totaal Afl. 1.713,48.

Conform Legesbesluit dient, i.v.m. afgewezen verzoeken, alsook door abusievelijk verzochte en gedeponeerde verzoeken gedurende dit jaar, een bedrag van Afl. 2.850,= gerestitueerd te worden door Directie Financiën.

Tabel 6.6.1: Maandelijks overzicht ontvangen leges, bankkosten en, reeds verrichte restitutie en verzoeken niet ingediend (in Afl.) in 2019

Maand:	Inkomsten leges van ingediende verzoeken	Inkomsten leges van gewaarmerkte kopie	Inkomsten van verleende vergunning van <u>vóór september 2009</u>	Totaal inkomsten leges in Afl. (incl. Bankkosten en e.v.t. restitutie)	Nog te Restitueren (door Dir Financiën)	Totaal (Reële) Inkomsten leges
jan	29,475	625		30,100	400	29,700
febr	28,900	500		29,400	825	28,575
mrt	31,650	250		31,900	425	31,475
april	30,525	225		30,750	-	30,750
mei	33,625	100		33,725	800	32,925
juni	36,275	300		36,575	-	36,575
juli	32,525	325		32,850	-	32,850
augustus	32,775	400	2,000	35,175	400	34,775
september	33,225	300	2,000	35,525	-	35,525
oktober	30,600	425		31,025	-	31,025
november	12,675	175		12,850	-	12,850
december	27,175	75		27,250	-	27,250
Totaal:	359,425	3,700	4,000	367,125	2,850	364,275

2de helft van het jaar is niet afgestemd met de ontvangsten van Directie Financiën

7 Sustainable Development Planning (SDP)

7.1 Doelstelling

De afdeling heeft als doel om beleid, plannen en programma's op het gebied van duurzame ontwikkeling voor te bereiden, te ontwikkelen en te evalueren. De afdeling is verantwoordelijk voor de formulering, ontwikkeling, analyse, planning, monitoring, evaluatie, advies en rapportage van het duurzame ontwikkelingsbeleid inclusief advies en planning ten aanzien van duurzame ontwikkelingsvraagstukken. Tevens formuleert de afdeling programma's in het kader van de financiële samenwerking met Nederland en de Europese Unie en de kapitaalinvesteringen van het land en adviseert zij ook hierover.

7.2 Taken

De afdeling "Sustainable" Development Planning heeft de volgende taken:

- Het ontwikkelen van een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling;
- Het voorbereiden en coördineren van het National Development Plan (NDP) door middel van een participatief proces in samenwerking met de stakeholders in de publieke en particuliere sector en NGOs;
- Het coördineren van korte-, middellange- en lange termijnplanning van de economische, sociale en milieu-sectoren, die richting geven aan het overheidsbeleid inclusief de prioriteitstelling van investeringsmiddelen uit de algemene begroting van Aruba;
- Het zorgen voor een samenhang met het uitgavenkader voor de middellange termijn en andere instrumenten voor financiële en budgettaire planning van Aruba en de meerjarenbegroting;
- Het monitoren en evalueren van de uitvoering van duurzame ontwikkelingsprogramma's;
- Het ontwikkelen van nationale doelstellingen op het gebied van duurzame ontwikkeling rekening houdend met de "Global Goals for Sustainable Development" (SDGs) van de Verenigde Naties;
- Het samenwerken met de SDG-commissie en diverse werkgroepen in het kader van de implementatie, evaluatie en coördinatie van de SDGs op Aruba;
- Het bijdragen aan de analyse en monitoring van de SDG-targets en indicatoren;
- Het adviseren inzake de financiële samenwerking tussen Nederland en Aruba op het gebied van programma's en projecten, de coördinatie van de samenwerking met het United Nations Development Program (UNDP)/ECLAC en van de internationale financiële samenwerking van Aruba en de projecten met de Europese Commissie (Europese Ontwikkelingsfondsen);

7.3 Expert Working Groups (EXWGs) en het Nationaal Strategisch Plan (NSP) 2019-2022

Gedurende 2019 werd door middel van participatie van diverse experts, informatie vergaard ten behoeve van het NSP 2019-2022. Hierdoor vergaderden de zeven EXWGs wekelijks of soms minder frequent.

In de laatste kwartaal werd begonnen met het uitschrijven van alle vergaarde en besproken informatie in een bepaald formaat. Dit resulteerde in de eerste concept programmarapporten in oktober/november en aangepaste programmarapporten in de tweede week van december.

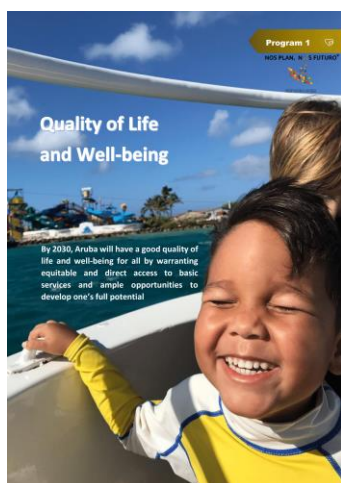
7.3.1 De Expert Working Groups (EXWGs)

In 2018 startten een drietal EXWGs met het werk, terwijl in 2019 nog vier erbij kwamen. Deze EXWGs hebben hard samengewerkt om de volgende programmarapporten af te ronden met de benodigde informatie.

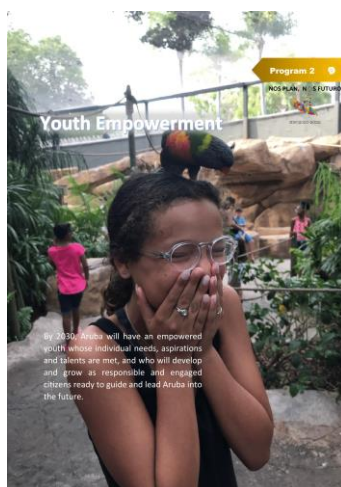
EXWG People

Partners: Directie Onderwijs, Directie Sociale Zaken, Directie Volksgezondheid en Directie Arbeid en Onderzoek.

Ondersteunende partners: Stichting RESPALDO, Inspectie voor Geneesmiddelen, Innovatie Team en SDG-IWG.

“Quality of Life and Well-being”

“Youth Empowerment”

EXWG “Planet”

Partners: Directie Natuur en Milieu, METEO, Directie Infrastructuur en Planning, ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling en Crisis Management Office

Ondersteunende partners: Innovatie Team, SDG-IWG en EXWG Energy.

“Natural Resource Management”

EXWG “Prosperity”

Partners: Directie Economische Zaken, Handel en Industrie, Directie Arbeid en Onderzoek, “Departamento di Integracion, Maneho y Admision di Stranhero”, Centrale Bank van Aruba en Kamer van Koophandel en Nijverheid.

Ondersteunende partners: Innovatie Team en SDG-IWG.

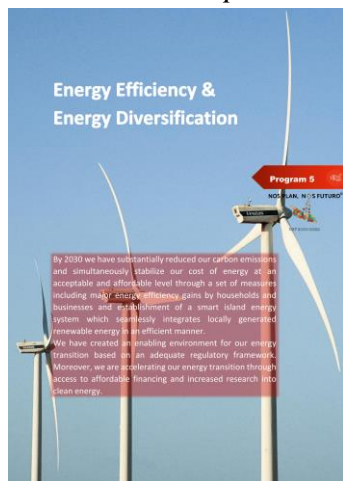

“Entrepreneurship and an Enabled Business Environment”

EXWG Energy

Partners: ministerie Algemene Zaken, Integriteit, Overheidszorg, Innovatie en Energie, TNO, WEB, ELMAR, Utilities, ASDF, Rotech, SIA, ADIA, Universiteit van Aruba en Activated Power o.a.

Ondersteunende partners: Innovatie Team, SDG-IWG en EXWG “Planet”.

“Energy Efficiency and Energy Diversification”

EXWG “Peace”

Partners: ministerie Algemene Zaken, Integriteit, Overheidszorg, Innovatie en Energie, ministerie van Financiën, Economische Zaken en Cultuur, ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling, ministerie van Toerisme, Volksgezondheid en Sport, ministerie van Justitie, Veiligheid en Integratie, ministerie van Sociale Zaken en Arbeid, ministerie van Transport, Communicatie en Primaire Sector, Korps Politie Aruba, Innovatie Team, “Departamento Recurso Humano”, Directie Wetgeving en Juridische Zaken en Openbare Ministerie.

Ondersteunende partner: SDG-IWG.

“Strengthen Institutional Quality and Capacity”

EXWG NSS

Partners: Centraal Bureau voor de Statistiek, Directie Onderwijs, Inspectie voor het Onderwijs, Directie Volksgezondheid en Directie Arbeid en Onderzoek.

Ondersteunende partners: voorzitter SDG Commissie Aruba, Innovatie Team en SDG-IWG.

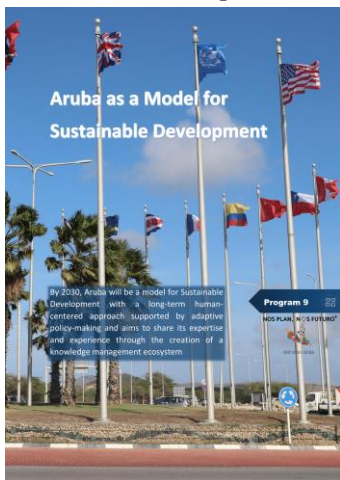

“Program Report National Statistical System”

EXWG AMSD

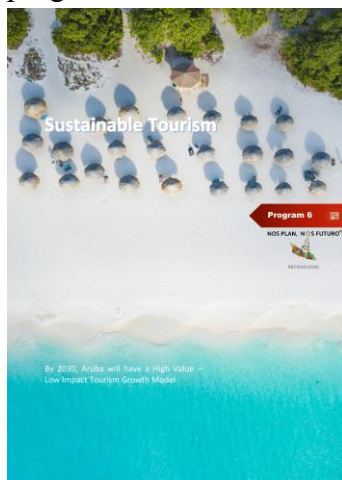
Partners: Directie Buitenlandse Betrekkingen, Voorzitter SDG Commissie, Center of Excellence, UNESCO en Directie Economische Zaken, Handel en Industrie.

Ondersteunende partners: Innovatie Team en SDG-IWG.

“Aruba as a Model for Sustainable Development”

De Aruba “Tourism Authority” (ATA) en DEZHI hebben samengewerkt om de “Program Report **Sustainable Tourism**” te concipiëren op basis van de beleidsplannen en diverse programma’s van ATA.

“Sustainable Tourism”

7.3.2 Het Nationaal Strategisch Plan (NSP)

Gedurende 2019 werd verder gewerkt aan de afronding van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) 2020-2022, dat gebaseerd is op de SDGs. Het NSP gebruikt het Aruba SDG “Roadmap” als startdocument samen met het regeringsprogramma “Hunto pa Aruba”.

Het proces voor het implementeren en bewaken van de SDGs, inclusief doelen en indicatoren, vereist strategieën en “roadmaps”. Om tot 2030 aan deze strategieën op Aruba te kunnen werken, werden 3 fasen voorgesteld: fase I 2020-2022, fase II 2023-2026 en fase III 2027-2030.

De NSPs omvatten langetermijnstrategieën op nationaal niveau met een interdisciplinaire en multisectoriële aanpak. De “Accelerators” vermeld in de Aruba SDG “Roadmap” dienden als basis voor het concipiëren van het NSP 2020-2022. Deze programma’s werden ontwikkeld met deelname van diverse experts en stakeholders, die direct en/of indirect de duurzame ontwikkeling op Aruba beïnvloeden. Hierbij werden de nationale doelstellingen, de resultaten, de actieplannen met financieringsbron en de SDG-targets en indicatoren geformuleerd voor elk van de 9 programma’s. Sommige targets en indicatoren werden aangepast aan de lokale context.

In juni 2019, begon de afdeling met de fase van prioritering van de NSP-acties gezien de enorme hoeveelheid acties van elk programma. Deze fase kreeg de benaming STAPP (“Strategy Tool for Action Prioritization” en Planning). Deze tool/methode is intern ontwikkeld om de NSP-acties in de huidige nationale context te rangschikken en te prioriteren gezien de beperkte middelen beschikbaar. Hierbij moet ook worden gedacht aan (personele) capaciteit. STAPP werd voorgelegd aan de Directie Financiën (DirFin) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) voor input en feedback. Vervolgens is STAPP in november 2019 gepresenteerd aan de leden van de EXWGs. Hoewel de STAPP-sessies met de directies nog

moeten plaatsvinden, zijn de criteria voor de prioriteitsstelling van de acties gedurende voornoemde sessies besproken met de betrokken EXWGs.

Gedurende het laatste kwartaal van 2019 werd STAPP diverse malen door de afdeling getest op de relevantie van de nieuwe NSP-acties. Meer testen en evaluaties zullen in een later stadium worden gedaan, voordat deze methode officieel kan worden gebruikt. Dit is van belang om de methode te beoordelen en te toetsen en om zijn rol in het gehele nationale planningsproces bespreekbaar te maken.

In 2019 werden 4 voortgangsrapportages van het NSP gemaakt: januari-maart, april-juni, juli-september en oktober-december. De bedoeling was om het NSP 2020-2022, genaamd “Nos Plan, Nos Futuro” gedurende de eerste helft van 2019 af te ronden en ter goedkeuring aan te bieden aan de ministerraad, maar het participatief karakter van het NSP-proces kostte meer tijd dan voordien verwacht, waardoor dit uiteindelijk in december 2019 werd afgerond.

7.4 Het Europese Ontwikkelingsfonds (EOF)

7.4.1 Het 11de Territoriaal programma: de “SISSTEM” Faculteit

Na de goedkeuring van de projectdocumenten in oktober 2018 door de Europese Unie (EU) in St. Maarten, is in 2019 begonnen met het verwerken van de verschillende overeenkomsten: de “EU-Government of Aruba (GoA) Financial Agreement”; de EU Contributie overeenkomst met UA/Katholieke Universiteit (KU) Leuven en de EU “Implementing Partner Agreement” met de United Nations Development Programme (UNDP). Dit heeft geleid tot de officiële ondertekeningsceremonie van de diverse overeenkomsten op 23 maart 2019 in de Aula van de Universiteit van Aruba. De UA heeft in de tweede helft van het jaar een projectmanager aangesteld en de UNDP en de KU Leuven waren tevens bezig om personeel te werven voor het project.

7.4.2 Regionale fondsen Europese Unie

EDF 11 Regionaal – ‘Sustainable Energy, Marine Biodiversity and Adaptation Fund’

ReSEMBiD Programma

Na verschillende follow-ups van DEZHI eind 2018 en begin 2019 is Expertise France uiteindelijk begonnen met het aanstellen van personeel voor het RESEMBiD-project met St. Maarten als basislocatie voor het project. Verschillende vacatures zijn in 2019 in de lokale media en online geplaatst om personeel aan te trekken voor het project. Na de zomer van 2019 was het team compleet en in oktober is Expertise France begonnen met diverse afspraken op de verschillende eilanden, met Aruba als eerste. Deze afspraken zullen doorlopen tot en met januari 2020.

De thema’s van het RESEMBiD zijn als voorbereiding en als deel van het NSP-proces, vooraf met alle stakeholders behandeld, waarbij 22 projectvoorstellen zijn ingediend voor financiering voor een totaal van meer dan 1 miljoen Euro. Afhankelijk van de prioriteiten en keuzes van de andere eilanden kan dit bedrag meer of minder worden. Voor elk ingediend projectvoorstel moeten namelijk 2 of meer eilanden zich aanmelden.

7.4.3 Horizon 2020

Achtergrond

Het EU 8ste Kaderprogramma (KP8) voor onderzoek en innovatie heeft een looptijd van 7 jaar en loopt af in 2020. Het laatste jaar van het Horizon 2020 programma heeft een begroting van rond de 11 miljard Euro. Momenteel gaat alle aandacht naar het strategisch plan.

De oriëntaties op het strategisch plan komen voort uit een intensief consultatieproces, dat vanaf de zomer van 2019 is begonnen. Er zijn twee consultaties geweest op basis waarvan de definitieve versie werd opgesteld. Ook hebben de “Research and Innovation Days” van afgelopen oktober bijgedragen aan de huidige versie. Het uiteindelijke strategisch plan, waarvan nog niet bekend is wanneer het wordt gepubliceerd, vormt de grondslag voor pijler twee van Horizon Europe.

De doelstelling is om een economische groei van 3% te bewerkstelligen en de strategische overwegingen/pilaren zijn: Wetenschap op topniveau; Industrieel leiderschap en Maatschappelijke uitdagingen.

Zeven maatschappelijk uitdagingen zijn door de EU geïdentificeerd en in programma's onderverdeeld:

- Gezondheid, demografische veranderingen en welzijn;
- Voedselveiligheid, duurzame landbouw en bosbouw, onderzoek voor zee-, kust- en binnenwater en de bio-economie;
- Veilige, schone en efficiënte energie;
- Intelligent, groen en geïntegreerd vervoer;
- Klimaatactie, milieu, hulpbron efficiëntie en grondstoffen;
- Europa in een veranderende wereld – inclusieve, innovatieve en reflectieve maatschappijen;
- Veilige samenlevingen – bescherming van de vrijheid en veiligheid van Europese burgers.

Activiteiten NCP en deelname in 2019

Internationale samenwerking: Het “Service Facility” heeft de Nationale Coördinatiepunt (NCP) van Aruba gevraagd te bemiddelen om namen van experts in de Caribbean (inclusief Aruba) in te dienen. Deze zullen, indien goedgekeurd worden uitgenodigd, voor de EU-LAC “Innovation Conference” in oktober 2019. De lokale experts zijn door het Innovatie Team doorgegeven. Barbados, de Dominicaanse Republiek en Cuba zijn direct door de Europese Commissie (EC) uitgenodigd.

Contactpunt – Coördinator

Deelname aan de EU-programma's workshop in Brussel op 11-12 december, 2019. Tijdens deze workshop, die voor de Landen en Gebieden Overzee (LGO's) werd georganiseerd, kwamen alle LGO's samen. Tijdens deze tweedaagse workshop zijn alle aspecten van de beschikbare programma's voor de LGO's gepresenteerd.

Daarnaast was deze workshop belangrijk, voor het bouwen en onderhouden van een netwerk van relaties uit de “Science and Technology (S&T)”-veld binnen de LGO’s en om op de hoogte te blijven van de toekomstige programma’s van internationale samenwerking en het RESEMBiD project, voor de 12 Caribische LGO’s.

De deelname aan de EU-programma’s workshop is voorafgegaan door een energy workshop op 9 en 10 december, 2019. Tijdens deze workshop, die voor de energy experts werd georganiseerd, zijn de programma’s binnen energie gepresenteerd. Robert-Jan Moons, contactpersoon voor energie, heeft namens Aruba deelgenomen aan deze workshop en heeft een bijdrage geleverd in de vorm van een presentatie.

Ondanks Aruba’s sterktes en toegevoegde waarde ten opzichte van andere Caribische eilanden, heeft dit niet geresulteerd in het binnenhalen van projecten met publieke fondsen.

Daar zijn er velerlei redenen voor:

1. Geen prioriteit voor de Arubaanse overheid en toegevoegde waarde Aruba;
2. De complexiteit en bekendheid daarvan en deelname criteria;
3. Gebrek aan onderzoeksfaciliteiten, onderzoeks-universiteiten en innovatie kracht;
4. Samenwerking RVO/ EC en NWO etc.

Sinds 2012 neemt Aruba deel aan de projecten gefinancierd door het zevende kaderprogramma. Sinds 2014 kan Aruba officieel deelnemen aan dit programma en heeft zij ook actief lokale onderzoekers, innovatieve MKB’s benadert en getraind om hieraan deel te nemen, maar zonder succes. Zie de volgende tabel.

Tabel 7.4.3.1 Deelname van Aruba aan het Horizon 2020 programma sinds 2012

Jaar	Aantal Geïnteresseerden	Actief bezig	Offerte ingediend	Deelname criteria gehaald	Minimum vereiste gehaald	Succesvol €
2012	0	0	0	-	nvt	0,-
2013	1	1	1	1*	nee	0,-
2014	11	3	0	-	nvt	0,-
2015	1	1	1	1	nee	0,-
2016	0	0	0	-	nvt	0,-
2017	1	1	1	1	nee	0,-
2018	0	0	0	0	nvt	0,-
2019	0	0	0	0	nvt	0,-
Totaal	14	6	3	3	0	0,-

Bron: DEZHI SDP

In 2019 zijn er geen projecten binnengehaald of projectvoorstellen ingediend voor het Horizon programma.

Workshops, trainingen/infodagen

Het contactpunt is in 2019 verder gegaan met presentaties aan relevante partners en onderzoekers ten behoeve van de participatie aan innovatieve projecten. De NCP zal in 2020 de participatie hieraan blijven bevorderen met informatiedagen, e-mails en door ze te informeren over relevante onderzoeksthema's in hun vakgebied. Ondanks de bemiddeling van DEZHI en de aanwezigheid van een befaamde internationale onderzoeksbureau (TNO) op Aruba, is het Aruba nog niet gelukt om een project te winnen en om S&T-fondsen aan te trekken. TNO is ook sinds 2020 niet meer op Aruba.

“Service Facility for international cooperation” in S&T

Het goede nieuws is dat Aruba goede relaties heeft met de Duitse agentschap DLR die het grootste project coördineert in internationale samenwerking. Daarnaast zijn er bi- en multilaterale programma's waar Aruba zich kan profileren. Nadeel is dat deze projecten niet vanuit de EC worden gefinancierd. Daardoor is het van belang dat de afdeling planning over een begroting beschikt voor deelname aan deze conferenties.

Planning voor 2020

Voor 2020 is gepland om meer presentaties te geven om:

1. De bewustwording over Horizon 2020 te vergroten ook onder beleidsadviseurs;
2. Naast alleen fondsen en participatie ook aandacht te krijgen voor de strategische insteek;
3. De toegevoegde waarde van andere onderdelen van het kaderprogramma te laten zien;
4. Een lokaal netwerk op te zetten voor Horizon Aruba.

Horizon 2020/Horizon Europe in relatie tot de SDGs

Door de komst van de United Nations/SDGs, is alle aandacht van de overheid en haar afdelingen doorgeschoven naar de SDGs en Agenda 2030. Daardoor is de perceptie en bereidheid van deelname aan het programma Horizon veranderd. Deelname aan de SDGs “kost” niets, is laagdrempelig en inclusief. Daarnaast zijn de SDGs dichterbij de uitdagingen waar Aruba aan werkt. Daardoor is de interesse voor het kaderprogramma verminderd en kan Aruba proberen om binnen het concept duurzaamheid een niche uit te kiezen.

Post 2020

Horizon Europe is de opvolger van Horizon 2020. De programmaonderdelen, missies en pilaren worden nu afgewerkt en zullen binnenkort aan Aruba worden gecommuniceerd.

7.5 Deelname Commissies

Gedurende 2019 nam de afdeling deel aan de volgende commissies:

- De Nationale Sustainable Development Goals Commissie (SDG-Commissie);
- De SDG Secretariaat;
- De SDG ‘Indicator Working Group’ (IWG);
- De SDG ‘Awareness Working Group’;
- De Werkgroep Meerjaren Planning en Control Cyclus (MJPCC);

- De Commissie “National Technical Team for Youth Employment” (NTT for National Action Plan (NAP) on Youth Employment);

7.5.1 Sustainable Development Goals Commissie (SDG-Commissie)

In 2019 is de participatie van DEZHI in de SDG Commissie voortgezet. De commissievergaderingen kenden een frequentie van elke 3 weken. In de eerste helft van 2019 heeft de SDG Commissie zich voornamelijk gericht op de ontwikkeling van een Strategisch Plan voor de werkzaamheden van de Commissie met als ingangsperiode half 2019. Tevens hebben verschillende meetings plaatsgevonden met vertegenwoordigers van de United Nations, waarbij DEZHI ook aanwezig was. DEZHI heeft de SDG Commissie op de hoogte gehouden van de voortgang van het NSP-proces, ook als voorbereiding op het United Nations General Assembly (UNGA), dat in september 2019 te New York, Verenigde Staten, plaatsvond en waarbij de Minister-President participeerde als lid van de Koninkrijksdelegatie samen met de Koning.

In het kader van het “Capacity Building” project dat door ICON wordt verzorgd, heeft DEZHI meegewerkt aan verschillende feedback sessies ten behoeve van de Gap Analysis, inclusief het invullen van een survey.

Tevens heeft DEZHI bijgedragen aan het verschaffen van informatie voor de SDG Commissie indien nodig. De SDG Commissie heeft het jaarverslag 2018 van de SDG Commissie uitgebracht.

7.5.2 SDG-Secretariaat

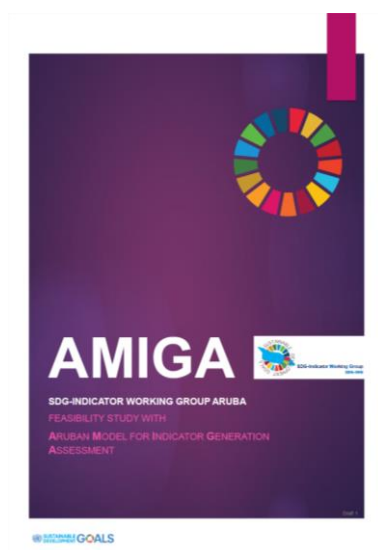
De SDG-secretariaat heeft gedurende 2019 de SDG-Commissievergaderingen bijgestaan door de agenda op te stellen en de diverse uitnodigingen te sturen. Dit werd gezamenlijk gedaan door de afdeling als notulist en de voorzitter van de SDG-Commissie.

7.5.3 SDG-Indicator Working Group (IWG)

Gedurende 2019 heeft de SDG-IWG verschillende werkzaamheden uitgevoerd, waaronder de presentatie van het jaarverslag 2018 aan de SDG Commissie.

Er werden verschillende vergaderingen en werksessies gehouden. Begin 2019 heeft de SDG-IWG de resultaten van het haalbaarheidsonderzoek, dat werd uitgevoerd met het “Aruban Model for Indicator Generation Assessment” (AMIGA) gepresenteerd en een rapportage hierover is ook uitgebracht.

De SDG-IWG heeft diverse monitoring en evaluatie “frameworks” geëxploreerd ten behoeve van de monitoring en evaluatie van de SDG-targets.

De SDG-IWG heeft een aanzet gedaan voor het linken van de NSP met de SDG's in het kader van het ontwikkelen van een nationaal SDG-indicator “framework” en de aanpassing van de SDG's aan de lokale situatie. Het linken van de NSP met de SDG's was een samenwerking tussen de SDG-IWG, de EXWG's, de afdeling SDP en het CBS. In de tweede helft van 2019 heeft de SDG-IWG het concept 1^e fase van SDG Comprehensive Indicator Framework Aruba (SDG-CIFRA) uitgebracht en gepresenteerd aan de SDG Commissie.

Vervolgens heeft de SDG-IWG zich beziggehouden met het updaten van de availability van SDG-indicators, ook rekening houdend met de update van de Tier classificatie van de United

Nations. Eind 2019 heeft de SDG-IWG samen met het CBS een assessment gedaan van de beschikbaarheid van de ‘potentiele “localized” indicators’ voor het NSP.

7.5.4 SDG Awareness Working Group (AWG)

Gedurende 2019 waren 2 leden van de afdeling lid van de werkgroep SDG-AWG. In de eerste helft van het jaar vergaderde de SDG-AWG één keer per week. In de tweede helft werd de frequentie aangepast aan één keer in de drie weken. Uiteindelijk werd echter minder vaak vergaderd vanwege de drukte rondom de afronding van het concept NSP-rapport.

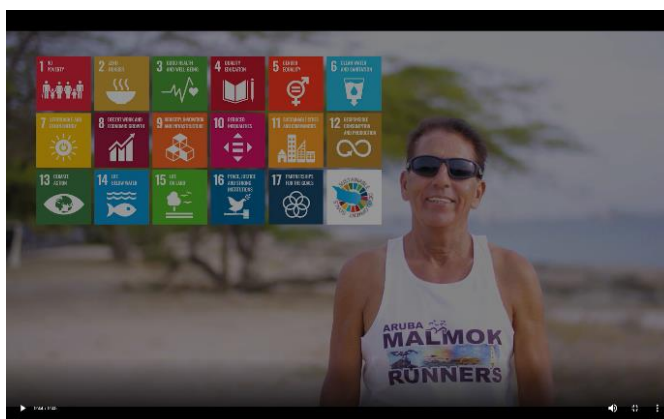
De vertegenwoordigers van de afdeling in de SDG-AWG hebben een aanzet gemaakt voor een marketingplan 2019 en hebben verschillende offertes aangevraagd ten behoeve van de promotie van de SDG's. Hierdoor werden diverse materialen aangeschaft zoals:

- vierkante SDG-borden in de talen Engels en Papiamentu;
- langwerpige staande vinyl SDG-spandoeken;
- 2 grote SDG “back-drops” gemaakt van stof. Deze laatste is pas in september 2019 geleverd.

Ook zijn er offertes aangevraagd voor het maken van jingles, advertenties op televisie en in de bioscopen en advertenties op de bussen van Arubus. Voor de jingle zijn er gesprekken gevoerd met de vertegenwoordiger van een lokale band, waarna er verschillende offertes volgden. Met het bedrijf Arubus zijn ook gesprekken gevoerd om de verschillende opties die zij bieden om te adverteren te bespreken.

Tegelijkertijd hebben de SDG-AWG leden van de afdeling voorstellen gedaan voor een achttal korte films en animaties ten behoeve van het ontwikkelen van promotiematerialen. De SDG-commissie gaf vervolgens, gezien het krappe budget, de voorkeur aan de korte films als advertentiemateriaal en een lokaal bedrijf zal deze zes 30-seconde films produceren. In november is een concept 30-seconde film, de eerste van de reeks van zes, door het lokale bedrijf aan de SDG-AWG voorgelegd.

Aan het einde van het jaar heeft de SDG-AWG gedurende het evenement van *Global Shapers* aangekondigd, dat er in het jaar 2020 een *SDG Youth Voices* programma in het leven zal worden geroepen.

7.5.5 Werkgroep Meerjarenplanning en Control Cyclus (MJPCC)

Het hoofd van de afdeling en een beleidsmedewerker hebben deelgenomen aan de sessies van de Werkgroep Meerjaren Planning en Control Cyclus (MJPCC), die door de Directie Financiën werden georganiseerd.

Het project MJPCC zal leiden tot de opzet en implementatie van een meerjarige planning en control cyclus van Land Aruba en bestaat uit:

- Een pilotproject meerjarenbegroting op de beleidsterreinen onderwijs en arbeid met selecte directies. Hierin staat centraal het financieel meerjarig vertalen van beleidsvoornemens;
- Een blauwdruk voor het meerjarig begrotingsproces voor het land.

7.5.6 Commissie “National Technical Team for Youth Employment”

Een beleidsmedewerker van de afdeling vertegenwoordigd DEZHI in de Commissie “National Technical Team for Youth Employment”. De frequentie van de vergaderingen van de commissie varieerde conform de behoefte en noodzaak aan overleg. Soms was dit drie keer per maand en af en toe veel minder. De coördinatie van deze Commissie is in handen van de Directie Arbeid en Onderzoek.

In maart 2019 heeft het Nationaal Technisch Team (NTT) zijn eerste bijeenkomst gehouden om de stappen te verkennen voor de ontwikkeling van het nationale actieplan (NAP) voor werkgelegenheid voor jongeren. Het werkplan en de tijdschema werden ontwikkeld, met de situatieanalyse van de eerste mijlpaal die werd bereikt. Verder had de NTT de taak om de aandachtsgebieden van het NAP te identificeren, om de huidige uitdagingen aan te pakken en om interventies te plannen voor de geïdentificeerde uitdagingen.

Het doel van de NTT voor het komend jaar zal zijn om het ‘NAP on Youth Employment’ te ontwikkelen (inclusief een rapport met een situatieanalyse, beleidsprioriteiten en een planning van de te ondernemen acties) en om een nationaal beleid op het gebied van ‘Youth Employment’ te formuleren.

7.6 Deelname Workshops

Workshop “Integrated Policies and Policy Coherence for SDGs in the Caribbean SIDS”

Van 13 - 15 november 2019 werd deelgenomen aan de regionale workshop “Integrated Policies and Policy Coherence for SDGs in the Caribbean SIDS van UNITAR-UNDESA-ECLAC te Trinidad and Tobago.

Voorname workshop richtte zich op het versterken van de capaciteit van de “Small Island Developing States” (SIDS) in het Caribisch gebied teneinde systematische benaderingen van planning en besluitvorming te ontwikkelen en te implementeren. Dit wordt gedaan om

ationale ontwikkelingsdoelstellingen, die de SDGs en de agenda's die direct relevant zijn voor de regio, zoals de "SAMOA Pathway" voor SIDS, te bereiken. De workshop was bedoeld voor beleidsmakers en senior technische planningsfunctionarissen en de participatiekosten werden gefinancierd door UNITAR met steun van de overheid van Zwitserland.

**Directie Economische Zaken, Handel
en Industrie (DEZHI)**

L.G. Smith Boulevard 160
Tel: 297 521 2400
Website: www.deaci.aw